

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 44 (341), serie nouă. Miercuri 10 decembrie 1997. Preț: 1.000 lei

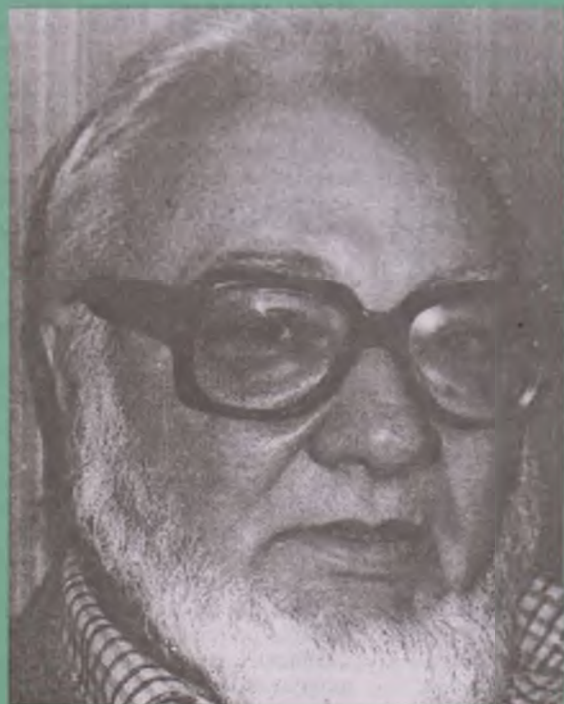

monica spiridon

„EXCELENȚA E
DESCURAJATĂ”

kathryn-harrison

TATĂL MEU,
AMANTUL MEU

paul goma

VREAU SĂ-MI VĂD
DOSARUL DE SECURITATE!

CONVINGEȚI MINISTRU!

Zicea un prozator mai ieri: miniștrii vin și pleacă, pe când scriitorii rămân. Cu o singură condiție: să fie valoroși. Scriitorul cu pricina va rămâne, desigur, fiindcă măcar o parte a sa rezistă în timp (și cu timpul). Dar noi venim cu o altă adăugire: și unii miniștrii, care vor să plece, trebuie să fie rugați să mai rămână. Motivele-s mai multe, însă noi ne oprim doar la câteva.

●A avut loc o remaniere guvernamentală! Cum ne-am exprimat în mai multe rânduri poziția - edităm o revistă de cultură, cum scrie și pe frontispiciu, ci nu ne amestecăm în politică, o fac destui, și vedeți cu ce rezultate! - nici acum nu facem excepție dar avansăm niște gânduri care s-ar putea să se audă (la influență nu ne gândim!).

●Am avut, în epoca, pe care cu mândrie și devotament patriotic o numim **Iliescu** mai mulți miniștrii ai culturii (anul și ministrul!), unul mai bizar decât altul. Poveșile și legendele (dar mai ales gesturile prohabiene!) care i-au însoțit, au rămas într-un trecut care ne invadează din când în când. Fiindcă, pe atunci, numai anumite reviste erau subvenționate, numai anumiți autori erau sprijiniți să apară cu cărți. Îndeosebi, acei cântăreți pe vechi strune, că sforile le-a tras, multă vreme, Mihai Ungheanu și ai săi ortaci, care mai slugăriseră prin alte birouri și cu alte medote clanul ceaușist. Noi nu ne-am sfiit și-am avertizat că e ceva putred la Ministerul Culturii. Dar frazele noastre au fost luate drept parafraze, ca să vorbim mereu pe invers.

●Nefiind lingușitori de profesie, ci doar slujitori ai adevărului, putem afirma că abia cu Ion Caramitru începe adevărata refacere și reconstrucție a ministerului sus pomenit. S-au ales comisii speciale pentru finanțarea revistelor și cărților, s-au pus în aplicație pe alocuri, chiar dacă funcționarii de la presa liberă trag de timp și de hățuri să întârzie onorariile promise (dar despre somnolența sau poate rea-voința unora vom mai discuta altădată). Oricum, imaginea ministerului culturii, grație lui Ion Caramitru, e cu totul alta. Și, din motive care nu ne scapă, marele actor vrea să scape de poveri. Motivul: reacția revoluționarilor. Aceia care i-au păcălit pe guvernanți, pentru a căpăta - o parte din ei - ceea ce nu merită. S-a descoperit mai ieri la ce șiretlicuri au recurs. Chiar nu se poate face ceva ca Ion Caramitru să rămână pe poziție pentru a desăvârși ceea ce a început? E o întrebare la care ar trebui să răspundă cei care îl sâcăie și prețuiesc prea puțin meritele.

PRIMARII TREC DAR BĂLȚILE RĂMÂN

de NICOLAI PRELIPCEANU

A venit de la Jimbolia prietenul meu vechi, Petre Stoica, cel cu care împreună... vorba poemului lui e.e. cumings. Fatalmente, a trebuit să trecem și pe-afară, pe străzile Bucureștiului, de la Teatrul „Ion Creangă”, unde eram amândoi prezenți la Congresul Alianței Civice, la Sala Radio, unde ne auto-delega, la târgul de carte Gaudeamus Ocofiam cu grijă băltoacele și depozitele neașteptate de noroi cu care se mai poate, încă, mândri capitala țării noastre, acum, când am vrea să ne strecurăm în Europa. Petre Stoica își privea cu tristețe bocancii negri, lustruiți à la Gioni („Cu ce te-ai lustruit, Gioni, de ești atât de negru și lucios?”), pe care din căile Bucureștiului își lăsau amprente inconfundabile. Petre Stoica locuiește acum la Jimbolia, unde a înființat o fundație culturală româno-germană ce-i poartă numele. Acolo, spune el, circulă toată ziua pe jos și seara se întoarce acasă cu **bocancii** curați. (Spun **bocancii**, pentru că asta îi place lui să poarte iarna). Ba, în plus, nici la Timișoara, pe unde calcă mai des decât la București, nu-și murdărește încălțărilor. În schimb, spune el, cele câteva zeci de metri de la metrou până la blocul unde stă fiul său îi afectează grav lustrul bocancilor. Așa eu că nici în centru, din Amzei la Casa Radio, nu e mai bine. (Ce-ar fi dacă i-aș arăta „Bucureștiul noaptea” vă puteți imagina). Și îmi aduc aminte de „argumentul” „organelor de partid și de stat”, dar mai ales al presei comuniste, într-un timp, împotriva absolvenților de facultăți care refuzau să se prezinte la posturile care le erau repartizate, când acestea erau la țară. „Vreți să rămâneți la asfalt, nu vă place noroiul!” spuneau unii activiști și/sau ziaristi, iar bieții absolvenți incriminați pentru dorința lor de civilizație puteau ști că nu mai au prea multe șanse. Sau că, numai datorită haosului național și-al lui „nu știe dreapta ce face stânga”, mai puteau să-și caute un loc în oraș. Am crede că noroiul care a invadat străzile, astfel asfaltate, ale orașelor noastre nu e decât o urmare a luptei comuniștilor pentru desființarea diferenței între sat și oraș. Astfel încât să și zădărnicească eforturile tinerilor intelectuali de a rămâne curați, fie și numai din punctul de vedere al încălțămintei. Nu știm dacă e chiar așa, însă adevărul acesta e: că, adesea, nici la oraș, și mai ales în orașul orașelor noastre, capitala, nu persistă prea multe dintre caracteristicile tradiționale ale unității, acelea pe care le invoca Topârceanu în celebra sa parodie la Depărăteanu. Oricum, civilizația specifică a unui oraș s-au estompat loviturile pe care i le aplică în mod constant mahalaua. Dacă ajungi să și mărsăluiești prin noroi, atunci tabloul se completează: orașul alunecând încet-încet spre sat, mai bine zis spre ceea ce e rău și incomfortabil aolo.

Cu ani în urmă, un fel de coleg mă ataca dur că am scris despre nesfârșitele bălți din București, care te fac să-ți începi salutul către o cunoștință de pe celălalt trotuar ca pe un „bună dimineața” și, traversând să stați de vorbă, trebuie să rectifici în cele din urmă „bună seara”. Acel coleg era grijuliu cu primarul fesenisto-comunist care ar fi fost ofensat de modestul meu articol. Iată că primarii nu mai sunt de aceeași sorginte (sau spun că nu sunt), dar apele (bălțile) rămân.

acolade

RECUNOȘTINȚA, O GREA POVARĂ?

de MARIUS TUPAN

Marii creatori, stimați pentru operele dăruite contemporanilor, dar nu numai acestora, capătă un și mai mare prestigiu (chiar un fel de admirație), atunci când au în atenție tinerii cu aptitudini reale, fiindcă, fără ajutorul măștrilor, destui își întârzie debutul sau dezarmează în fața atâtor praguri și piedici. Acum, mai mult ca altădată, ieșirea în arenă pare tot mai dificilă, iar recunoașterea, din ce în ce mai anevoioasă. Sigur, există și o altă ipostază: aceea în care scriitorii, fără o operă consentită, au intrat în istoria literară grație doar ajutorului dat, la începuturi, viitoarelor celebrități. Dar acesta-i un alt subiect, pe care l-am putea comenta cu altă ocazie. Revenind la ceea ce ne-am propus, trebuie să recunoaștem că, îndeosebi, spiritele generoase, dar și sigure pe valarea lor, își irosesc, benefic, timpul și energia, pentru un climat literar să capete cotele binemeritate. Unul dintre cei mai fervenți sprijinitori ai debutanților, Nichita Stănescu, acredita ideea că un autor devine cu atât mai important, cu cât concurența e mai mare. Cândva, în aceeași postură se situau Fănuș Neagu, Constantin Chiță, Laurențiu Fulga. Nu intră în discuții marii critici, fiindcă îndeletnicirea lor îi obligă, în mod special, la astfel de gesturi. Și iarăși, din aproape în aproape, abandonăm și acest subiect, pentru a ne căuta ținta. În vizor intră avantajii

destinului.

Cine a urmărit cu atenție și, de ce n-am spune, cu un oarecare amuzament, viața literară a ultimelor trei decenii, a putut lesne observa că, pentru unii, recunoștința a devenit o povară, mai grea decât ura, că destui scriitori, întâmpinați la debut cu înțelegere și entuziasm de către confrăți notorii, simt o deosebită ferveare să-și nege măștrii și, indirect, propriul început. Aici se poate discuta de absența caracterului, de practici dubioase, de strategii desantiste, care exclud bunul simț, buna cuviință și multe altele. Textele vitriolante, atitudini defăimătoare abundă în publicistica noastră, fiindcă există o propensiune întru acreditarea pustiului. Minimalizând contribuția unora, vajnicii noștri marțiali speră să-și întemeieze propriile redute inexpugnabile. Cine seamănă vânt culege furtună sau, altfel spus, unde guvernează relativismul mai abitor decât în artă, căci aici gusturile oscilează ca nicăieri. Concentrarea și consolidarea altor domenii nu sunt specifice și literaturii. Dar, dacă tot trecem de la un paragraf la altul, nu cumva, în timp, până și măștrii, oricât ar fi de robuști, își schimbă politica (de orice fel!) și-i obligă, fatalmente, pe ucenici să se despartă de programul lor inițial? Iată un alt prilej de comentarii, care nu-s deloc puține. Și, nicidecum, false.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

EXISTENTIALISMUL SAU FILOSOFIA CA ALINTARE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

O anumită gracilitate a fost atribuită, dintotdeauna, existențialismului. În general, filosoful și, poate, intelectualul, creatorul, omul spiritului se află în vecinătatea condiției marginale și nu rareori chiar dincolo de o limită sau alta, vizând marginalitatea patentă sau, eventual, o supra-marginalitate. Cincul antic, filosoful-sclav, rostitorul de vorbe înțelepte de la curțile princiare care nu se lipseau nici de bufon și nici de trubaduri, Giordano Bruno, Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, Karl Marx și, înainte de toți, Socrate sunt, în mod exact și în sensul propriu al termenului, niște marginali. Marginali între marginali, sau premarginali, creatorii gândirii ca formă decisivă de existență a umanului, creatorii, deci, ai uneia din definițiile definitorii ale umanului nu sunt ei înșiși perfect încadrabili genului, ca ființe care se mișcă într-un spațiu ce însă nu ar putea să existe fără ei. De ce este marginal filosoful și, cu precădere, de ce este marginal filosoful care își îndreaptă atenția către existență?

Desigur, caracteristicile ființei omenești, calitățile și parametrii semnificativi, valorile și structurile sale sunt, toate, atent ierarhizate în civilizațiile ce se succed, evoluează paralel, ori întrecute. Sunt calități omenești centrale și altele marginale, variabile totuși în funcție de marile epoci. Politica și civilizația sunt artele facultăților centrale, în cultura vremii. **Filosofia este arta facultăților marginale ale omului istoric și - în cazul celei mai mari filosofii - ale omului etern.** Iată deci unde se desfășoară drama ontologică: la frontiera dintre ființă și neființă, la limita dintre

valoare și nonvaloare, dintre bine și rău, dintre eu și lume, dintre adevăr și fantasmă, dintre eros și tanatos. Filosoful înțelege acest lucru și merge pe firul dramei. Filosofia operează cu dialectica atunci când civilizația este dominată de credință și dogmă; ea pune în mișcare demonstrația logică pe când prevalența o deține opinia; își asumă observația și inducția într-o lume acaparată de sofism și reflecție scolastică; utilizează critica împotriva fanteziei dominante, voința și reprezentarea împotriva criticii victorioase și apără drepturile angosei împotriva falselor certitudini ale sentimentelor. Omul nu este cu adevărat om decât prin ceea ce nu îndrăznește să își asume și să fie - filosoful, adevăratul filosof, cel contestat, marginalizat chiar în interiorul filosofiei, îndrăznește pentru om. Omul, acest marginal în univers, creează din filosofie un extremism al marginalității merit ca, prin recul, să îl salveze. Filosoful refuză totuși demarcarea între condiția pur și general umană și aceea a cercetătorului în spațiul metafizic; filosoful obligă lumea la filosofie, transformând marginalitatea în centralitate, făcând astfel ca marginalitatea să aducă înspre vizibil noi zone aflate anterior în umbra inconștientului.

Care sunt însă criteriile valorii în această arie de marginalitate și, deci, de obscuritate relativă? Pe seama operei lui Immanuel Kant ar trebui să răspundem: universalitatea. Trebuie să adăugăm însă ceva încă mai substanțial: ireductibilitatea, caracterul elementar, netraductibil în alți termeni, de nedescompus în alte structuri sau factori diferiți, ai valorii afirmate. Vom fi obligați să

constatăm că existențialismul nu satisface acest criteriu. În principiu am putea să ne dispersăm de orice considerație asupra unei filosofii anume - în cazul în speță asupra existențialismului - dar acest ultim curent de gândire creează totuși o punte între actualitate și trecut. Neglijarea lui ar corespunde agonei filosofiei.

Gabriel Marcel în „A fi și a avea” supune unei analize insistente problema fidelității, a perspectivei umane de a respecta angajamentul asumat. În autenticitatea devenirii și schimbării, omul de mâine nu are cum fi identic omului de azi - persoana care trebuie să facă față angajamentului nu are cum fi aceeași cu ființa care s-a angajat. Angajamentul respectat - și deci fidelitatea - este sau dovada ignoranței în privința condițiilor existențiale ale lumii, sau supunere în fața lui Dumnezeu sau, în sfârșit, abandon al fidelității față de sine. Ceea ce filosoful existențialist nu remarcă este faptul că autenticitatea, ca instantaneitate pură, este lipsită de orice perspectivă în lumea spiritului. Autenticitatea nu este instantaneitate, ci profunzime, iar profunzimea iradiază spre suprafața spațiului și a timpului, unind realități amplu distanțate în planul duratei sau locului. Autenticitatea nu este valoarea superficială pe care ne-o oferă existențialismul, ci egalitatea perfectă - sau tinzând către perfecțiune - a ființei în sine, și pentru sine, a ființei în timp cu ființa în lume și pentru lume. Între frica de angajare a lui Gabriel Marcel și postulatul filosofiei pragmatice, conform căruia „omul este suma opțiunilor sale”, ultimul este cu mult mai superior. Am putea avansa încă un pas spunând că omul este suma angajamentelor sale. Întreaga filosofie dinamică a Școlii de la Frankfurt, marea creație inovatoare a lui Michael Foucault, filosofia psihanalizei sunt, toate, puternic marcate de pragmatism. O imensă focalizare a trei fascicule ale gândirii filosofice a ultimului secol ar putea genera adevărata filosofie perenă: pragmatismul, umanismul și spiritualismul. Strălucitoarea filosofie a creației ființei prin limbaj, a lui Martin Heidegger nu are cum sta în suflul omului viitorului alături de marile teme ale lui Foucault: constrângere, condamnare, alienare, sex, marginalitate. Iar restul începe să semene a alintătură.

minimax

POST-MANKURTIZAREA (VI)

de ȘERBAN LANESCU

Argumentarea ideii că **mankurtizarea** (la fel ca și **genocidul cultural**) nu este o găselniță de efect din categoria *se non è vero, è bene trovato* se împiedică, mai cu seamă, în/de - așa cum au fost ele numite în episoadele anterioare - performanțele cultural-spirituale cu valoare indubitabilă din perioada totalitarismului comunist, performanțe ce pot fi identificate și certificate în toate domeniile, chiar dacă au coexistat laolaltă cu „mărfuri” de calitate îndoielnică, ori nocive de-a dreptul. De asemenea, într-o posibilă comparație cu „Vestul capitalist” există în favoarea „Estului comunist” îndreptățite motive de admirație, și nu deloc puține. Iar toată discuția se poate prelungi, până la plictiseală. Totuși, împotriva unei concluzii căldicele, la mijloc, c-ar fi fost adică *și-rău-dar-și-bine*, deci împotriva negației/contestării **mankurtizării** există două argumente - mă încumet a le zice - irefutabile.

Un prim argument este de natură psihosociologică și s-a decantat o dată cu observarea evoluțiilor din societatea românească, atât înainte, cât și după **decembrie '89**, evidentă fiind nu doar inapetența pentru, ci chiar aprehensiunea față de valorile liberalismului-democratic. Ori dacă totuși aceste valori n-au fost respinse vădit, pe față, profesarea lor este

convențională și/sau inconsecventă. În aceeași ordine de idei, dar poate încă mai relevantă, se dovedește - recurgând la celebra formulare a lui Havel - incapacitatea ori chiar refuzul „**vieții în adevăr**”, iar asta chiar și după ce n-a mai existat amenințarea administrativ-polițienească prin care se pot explica/înțelege ipocrizia schizofrenică, lașitatea, oportunismul și toate celelalte „calități” ale lui *homo sovieticus*, „calități” printre care o mențiune aparte merită dexteritatea dusă până la măiestrie a lucrului făcut de mântuială sau potrivit „principiului praxeologic” *merge și așa*. Mai pretutindeni, în toate privințele, de la *opincă* până la *vlădică*. Așadar, **chiar dacă, raportat la deceniile comuniste, în back-ground-ul cultural al personalității sunt și fragmente/parcele/elemente cu valoare (inclusiv morală) certă, ele nu se regăsesc în modelele atitudinale și comportamentale decât, fie schimonosite, fie, atunci când există o reală corespondență, în cazuri atât de puțin numeroase încât ponderea lor este irelevantă soci(et)al.** Încă mai pregnant sunt concluziile analizei la nivelul intelectualității, dar despre acest aspect va fi vorba mai încolo la „capitolul” post-mankurtizare.

Argumentul mai sus prezentat nu ajunge însă

în profunzimea *răului*. Completarea neapărat necesară întru evidențierea realității **mankurtizării** și a genocidului cultural este dată abia de **interpretarea și resemnificarea contextual-sistemică a componentelor patrimoniului cultural a căror circulație a fost permisă de to'arășii în Școală (mai ales în Școală) și/sau „pe piață”: librării, biblioteci, mass-media, săli de spectacol etc.** Desigur, prin amploarea și complexitatea-i un asemenea demers hermeneutic de nivelului, cel puțin, al unei teze de doctorat, aici nu poate fi decât semnalat. Dar, chiar și așa, *pe fugă*, se impune constatarea că atât producția cultural-spirituală autohtonă din deceniile comuniste, cât și ceea ce s-a preluat, din trecutul național ori din cultura universală, totul a fost filtrat ideologic potrivit criteriului **ce și cine nu este evident împotriva noastră, poate fi cu noi**. În virtutea unei politici culturale astfel concepută, în perimetrul/sistemul/canonul de gândire marxist (mereu adaptat, rearanjat, modernizat, adus la zi) au putut să încapă și să fie *digerate* conform cerințelor dogmei o multitudine de produse culturale din toate timpurile și de pretutindeni, de la filosofia antică până la, să zicem, postmodernism. În plus, transferul a fost favorizat și dinspre un Occident ai cărui intelectuali „fascinați” de comunism, dar unii și sponsorizați ocult de Moscova, au avut ce oferi din belșug. Iar performanța (căci a fost o performanță!) axiologică obținută a constituit-o un context/climat spiritual care, *a limine*, este opus libertății în general și libertății de gândire în special, cu toate implicațiile corelative.

PENTRU O JUDECATĂ MAI DREAPTĂ A LUI G. CĂLINESCU

de MARIN MINCU

Sunt la modă, după '89, contestarea și revizuirea unor scriitori în vederea unei necesare reasezări a valorilor; așa cum se cunoaște, încă de la teoria Iovinesciană a „mutației valorilor estetice”, acest lucru este normal, întrucât, axiologic vorbind, orizontul de așteptare în receptare se schimbă mereu în funcție de „spiritul veacului” și unii scriitori pot intra periodic sau definitiv într-un con de umbră pentru a fi redescoperiți alții, neobservați la debut sau nereceptați ca **importanti** până la o anumită dată. Nimic mai firesc, desigur, decât această recitare a operelor și a autorilor și reevaluarea acestora, când se aplică, cu profesionalism critic, și autoritate morală, niște **criterii estetice** ferme sau cel puțin unele justificate sociologic. Am avut, însă, surpriza să constat că așa-zisa revizuire, pro-clamată catilinar și reiterată enervant în diverse sedii (la radio, la televiziune și în presa scrisă), nu se bazează aproape niciodată pe rigoarea unor principii estetice, ci, de cele mai multe ori, era pandantul unor impulsuri sentimentale, motivate mai ales biografic, fără să se constituie nicidecum în acea **stringentă clarificare**, argumentată corect și menținută la acel minim nivel de detașare intelectuală, care să demonstreze **inevitabilitatea rezolvării imediate** a unor incongruențe de receptare inexplicabile sau anularea edificată a unor falsificări valorice programate. Aceste notații cu un caracter de tot general, nu ar fi fost făcute aici, dacă nu aș fi fost incitat de acest act de injustă campanie împotriva lui G. Călinescu, condusă de criticul Al. George în revista „Luceafărul” (nr. 35 din 8 octombrie și nr. 41 din 19 noiembrie) prin articolele „Spre aceeași legendă” și „Pentru o judecată dreaptă”. Dacă tot sunt la modă revizuirile - cum spuneam - pentru a avea un impact imediat asupra publicului, acestea trebuie să vizeze chiar valorile maxim omologate, adică scriitorii intrați definitiv în conștiința publică și transformați în modele catalitice, cum ar spune Blaga. Până acum, au fost atacați vehement, din perspective exclusiv extraliterare, aplicându-li-se generos eticheta de „colaboraționiști” Sadoveanu, Călinescu, Marin Preda și Nichita Stănescu. După cum am afirmat în articolul „Autohandicapul universalizării” („Luceafărul”, nr. 38, 29 octombrie 1997), asemenea atacuri „diacronice” nu au decât un efect hilar când sunt făcute de persoane total compromise prin activitatea lor „estetică” anterioară și prin „autoritatea” morală destul de șifonată, de exemplu, de categoria lui S. Damian. Intervențiile lor „critice” sunt neglijabile în contextul cultural actual sau pot fi trecute ușor la capitolul „curiozități ale tranziției”. Nu astfel stau însă lucrurile când cel care semnează texte demolatoare despre G. Călinescu, se numește Al. George, adică un critic important din perioada postbelică, ba chiar unul dintre exegeții cei mai acuti ai opereii narative călinesciene, prin studiul „G. Călinescu - romancier”, publicat în volumul **Semne și repere** (Cartea Românească, 1971), studiu de peste șaiszeci de pagini, aproape impecabil prin sistemul argumentativ fluent și la fel de actual și astăzi în **situarea critică** a opereii de romancier a lui G. Călinescu; deși l-am recitat cu intenții polemice, nu i-am găsit prea mari fisuri nici în ceea ce privește înscrisura acestui tip de romanesc „mimetic” în contextul literar românesc și european și nici în ceea ce privește proprietatea termenilor critici întrebuiți. Afirmasem în articolul anterior că Al. George „și-a menținut acea minimă **coerență** în opțiunile critice de până la 1989, aptă să-i confere dreptul de a se exprima dezinhbat” atunci când „propune revizuirea valorilor estetice în literatura noastră”. Acum mă reîntorc și-i retrag o parte din ceea ce-i concedasem cam grăbit în alb; mă simt

obligat să spun răspicat că „dezinhbarea” pe care i-o lăudasem nu trebuia să fie împinsă atât de departe încât să atingă nivelul injuriei deliberate” și să propulseze **neadevărul critic**. Cu toată stima ce-i port scriitorului Al. George - despre care am scris în **Textualism și autenticitate** (Pontica, 1993) mă simt dator să-mi exprim dezaprobarea deocamdată colegială, față de tratamentul negativ ce i-l aplică lui G. Călinescu spre satisfacția demolatorilor de profesie.

1. Cu o subtilă tactică de învăluire, dar cu abilitate de prozator pișicher, Al. George amestecă criteriile de evaluare, construindu-i ad hoc, sub ochii noștri mirați, lui Călinescu, prin câteva șarje aparent neutre, aparent documentate, un portret etic abominabil, acela al unui „cărțurar care ajunsese în acei ani să se prostitueze lamentabil” și care „se comporta, în ultima lui fază, ca un **nomenklaturist de cea mai jalnică specie** (s.n.). Nu ezită să-i enumere (de unde s-a informat?) toate stipendiile academice și drepturile de director de institut („mașina la scară, puțința de a se folosi de gospodăria de partid”) și, de asemeni, insinuează calomnios că în „episodul arestării lui Dinu Pillat” ar fi fost „implicat” și Călinescu. Nu se poate explica și înțelege această înfrâncare acerbă decât ca izbucnire a unui complex freudian. Al. George vede oriunde „onoruri și retribuții exorbitante”; și totuși G. Călinescu era academician, profesor universitar, director de institut, deputat, deținător de rubrică permanentă în „Contemporanul” etc. Și dacă ar fi să ne luăm după exigența eticistă a sa ar fi trebuit să nu fie nimic sau muritor de foame. Pentru Al. George, manifestarea paradigmatică și tumultuoasă a personalității marelui profesor G. Călinescu, în acea perioadă dificilă, în care, din păcate, absentau dureros marii oameni de cultură, însemna doar „a face pe nebulul” iar „jocul lui, care a putut trece în ochii unor naivi drept o mare abilitate tactică, nu s-a soldat cu nimic”. Mai departe citești și nu-ți vine să crezi că un intelectual adevărat poate să maculeze socul de bronz al lui Călinescu prin etichetări grave precum aceea de „nebul simulant” și prin unele înjghebări prozaice de un gust îndoielnic: „Micile lui trucuri inconformiste, mica lui originalitate jucată au fost fără nici o consecință pentru adevăratul mers al literaturii, în care el nu a intervenit benefic niciodată...” Dincolo de „micimile” firești ale omului Călinescu, aflat și el „sub vremi” ca și cronicarul de a cărei soartă s-a înfricoșat, nu se mai îndoiește nimeni că „adevărul mers al literaturii” noastre a fost cândva croit în mod esențial (ca gest de maximă bărbăție?) de fundamentala sa **Istorie** care „intervine benefic” și eficient, de la data apariției, asupra culturii românești, întemeindu-i și consolidându-i valoarea, iar pe noi, îndemnându-ne permanent la fapta de cultură durabilă și ferindu-ne astfel, exorcizant, de invidia meschină și mârșavă.

2. De fapt, Al. George îndrăznește să-l atace în acest mod agresiv pe omul și pe profesorul G. Călinescu pentru că el nu-i recunoaște nici valoarea opereii critice. Deși, de câteva ori, pe parcursul celor două articole, se prefacă a fi strivit de „imaginea de ansamblu a marelui om”, și se tot vaită fariseic pentru că cu greu nu „și-a pierdut cumpătul în fața acestei personalități discordante, haotice și pline de haruri”, în fond, el amendează, prin fandări iscusite, strecurate abil printre false elogii, „spiritul de metodă” al criticii călinesciene subsumând-o nediferențiat celui mai lax „impresionism” depășit „metodologic” de „tendințele variate ale formalismului modern, ale structuralismului, semioticii” etc. În ipostaza de critic și istoric literar, G. Călinescu ar fi „ostil scientismului, spiritului de

metodă, explicației raționale /... promotor al subiectivismului și soluției «geniale» /... promovând fantezismul, capriciul, vivacitatea expresiei, împinsă până la soluția «metaforică», de natură să înlocuiască concluzia întemeiată și demersul riguros”. Într-adevăr, foarte mulți denigratori ai lui Călinescu l-au acuzat de lipsa oricărei metode; acesta a recunoscut însă, în repetate rânduri, că la originea sistemului său critic se află estetica lui Benedetto Croce, bazată pe funcționarea unui operator „inefabl”, acela al „intuiției pure”. Nu mă opresc aici asupra efectelor, benefice sau malefice ale metodei croceane, aplicate în mod personal de G. Călinescu, dar vreau să susțin că el deținea o metodă extrem de „riguroasă”, rigoare ce decurgea tocmai din dificultatea aplicării. În orice caz, s-a demonstrat (printre alții de către Mircea Martin în **G. Călinescu și „complexele” literaturii române**, Albatros, 1981) că criticul cunoștea abordările cele mai recente, cu caracter interdisciplinar, decurgând din freudism, critica stilistică, critica filologică etc. pe care le-a asimilat sau le-a respins în măsura în care creativitatea sa debordantă i-a permis. În fond, o metodă sau alta este atât de eficientă pe cât de suplu e cel ce o întrebuițează și, de fapt, G. Călinescu a practicat o critică totală, topind într-un creuzet propriu toate formulele critice cunoscute (de la Sainte-Beuve la De Sanctis) sau redescoperindu-le și anticipându-le pe acelea necunoscute de el (de la Gaston Bachelard la Roland Barthes). Spirit genial întrutotul, G. Călinescu depășește creator „complex” literaturii române, de ieri și de azi, fiind „original” în toate genurile în care s-a manifestat; această originalitate a lui își propune programatic să ocolească „demersul riguros”, de tip pozitivist, dar acest lucru nu exclude deloc fundamentarea cea mai riguroasă, chiar „pedantă”, tocmai acolo unde „științistii” sunt superficiali și „formaliști”. Caracterul sistemic al criticii călinesciene și rigoarea sa aplicativă maximă se probează exemplar în monumentală **Istorie**, în care opere și scriitori se integrează și se structurează coerent și „științific”, precum elementele chimice în tabelul lui Mendeleev. Fără să-mi dau seama m-am lăsat prins în capcana întinsă (premeditat?) de Al. George și am început „să officiez” și eu „ca o vestală întârziată” pe „altarul stins al unui templu vidat de substanță”. Opera lui Călinescu „vidată de substanță” - iată o enormitate ignară ce putea fi debitată numai de o minte răscuită și „discordantă”.

Nu vreau să se înțeleagă de aici că susțin infailibilitatea lui G. Călinescu; eu însumi, în **Eseu despre textul poetic (II)** (Cartea Românească, 1986) și în **Avangarda literară românească** (Minerva, 1983), i-am adus destule amendamente în legătură cu aplicarea cam nediferențiată a unor concepte (ca modernism, tradiționalism și avangardism) la poezie. Există și alte numeroase chestiuni discutabile în ceea ce privește receptarea lui Bacovia sau a generației lui Mircea Eliade, etc. dar în nici un caz nu mi se pare oportună, oricât de „revizionistă” s-ar dori, atitudinea lui Al. George. Întrebarea ce se iese după citirea textelor sale, este următoarea: cui folosește astăzi, o asemenea demolare a lui Călinescu (omul și criticul și profesorul?!). Folosește „adevărului mers al literaturii” actuale? Folosește ca **model etic** de abordare critică pentru mai tinerele generații, din partea cuiva care se consideră deținătorul „adevărului etici și practici a actului critic”? Sau îi folosește lui Al. George să facă rumoare și să mai urce puțin în atenția cititorilor? Repet, ar fi greșit să se creadă că polemizez aici cu Al. George; încerc doar, să ilustrez, prin absurd - pentru că A.G. nu are vârsta lui Eugen Ionescu când scria **Nu** - că e absolut ne-pedagogic din punct de vedere critic să avanseze asemenea enunțuri la adresa lui G. Călinescu flagrant neacoperite de nici o argumentație și alarmante prin nuditatea lor non-intelectuală. Mai poate exista totuși o presupuziție; autorul „semnelor și reperelor” a ajuns la concluzia că G. Călinescu nu mai este atât de căutat de cititori și s-a gândit să lanseze o bombă cu efect imediat care să-l reactualizeze pe marele critic. A prevăzut, cu maliție, că vor apărea luări de cuvânt mai mult sau mai puțin răsunătoare în apărarea magistraturii călinesciene și în felul acesta G. Călinescu va reînta în circulație, nu-i așa? A calculat, probabil chiar și această intervenție a mea căreia în va da un răspuns brutal, ca de obicei, scormonind tot felul de pete în biografia și...

INTRODUCERE ÎN OPERA LUI DOSOFTEI

de IOAN STANOMIR

Introducere în opera lui Dosoftei” (Editura Minerva, București, 1997) de Dan Horia Mazilu conturează, prin intermediul analizei unei figuri cu un rol remarcabil în literatura ca și în viața comunității ortodoxe române, o secțiune a unei epoci esențiale pentru configurarea propriei noastre identități culturale - secolulul al XVII-lea.

Domnia sa adaugă perspectivei culturale, predominantă într-un anumit stadiu al istoriei literaturii române vechi, una literară, relevând rolul de creatori de structuri literate al unor personalități de excepție ca Mitropolitul Dosoftei. Și dacă s-a încercat introducerea în ecuație a virtuților expresivității involuntare, profesorul Dan Horia Mazilu revalorizează opțiunile estetice ale scriitorului Dosoftei, recuperând proiectul coerent, în plan cultural și instituțional, de renovare a unor structuri fundamentale pentru articularea românității. Raporturile dintre comunitatea cărturarilor și Ecclesia apar cu mult mai nuanțate, de vreme ce, în cazuri strălucite (mitropolii Varlaam și Dosoftei), intelectualul e dublat de „păstor”.

Destinul „omului” Dosoftei este legat inextricabil de propria operă. Controversa privind originea etnică a viitorului mitropolit al Moldovei este elucidată de domnia sa prin analiza unei dedicații de pe exemplarul „Vieților și petrecerilor Svinților” trimis din exil în 1687 Mănăstirii Petrid din Transilvania: „În urma acestui examen, înclinăm să-i dăm (împreună cu alți cercetători) dreptate lui Ion Neculce: Dimitrie Barila a fost feciorul unor mazili, români din părțile Sucevei” (Pag. 16).

Călugărul Dosoftei avea să acceadă în 1658 la demnitatea de episcop de Huși, pentru ca în 1659 să se mute la Roman până în 1671. Acest din urmă an marchează alegerea lui Dosoftei în scaunul de Mitropolit al Moldovei. Până la sfârșitul vieții în 1693, Mitropolitul va traversa două exiluri, în 1674 și 1686, ultimul conducându-l la despărțirea definitivă de țară și moartea în Polonia. Alături de Nicolae Milescu sau Dimitrie Cantemir, Dosoftei aparține familiei de spirite al căror traiect uman a fost marcat indelebil de exil.

Domnia sa plasează întregul demers intelectual și politic al Mitropolitului în descendența celui inaugurat de Mitropolitul Varlaam, al cărui colaborator și discipol a fost. Vecinătatea Mitropolitului Varlaam, ce a fost „prin prestația în slujba bisericii ortodoxe a românilor și prin prestanța pe care a dobândit-o, marele mitropolit al românilor” (Pag. 20), a făcut ca în tentativele lui Dosoftei de apărare a „legii strămoșești” și de revitalizare a bisericii să fie vizibil legatul predecesorului său.

Exigențele umanismului nu intrau în conflict cu „ortodoxia riguroasă”. Accesul direct la textele clasice, preocuparea pentru explorarea latinității românilor, sunt dublate de o activitate susținută în vederea promovării ortodoxiei - însăși „Psaltirea în versuri” pare să fi fost redactată pentru a contracara difuzarea în spațiul românesc a versiunii calvine elaborată de Ștefan Fogarași (Pag. 59). După cum „Întâmpinare contra primatului Papei” relevă constanța aceleiași polemici purtată de pe pozițiile ortodoxiei.

„Inteligibilitatea” textelor sacre se va dovedi o parte fundamentală a programului său renovator. Pentru Dosoftei, introducerea limbii vernaculare în Biserică reprezintă modalitatea de a facilita contactul credinciosului cu litera sfântă,

limbii române, domnia sa indică acordul Ecclesiei, alături de cel al Aulei voievodale, ca un factor esențial în românizarea culturii laice și eclesiastice. Portretul intelectual al Mitropolitului Sucevei este nuanțat de profesor prin analiza consacrată „codului de descifrare” inserat de Dosoftei în prefața la „Psaltirea în versuri”. Se conturează astfel imaginea unui Dosoftei hermeneut, „ce îi punea la dispoziția cititorului o strategie a lecturii, îl ajută să intre în text, în subtilitățile lui, să-l înțeleagă în chip complex, cercetându-l în integralitatea sa” (Pag. 79).

„Psaltirea în versuri” reprezintă un act de naștere a poeziei românești. Un posibil model retoric al „Psaltirii” e descoperit de domnia sa în volumul editat în același an (1673) la Uniev în Polonia, ce dezvăluie mecanismul de transformare a textului prozastic în poezie. Simptomatic, opera lui Dosoftei este integrată spațiului literaturii: „Psaltirea” nu e în primul rând o carte de cult (...). Toate aceste versificări sunt fapte literare (ele instituie un model estetic) - în multe cazuri remarcabile - dovedind, dacă mai trebuie repetat acest lucru, prezența, la autorii respectivi, a gândului de a face literatură și, implicit, a unei conștiințe artistice (propoziție valabilă și în cazul lui Dosoftei” (Pag. 91). Literaritatea textelor nu înlătură însă ambivalența lor, ele prezentându-se în egală măsură ca un vehicul pentru propagarea mesajului biblic.

Textul scripturistic versificat, aparținând unei specii dezvoltate sub impulsul Reformei și Contrareformei, este tributari unei opțiuni stilistice și de sensibilitate definind un Baroc est-european, căruia Mitropolitul Dosoftei îi aparține în spațiul românesc, alături de Miron Costin (Pag. 90). Trivialul de versificare a textului religios se încadrează într-un efort mai amplu, inaugurat în spațiul central și est-european de poetul renescentist polonez Jan Kochanowski (1530-1589) cu „Psalterz Davidow” (1579). Aceeași tendință este ilustrată de un poet croat ca Ivan Gundulić, de contemporanul lui Dosoftei, poetul ucrainean Simeon Poloțki; un alt poet polonez, Wespazian Kochowski, va propune un model complementar primul „Psalmodia Polska”, operă impregnată de militantismul antiotoman al domniei regelui Jan Sobieski, tributară rigorismului catolic.

„Psaltirea în versuri” apare în această ordine de idei cu mult mai mult decât o simplă localizare a operei lui Kochanowski, influența acestuia reducându-se la o serie de ritmuri, de măsuri și de alte elemente pur tehnice (Pag. 102). Deloc surprinzătoare este influența prozodiei populare, fapt ce explică răspândirea prodigioasă a Psalmilor lui Dosoftei și alunecarea lor treptată în

domeniul folclorului. Departe însă de a fi un poet „popular”, Dosoftei prezintă în structura operei sale elemente savante de ordin tehnic și spiritual, conturând imaginea unui scriitor tentat de aluzie și ambiguitate: „Ține de o subtilă cunoaștere a magiei numerelor, «patru» fiind în sinteza orientală simbolul formei, al perfecțiunii, iar în inventarul european de semnificații «ascunse» el reprezentând semnul mistic al creației materiale (căci elementele primordiale ale universului erau patru) „cuaternitatea divină” (Pag. 105). Astfel domnia sa trece dincolo de miracolul poetic al celor două versuri din Psalmul 103 „Preste luciul de genune / Trec corăbii cu minune” (Pag. 104). După cum în Psalmul 118 este detectabil „Un acrostih aparte reglat de înșiruirea „Buchiiilor” evreiești, de la Alef la Tof, ori celălalt acrostih, „răsturnat”, aranjat în ordinea inversă a grafemelor alfabetului elin” (Pag. 105).

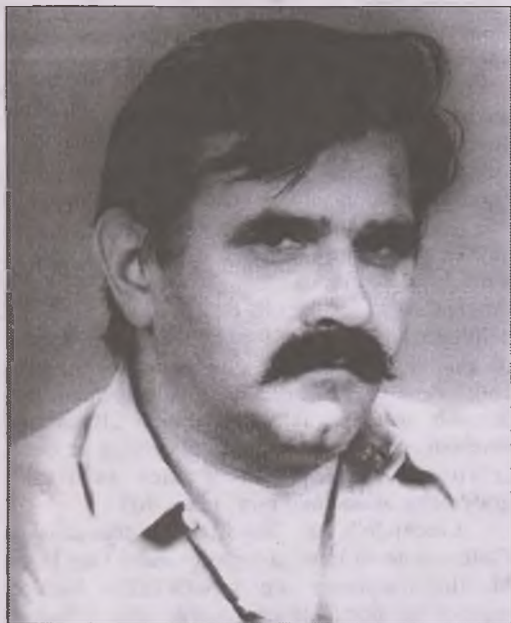
„Licențele” lui Dosoftei în transcrierea Psalmilor devin în lectura profesorului Dan Horia Mazilu simptome ale sensibilității baroce, reacționând poetic la provocarea unei orânduirii terestre dominate de rău: „Împrejurările dificile, născătoare a unor putemice dezechilibre (cu consecințe evidente în instabilitatea vechilor sisteme de valori), multe „cumpene” ce obligă motivațiile să dispară și plasează urcările sau coborârile sub semnul întâmplătorului fac tot mai evident un imens Rău înconjurător, producător de tristețe și suferință („Doamne, sunt mâhnit și trist cu totul”) (...) (Pag. 110). Duhul didactic, predilecția pentru gnostic, îl apropie de Miron Costin, iar o capodoperă ca Psalmul 136 e rezultatul unei conjuncții dintre sensibilitatea ultragiată și geniul poetic.

Filonul baroc este detectabil în cultivarea „literaturii oraculare”, preocupare comună cu cea a unor Ioannikie Haleatovski sau Nicolae Milescu, „Proorocirea Sibilei Eritreea” relevându-se a fi un text extrem de popular în întreaga Europă creștină. Barocul iese în evidență ca opțiune stilistică și în cazul traducerii și prelucrării de către Dosoftei a Prologului tragediei „Erofilii”, redactată de către dramaturgul cretan Gheorghios Chortatzis, după originalul italian „L'orbecche” a lui Giambattista Giraldi-Cinzio (1504-1573), aparținând „Secțiunii sângeroase” a literaturii dramatice baroce (Pag. 143). Prologul proiectează imaginea unui Dosoftei poet laic, preocupat de a explora virtualitățile imaginarului baroc - tema curgerii inexorabile a timpului, invocarea motivului „Fortuna Labilis” sunt apropiate de rezolvarea lui Miron Costin din „Viața Lumii”, ambele fiind reductibile la tiparul unui baroc românesc.

Opera în proză a Mitropolitului „Viața și petrecerile Svinților” urmează modelul bizantin al Sinaxariilor, „o colecție bizantină de hagiografii pe scurt” (Pag. 160). Utilizând direct originalul grecesc, colecția lui Dosoftei joacă în spațiul românesc rolul îndeplinit în Occident de scrieri de tipul „Speculum Morale, historiale, laicorum sau Liber Exemplorum” (Pag. 164). Ambivalența textului derivă din dubla sa funcționalitate - el are o finalitate normativă, de stabilire a unui cod de comportament bazat pe exemplaritatea sfinților, dar și una delectabilă, tributară intenției și tentației de a povesti. Localizând, ca și Varlaam, Dosoftei „scrie pentru biserică românească” (Pag. 172). Precizărilor evocând istoria Moldovei și propriei sale biografii li se adaugă o manieră narativă profund influențată de „romanele populare”. Fabulosul povestirii, oralitatea manifestă fac ca, împreună cu Neculce, Mitropolitul Dosoftei să poată fi revendicat ca unul dintre întemeietorii narațiunii române „pe bază populară” (Pag. 178).

Monografia consacrată de profesorul Dan Horia Mazilu Mitropolitului Dosoftei se încadrează într-un efort impresionant de redefinire și recitare a literaturii române vechi. Examinarea „clasicilor” oferă ocazia de racordare a operei lor la tendințele literare europene și decelarea punctelor lor de modemitate.

adi cusin

Monumentul de fân

Pe bulevardul din centrul oraşului
S-a răsturnat o căruţă cu fân.
Fluierături, girofaruri, claxoane -
Caii priveau rugător la stăpân.

Parfumerii arogante cădeau

ruinate

De-o brazdă de iarbă cosită-n imaş.
Poliţişti agitaţi împingeau către ziduri
Uliţa satului intrată-n oraş.

Veniţi de-adunaţi - se-ndemneau trecătorii -
Cea- mai rămas dintr-un templu ucis.
Adulmecau amintirile florii
Precum anticarii un vechi manuscris.

Pe-alături treceau lins prelins

limuzine,

Proastele de ierburi se luau după roţi,
Monumentul de fân începuse

să scadă

Ca o pradă uşoară împărţită-ntre
hoji.

A mai rămas doar o mână de paie
Nici de o saltea printr-un somn
de păgân.

Oraşu-adormise cu capul pe-o piatră
şi visa că-i purtat de-o căruţă cu fân.

Canton

Mi-e teamă să nu te trezesc.

Lângă busuioc,

Într-o colivie de sticlă

Bate un ceas bătrânesc.

Printre roşile de aur

Imperii se spulberă,

nasc.

Prin odăi

Covoare ţesute în casă

Pe care oile Domnului pasc

De-o viaţă, din propria lână,

Cimbrişor, albastrele, trifoi.

Cum s-au născut din urzeală

Le şi tăvăliserăm goi.

De-o vreme, în fiecă seară,

Într-un minuscul fărăş

Strâng de sub ornice

Pierdute albine - scundele

înţepenite.

Cu spaimă şi vuiet
Ne fulgeră luminile unui tren
Până devenim transparenţi.

- Sufletele noastre
De mii de voci bănuite -
Dau buzna, cu părul vâlvoi,
Afară, în noaptea-nstelată
Dumnezeu.
Şi încolo nimic.

Pietriş pentru calea ferată.

Sic transit

De câte ori deschid fereastra
Aceeşi conjunctură nefavorabilă

a astrelor,

Drept care o închid binişor.

Nici un OZN, nici un mag,

nici o stea călătoare,

Prin lume rătăceşte acelaşi popor,

Pregătesc un ceai şi mă îmbrac

pe nava Calypso

pentru că voi fi

Marele Scufundător.

Viaţa la cub

Intră în cub

Intră în cub

Relaxează-te

Relaxează-te

Eşti proprietarul acestor suprafeţe

plane

Pe care n-a încolţit-o niciodată

nimic.

Priveşte-te ca-n oglindă -

N-ai rădăcină, n-ai tulpină,

N-ai spic.

27 noiembrie

Scriu.

Şi-n vreme ce scriu

Un foşnet subtil de mătase.

Feciorelnic şi atât de uşor

De parcă ar ninge-ntre case.

Se destramă acum,

ori abia se-nfiripă

Un parfum dincotro?

Amnezie.

Mi se zbat fluturi în nări.

Violete să fie?

Cu ochii închişi, într-un dulce

balans

Simt că-s purtat spre Câmpii Elisee.

Moarte cu nume de flori

şi degete lungi de femeie.

Dispar

Şi în timp ce dispar

Un foşnet subtil de mătase.

Feciorelnic şi atât de uşor

De parcă ar ninge-ntre case.

Studiu

Fragă

Ai adormit cu un deget la tâmplă
Amintindu-ţi prin somn

o mireasmă din lunci

Sufletul s-a aplecat peste margine

Temător că n-ai s-o ajungi.

Ocolind porţelanuri,
umbre vechi şi motani
Am ieşit în vârful picioarelor
Să opresc un tărăboi
izbucnit în Balcani

Odihnă la câmp

- La ce zgării bietul pământ?

- Nu vezi, Prea-Nălţatule, ar.

- Mai lasă-l încolo descânt,

Că-n toate o fi şi un hotar

La ce-ntârzii tu printre obşti?

- Le adun şi-ăpoi iar le destram.

- Dacă sunt meserii pentru proşti

De ce te bagi singur la ham?

- Nu pentru câţiva arginţi.

Pentru fală, dar mânat de femei.

- Altfel eşti numai căinţi.

Os de înger, drept cine mă iei?

- Ai biciul puternic şi lung,

Dar glezna fragilă,

cum ştii.

- Ca matala odrasle mi-ajung,

N-am să mai fac niciodată copii.

- Nu vezi, Luminatul,

cânt!

Împrăştie-ţi turma

şi hai!

S-a strâns buruiună în Rai!

Pelin de mai

Pe o uliţă a satului

O ţarancă mergea şi torcea

Ca şi cum ar trăi două vieţi

deodată.

Apoi se opri ca de-un gând.

Urina.

Frumoasă şi nevinovată.

Credeam că sunt singur.

Nici nu respiram.

Seve urcau în tulpini princiare.

Tu te jucai c-o oglindă

pe-un ram

Şi mă orbeai cu o pată

din soare.

Creion în tâmplărie

Dumnezeule, învaţă-mă-a scrie

Cu un creion de tâmplar.

Atât l-am tocit, desenând

la sicrie,

Şi pentru tine niciodată măcar.

Creionul e prost şi semeţ,

Doamne, iartă.

Şi-ntrânsul e moale grafitul.

Doar o linie dacă trag

de la casă la poartă,

El crede că e infinitul.

RIVALITATE ȘI CONFRUNTARE

de ALEXANDRU GEORGE

Crititorului revistei „Luceafărul” (nr. 35,334) nu cred să-i fi scăpat importanța unor declarații făcute de romancierul Nicolae Breban cu privire la situația actuală a scriitorului român și cărora autoarea interviului, d-na Marina Spalas, le-a dat inspiratul titlu **Scriitorul român, după revoluție, a câștigat libertatea și a pierdut prestigiul**. (De acord și eu cu multe dintre cele spuse, așa rectifică puțin titlul, adăugând **Scriitorul român NOMENCLATURIST, după revoluție** etc). Căci așa cum just arată autorul **Animalelor bolnave**, sistemul de cuprindere profesională, de încadrare a scriitorilor și în bună măsură de promovare și de răsplătire în comunism a constituit un mic „stat în stat” (sau, cum i-am zis eu, o piramidă mai mică nomenclaturistă, în paralel cu cea mare a clasei politice de atunci, cu Securitatea, Armata etc). „Am trăit într-o cvasilibertate profesională”, scrie Breban cu destulă dreptate. Da, adaug eu, dar de ea s-au bucurat mult mai accentuat cei din vârful piramidei decât cei de jos, primii (membri de mână multe ori ai CC sau deputați etc) fiind infinit mai avantajati decât cei care beneficiau doar de o cantină ieftină sau de unele înlesniri de ordin medical, al asigurării sociale etc.

Într-adevăr, puterea comunistă lăsase scriitorilor o oarecare libertate, de care au și profitat dizidenții din cadrul US, oferind multe privilegii care, deși derizorii în comparație cu cele de după 1948, păreau exorbitante în mizeria instituită, de stat, tocmai pentru a-i ține în șah cu șantajul reducerii sau al pierderii totale. US a fost, spre cinstea ei, după memorabila conducere și restructurare grație echipei Zaharia Stancu, o instituție cu statut echivoc, o oază de libertate pentru unii dintre membrii ei și cu unele privilegii care nu corespundeau totdeauna „angajamentului” respectiv, așteptat de satrapii de la conducerea politică. NB are iarăși dreptate când spune că spre acest „mic stat în stat” se îndreptau nostalgici „activiști de partid, ofițerii de securitate”, dar adaug eu, și cadre ale armatei, medici, avocați, publiciști problematici etc. Totul s-a prăbușit în primăvara lui 90, mai ales după ce s-a văzut că noua conducere, dar mai ales gălăgiosul Dinescu, o virează hotărât spre opoziție, nu înainte de a fi obținut (vai! doar pentru sine) alte importante avantaje de la noul regim. Brațul acestuia protector, dar și dător de mană cerească, s-a ridicat mai apoi de pe creștetul „creatorilor”.

Și-au pierdut aceștia „prestigiul”? Nu sunt foarte hotărât să răspund afirmativ. Oare D.R. Popescu, G. Bălăiță, Marin Sorescu, dar și Adrian Păunescu, Mircea Dinescu sau N. Breban însuși au pierdut puncte în considerarea lor socială? Mă îndoiesc. Ceea ce au pierdut cu toții în mod cert este acel ceva ce în comunism se numea „poziție”, o anume situație în raport cu puterea tiranică și cu opinia publicului, de multe ori amăgit doar de gesturi fără substanță și de grava dezinformare în care era silit să trăiască. Prestigiul de care se bucurau și care în unele cazuri era mai accentuat, de ce ordin era? De ordinul considerației estetice, sociale, de ordinul popularității? Nici acum, după atâtea convulsii sau răsturnări, ei nu au încetat să beneficieze de stimă, de admirație, de simpatii...

Și apoi, NB prea vorbește tot timpul de

„scriitorul român” în spiritul generalizator al unui om cu o mentalitate comunistă și, în fapt, pornind de la situația sa personală, care totuși s-a deosebit fundamental de aceea a unui N. Steinhardt, I. D. Sârbu, Radu Petrescu sau Alexandru George. Situația „scriitorului român” cred că trebuie examinată de la caz la caz. Mai ales că mulți scriitori au câștigat acel mirific „prestigiu” abia după decembrie 89, mai precis în ultimii ani. Al. Paleologu, Andrei Pleșu, Laurențiu Ulici, dar și Șt. Aug. Doinaș, Ioan Alexandru sau Șt. Sârdu au câștigat mult în popularitate, dar și în prestigiu grație politicii, deci unor factori străini în problema valorii intrinseci a operei lor reale. E bine? E rău? E, în mod cert, o situație de fapt.

Încă de prin 1991 am scris un eseu intitulat **De ce „facem politică”** (un text care poate fi găsit acum în volumul **În istorie, în politică, în literatură**, 1997, p.12-14) și unde conchideam favorabil asupra lansării „creatorilor” în politică și încercam să explic fenomenul, care nu era deloc nou în literatura noastră și în spațiul cultural românesc.

Cu toate că dovedisem maximă înțelegere pentru atitudinea unor confrăți, eu însumi nu m-am înscris în nici un partid; am considerat, în spiritul modestiei ce mă caracterizează, că ar fi impropriu să sar și eu în carul repus în mișcare al liberalilor și să mă alătur unei formațiuni politice care numai prin nucleul ei de constituire văzut de mine în primele zile din ianuarie la 90 TV, număra vreo sută de ani de pușcărie. (Am crezut convenit să ajut mișcarea liberală, dincolo de unul sau altul din partidele politice, scriind, cât am putut în acest sens, fiind pentru acestea eliminat repede din publicistică, căci toată presa „independentă” era în mâinile țărăniștilor, inclusiv postul de radio Europa Liberă. Nu pot însă să uit că prezentându-mă cu texte la **România literară** eram primit cu hohote de răs de N. Manolescu, care exclama sufocat de bună dispoziție:

- Uite, a venit liberalul! Hă, hă, hă, uite liberalul! de parcă așa fi fost monstrul de la Long Ness sau Omul lui Frankenstein. Tot atunci, am scris (în **Liberalul**), un articol împotriva d-lui Al. Paleologu, care afirmase că Partidul Național Liberal nu are nici un viitor, deoarece la noi, zicea d-sa în spirit marxist, nu mai există o burghezie. Azi, același este senator liberal, dovedind că măcar în linii mari eu am avut dreptate, motiv pentru care adaug:

- Și, zii, de-ai noștri, stimabile?!

Scriitorii au invadat spațiul politic; niciodată, în nici un parlament, nu au fost atâția. Să ne gândim că Partidul Național Liberal a pornit în ian. 90 de la un nucleu de literați (Ionel Săndulescu, Dan. Am. Lăzăreșcu, Mircea Ionescu-Quintus) și aceștia, ca și oamenii de formație umanistă, sunt în mare majoritate de acest spirit, împotriva comunismului și a expresiilor acestuia supraviețuitoare. Ce au câștigat și ce au pierdut „creatorii” este, repet, de discutat, dar în alt spirit decât al generalizărilor lui N. Breban. El însuși este un literat cu mentalitate și structură de om politic, urmare a formației sale comuniste, de care ne asigură că s-a desprins. Mai mult poate decât alții, el crede că viața literară, problemele acestuia, soluțiile în cadrul social se confundă cu pugilistica și ne

asigură că el însuși este un tip forte, adaptat bătăliilor de anvergură, ceea ce a dovedit încă de la debut și cu prilejul dizidenței organizate în timpul lui Ceaușescu.

... Ceea ce e, desigur, adevărat. Numai că tot atât de sigur că timpurile s-au schimbat, expresia liberă, la îndemâna orîșicui, transformă pe scriitor, mai demult privilegiat, într-un personaj de serie, care nu totdeauna se poate acomoda cu stilul combatant al presei de față. De ce să fie nevoie să se „strecoare” în presă, pe „coloana a IV-a” (ce-o fi aceea?) când mulți scriitori scot gazete, scriu articole de pîmă pagină, chiar editoriale (Fănuș Neagu, Mircea Dinescu, C.V. Tudor, Adrian Păunescu, Oct. Paler, N. Manolescu, chiar și scriitorul acestor rânduri). „Am mai condus în viața mea grupe umane, scrie în spirit politic N.B. Cred că am mai mult simț în selecția cadrelor, simț al terenului și poate vorbesc mai bine în public. În primul rând, am o voce ceva mai sonoră, mai multă răbdare și modestie”... Poate, mai ales ultima calitate i-o recunoaștem cu toții. Numai că vremurile, repet, s-au schimbat și asupra acestui lucru vreau să-l aduc la realitate pe boxerul nostru care nu are deloc simțul situației pe care se află... terenul.

Anume, în literatura română s-a petrecut după 1989, într-un grad mult mai mare decât pe la mijlocul anilor 60, când a erupt d-sa pe ring împreună cu „prieteni” săi (cărora eu le-aș zice altfel), s-a produs o revoluționare din adânc, au apărut scrieri neștiute, s-au lărgit în mod senzațional fruntariile literaturii noastre, generații și oameni care nici nu se cunoșteau au intrat în dialog, adică în rivalitate, fără a se îmbrânci sau înghionti. Gestul cultural nu mai e și unul politic, nici mica fiță și șmecherie a generației sale nu mai pot constitui un model pentru stilul actual de exprimare slobodă. E un dialog și o rivalitate (acut existențială) între OPERE. Scrierile unui N. Steinhardt, I.D. Sârbu, Alexandru Vona au constituit momentele de vîrf și de senzație ale prozei românești din ultimii ani. Primul Petru Dumitriu, Pavel Chihaia, dar și Mihai Villara (și, dacă îi e îngăduit să spună: Alexandru George) notifică ceea ce era și promitea a fi proza românească dacă nu venea comunismul. Schimbarea perspectivei va duce curând la o schimbare de mentalitate în considerarea lucrurilor; se vor stabili alte vecinătăți, alte rivalități și alte legături. Iar toți scriitorii de tipul celor de mai sus (să ne gândim și la capitolul, deloc ignorat de comunism, al suprealismului literar: abia acum el s-a putut întregi prin Grigore Cugler, Leonid Arcade, dar și Victor Valeriu Martinescu) nu sunt niște boxeri reactivați, aduși doar de nevoi și pentru a completa un spectacol pe un ring.

Literatura română nu se mai desfășoară, pentru că nu mai încape pe un ring. O bătălie surdă se dă în fiecare clipă, dar în cu totul alt spațiu, iar scriitorii (nu luptătorii) sunt nu doar cei pe care-i ignoră superb N. Breban, ci și aceia de care e neliniștit în mod deschis, adică scriitorii mult mai tineri, care vin cu prezumții, cu stilul lor, cu alte năzuințe, care (ar trebui să li se explice) nu mai pot fi nomenclaturiste. Avantajul de a nu fi „compromis în comunism”, cum se exprimă N.B., nu va mai intra nici el în calcul, foarte curând. Nu un „război murdar între generații” nici unul „mai viril”, mai loial sau de alt soi va decide situația unora sau altora dintre scriitorii, ci numai ceea ce au scris efectiv.

Poate că unii simt nevoia de a se risipi în publicistică sau în acțiunea politică; eu le-aș recomanda celor mai mulți să stea acasă sau să găsească timp pentru a-și scrie capodoperele.

ÎNVATĂ SĂ NUMERI COCORII

Nu mă deranja faptul că oamenii în mijlocul cărora munceam mă considerau ursuz și neprietenos. Nu mă deranjau nici indiferența, nici nepăsarea unora dintre ei. Singurul lucru care mă supăra era pretenția unora de-a înțelege situația prin care treceam mai bine decât mine, de a-mi da sfaturi, sugestii și soluții. Nu știau nimic din ceea ce mi se întâmplase și mă aduseseră în starea aceea, nu mă destăinuisem nimănui, și totuși, ori de câte ori aveau ocazia, cum mă vedeau singur, se apropiau și-mi spuneau ce-ar fi trebuit să fac, în ce fel și fi putut să acționez ca să devin din nou eu, cel dintotdeauna. La început îi tratasem pe acești „binevoitori” cu o totală lipsă de respect. Imediat ce-mi dădeam seama unde voiau să ajungă - în cazul în care nu le ghiceam intențiile chiar de la primele cuvinte, adică atunci când credeam că aveau să-mi vorbească despre probleme de serviciu -, le întorceam spatele și mă îndepărtam. Dar de astfel de „salvatori”, care sub un pretext scuzabil caută de fapt să-ți răscolească toată viața, scapi greu. Cu cât fugi mai fățiș de ei, cu atât sunt mai tenaci în a-ți apărea în preajmă. Și-atunci am început să procedez altfel. Să-i ascult până la sfârșit. Să tac, să-i privesc răbdător până când terminau ceea ce consideraseră că trebuise să-mi fi adus la cunoștință. Și când terminau, îi întrebam: „Dar dumneata știi de fapt ce mi s-a întâmplat?” „Nu...” Din momentul acela siguranța cu care îmi vorbisera le pieria. Altceva nu le mai spuneam nimic, însă îi priveam pe mai departe, continuam să-i privesc, fix, fără să clipească. Începeau să se repete, să se bâlbâie. Eu, ca și până atunci, îi țintuiam nemișcat. Ajungeau să se scuze, și-apoi, în fine, întrerupându-se la jumătatea câte unui gând, să se întoarcă și să plece.

Nu-mi imputam pentru acest fel de a mă purta nimic. Eram convins că dreptatea era de partea mea. Ceea ce doream, la cei nouăsprezece ani ai mei, era să fiu lăsat în pace, ca să-mi trăiesc, să-mi înțeleg durerea - reală ori imaginară, dar asta era treaba mea, nu a altora! - până atunci când aveam să înțeleg singur ceea ce trebuia să fac.

Lucram la autobaza din Mureșeni. Reușisem să absolv un curs de șoferi și lucram în această întreprindere chiar de la terminarea școlii. Mi se dăduse în primire o camionetă veche și uzată, care făcuse războiul nu chiar, ori nu tot timpul, în spatele frontului, munca mea constând în a face transporturi de alimente între Mureșeni și cel mai mare oraș al ținutului.

Faptul că mașina mergea rău, că aveam necazuri cu ea aproape în fiecare săptămână, nu mă deranja. Când ieșeam cu ea la drum, pe șosele, mă simțeam de-a dreptul bine. Eram singur, nu mă agasa nimeni, și asta îmi aducea în suflet suficientă liniște ca să ajung, uneori, la impresia că eram mulțumit.

N-a fost însă așa chiar de la început. În primele săptămâni luam tot felul de pasageri. Mai ales bătrâni. Trenurile mergeau prost, caii fuseseră sacrificați, și-mi era milă de drumeți. Dar după câteva experiențe, am renunțat. Toți călătorii se simțeau datorii, după un anumit timp în care mergeam în tăcere, să vorbească. Mă întrebau de unde sunt, al cui, de când conduceam o mașină? Erau convinși că nu puteam fi decât de pe Valea Mureșului, mă trăda felul de a vorbi, și-atunci insistau să le spun din ce sat mă trăgeam, cum îi chema pe părinți, pe tata, fiindcă ei, desigur, trebuia să-l cunoască. Ultima experiență de acest fel am avut-o cu un bătrân cam surd. M-a chinuit atât de mult cu întrebările și cu tonul ridicat, încât, la un moment dat, am oprit mașina. Bătrânul a tăcut subit, apoi s-a uitat în jur îngrijorat: numai câmp, întinderi negre de pământ brăzdat, nici o urmă de case și oameni. Teama îl asaltă necruțătoare și abia reuși să articuleze întrebarea care îl neliniștea: „De ce ne-am oprit

aici?”... „Ca să vă dau jos!”, i-am strigat. „De ce?... Io aș vrea să merg până la... Și nu trebuie să mă jefuiești că n-am la mine decât șaptesprezece lei. Zău, numai atât. Și ăștia ți-i dau pe toți. Uite-i, ia-i!” La vorbele acestea mi-a venit să deschid portiera într-adevăr și să-l îmbrâncesc afară. Am pornit din nou, cu mișcări smucite, demarând și schimbând vitezele brusc, strigându-i tare, ca să acopăr zgomotul motorului: „De acum încolo să tăceți! Dacă mai scoateți un cuvânt, opresc mașina iar!” Și de atunci n-am mai luat pasageri niciodată!

Însă în ziua aceea, lucrurile aveau să se desfășoare altfel. Semnele schimbării erau destul

titus sucuiu

de certe: mă stăpânea o neliniște ciudată, confuză, pe care nu mi-o puteam concretiza într-o anumită senzație, pentru că uneori mi se părea că mă irita o prezență străină, a unei persoane pe care n-o doream în jurul meu, tot așa după cum în rest, dimpotrivă, mă neliniștea... tocmai absența ei. Adică, și asta pentru prima oară de atâta timp, mă urmărea ideea că ar mai fi trebuit să fie cineva în cabină, pe locul din dreapta, ca să... Și de câteva ori m-am întors, cu tot corpul, nu numai cu privirea, rămânând cu ochii ațintiți pe mușamaua murdară a banchetei într-o așteptare chinuitoare...

La ieșirea din oraș mă prinse bariera. Făcând același drum zi de zi, știam că în jurul acelei ore nu trecea nici un tren cu orar fix, așa că mă întrebam, absent și indiferent, ce putea fi, când, după câteva minute de așteptare, în care mă plictisiseam, m-am simțit cuprins din nou de neliniștea de dinainte. Mi-am scuturat capul ca după o lovitură care te ametește și m-am uitat în jur cu mai multă atenție decât până în clipa aceea. Ochii mi-au rămas pe ceva ce desigur că văzusem și înainte, fără să-i fi acordat vreo importanță. La vreo zece metri în față, pe bordură, în afara drumului, cu gulerul ridicat, cu o bască maro pe cap și cu o geantă sub braț, având amândouă mâinile în buzunare, se găsea un tânăr. Un tânăr de vârsta mea, slab și el, înalt, neîmplinit, pe al cărui chip plutea o expresie îngândurată, poate chiar tristă. Fără să înțeleg de ce - ... ori doar neacceptând!... - am tresărit. Și de atunci l-am fixat altfel: insistent, cu atenție! Tânărul stătea aproape nemișcat, aruncându-și doar privirea, din când în când, spre mașină, după cum înțelegeam

eu... spre mine, situație în care făcea și o manevră suplimentară: își aranja cu o mână geanta pe care o ținea sub celălalt braț.

Nu încăpea nici o îndoială că motivul șederii lui acolo era „ocazia”. Cu toate acestea nu-mi făcea, și eram sigur că nu-mi făcuse nici înainte, cunoscutul semn al autostopiștilor. Doar mă privea, sub basca lăsată mult pe frunte, cu indiferență, în treacăt, superficial. Și parcă totuși, într-un anumit fel... ostentativ! De-a dreptul enervant! Nu-mi puteam spune de ce, dar eram tot mai iritat. Și-l fixam, îl urmăream, așteptând nici eu nu știu ce. Când era să-mi dau explicațiile, impresiile se tulburau ca apele unei bălți răscolite de mișcări puternice.

După un timp se auzi un zgomot. Bariera fusese lăsată pentru o singură locomotivă. Cel de afară se întoarse și urmări trecerea ei cu răbdare, cu o conștiinciozitate în care n-ar fi fost greu să găsești și destulă plictiseală, ca un cantonier în exercițiul funcțiunii. Își reluă poziția abia după ce începură să se ridice barierele. Dar nu făcu semn nici atunci. Nici măcar atunci! Altădată aș fi trecut peste situația creată fără să-i fi dat vreo importanță, însă de data asta eram intrigat. Adevărul este că așteptam că așteptam în continuare un semn! Un gest oricât de discret, de echivoc, ca să am motiv să mă opresc în fața lui. Dar tânărul nu schița nici unul. Se comporta exact ca până atunci. Adică stătea și mă privea! Doar mă privea! Poate puțin mai altfel, mai lung, mai insistențios. Dar asta era singura deosebire, fiindcă gestul întârzie, pe mai departe. Dar ce așteptam? mă trezisem întrebându-mă. Și cum bariera era sus, am demarat. Am accelerat nervos, însă nu fără să mai sper, totuși, că o să-și calce pe inimă și până când aveam să ajung în dreptul lui o să ridice mâna. M-am înșelat. Nu mi-a făcut semn nici măcar din ochi. Eram supărat. Am și scăpat o injură: „Păi ce vrea, ce tot așteaptă?!...”, fiind gata să trec de el în viteză. Cu toate acestea n-am putut. Am oprit chiar în fața lui, brusc, imprudent, spatele mașinii derapându-mi până în bordură. Culmea, cel de afară nu făcu mișcarea pe care o așteptam nici atunci! N-ar fi trebuit decât să întindă mâna ca să deschidă portiera și să urce, dar el nimic! Rămase exact ca până atunci, nemișcat, indiferent. „Păi ce-i?!...”, m-am trezit că-l repezeam - mă aplecasem și deschiseseam portiera. „Urci, ori nu?” „Nu!”. Câteva clipe am rămas în poziția aceea mut, neștiind cum să procedez. „Da mâine?...”, am îndrăznit într-un târziu. „Mâine da” „Sigur?” „Sigur”.

Am renunțat greu, trăgând portiera fără nici o plăcere. Demarând încet, urmărindu-l în tot acest timp prin retrovizor, așteptam totuși să se răzgândească. Dacă ar fi schițat un gest cât de mic...

Ziua aceea a trecut neaducându-mi nici bucurie. Mi s-a părut insuportabilă, lungă, fără sfârșit. N-aș putea spune cum a trecut timpul până seara. De altfel nici nu cred că faci ceva când nu pui în activitatea aceea suflet, durere ori bucurie. Ori eu puneam în toate doar așteptare. Mă gândeam, în afară de refuz în sine, și de motivul acestuia, la... întâlnirea din ziua următoare. Dacă n-avea să urce nici mâine?...

Am dormit puțin, agitat, trezindu-mă mai devreme ca oricând. Nu m-am uitat la ceas de atâtea ori niciodată. Deși am plecat de acasă la ora obișnuită, am ajuns la autobază primul. Portarul s-a mirat, a bodogănit ceva, dar nu i-am răspuns, iar după câteva minute ieșeam pe poartă cu furgoneta în viteză, nedumerindu-l din nou.

L-am văzut pe tânăr de departe și m-a încercat o ușurare. Venind atât de devreme m-aș fi putut aștepta ca celălalt să nu fi ajuns. Dintr-o dată destins, scăpat de nesiguranță, am luat lucrurile altfel. Mi-am spus, cu un soi de răutate, că dacă eu aveam nevoie de el, iată, - de ce venise atât de dimineață dacă nu din cauza asta?! - se dovedea că și el avea nevoie de mine!

Am avut impresia că recunoscuse mașina, că mă urmărea încă de departe. Situația era diferită față de cea de ieri, cu toate astea mi-ar fi plăcut să-mi facă vreun semn. L-aș fi luat ca o promisiune, ca o dovadă de prietenie, care ar fi aruncat uitare peste neînțelegerea noastră de ieri.

Dar tânărul de afară nu-mi acordă nici o atenție. Nici chiar după ce oprisem în fața lui! Siguranța și încrederea începuseră să-mi pălească. Am avut o străngere de inimă și apoi, încet-încet, din ceea ce-i citeam în ochi, mi se păru că ajung să înțeleg o anumită stare de fapt. M-am aplecat și i-am deschis portiera. „Nu urci?...”, l-am

floreanța albu

Limba păcatului
(Luceafărul nr.40/1997)

Vers deranjând literatura
tocmai pusă la punct.

Poezie ieșindă din povara
plumbului și a stimei...
vers alb, uneori, întrecându-mi măsura,
întru sub incidența rimei

- răspântie între kilometrul zero
și starea pe loc
muza inspiratoare, soro,
nu se prea implimentează

Păcătoasă e limba poetului,
dar ceea ce contează și peste
este faptul că există.

De aceea nu mai scot limba
nici măcar la polițiști.

Lucian Perța

întrebat răgușit de atâta încordare. Răspunsul întârziă. Mă privea fix, pătrunzător, parcă încercând să-și lămurească ceva ce nu-i era, încă, destul de clar. În cele din urmă zise hotărât: „Nu!” Mi-a fost peste puteri să reiau dialogul imediat. „... leri mi-ai promis...” „Spune totul!” „Adică?...” „Dacă e vorba de promisiune, n-o uita nici pe a ta!” Am tăcut îndelung, copleșit de vină. În sinea mea îi dădeam în fond dreptate. Îmi era greu să insist, dar gândul că pierdeam totul dacă nu mă foloseam de această ultimă ocazie, mi-a dat puteri să încerc să salvez situația: „Poate că...” M-a repezit categoric. „Nu!” „Până când?...” „Până când ești laș!” Cuvintele m-au lovit dur, spulberându-mi orice speranță. L-am mai privit, dar fără să zic ceva, după ce am tras portiera și am demarat.

M-am frământat până după-masa târziu, neștiind cum să procedez. Eram ca răstignit între o anumită hotărâre și refuzul de a o urma. Totuși înainte de a se închide am țâșnit pe ușă și până la poștă am ținut-o numai într-o fugă. Am fost ultimul client. De altfel la ieșire, funcționara n-a scăpat ocazia să-mi spună că n-ar fi trebuit să mă servească. M-am făcut că nu aud și nu i-am răspuns nimic.

N-am putut să-mi explic imediat de ce ieșisem fără să-i răspund, de ce pășeam ca amețit, ca dus de mână de cineva, de ce pășeam și prin oraș, pe străzi, de parcă eram singur, nevăzând trecătorii decât ca niște umbre, pete ceva mai întunecate, până când, deodată, ca prins de ceva din urmă, am simțit nevoia unei opriri. Se întâmpla cu mine ceva deosebit: mă simțeam invadat de un fel de căldură, de o fierbințeală aparte. Temându-mă că mă trăda culoarea obrazului, m-am oprit în dreptul unei vitrine, concentrându-mă, străduindu-mă să înțeleg ce era cu mine. Când am avut impresia că-mi puteam da un răspuns, am tresărit surprins. Ceea ce simțeam era o... mulțumire. O bucurie, mare și bună, care venea de la faptul că-i scrisesem! Că-i dădusem astfel posibilitatea, pentru prima dată de când l-am părăsit, de când am fugit, să afle unde mă găseam!

În ziua următoare l-am urcat. Ajunsesem devreme, ca ieri, dar era acolo, și imediat ce-am oprit a deschis portiera. M-a cercetat cu atenție, pătrunzător, după care, mulțumit de ceea ce aflase în felul acela, a urcat. De zis n-a zis nimic. S-a așezat în colțul lui, și-a tras basca jos și-a ațintit privirea în lungul drumului ca și cum eram în mers de cine știe când și ne plictisise să mai discutăm. Eu, rămas întors către el, voisem, în mai multe rânduri, să-i spun ceva. Dar am renunțat de fiecare dată. În cele din urmă am demarat, curând nemăfăind între noi decât zgomotul monoton al motorului. Totuși niște gânduri... Să nu fie oare mulțumit?... mă întrebam într-un târziu. Trebuie cumva să fi făcut mai mult?...

Dar primele cuvinte au fost altele. Înaintam încet, cu vreo patruzeci la oră, fiind cu ochii mai mult în lături, pe câmpurile proaspăt arate, și la un moment dat m-am trezit spunându-i următoarele: „Cât de negru e câmpul...” De ceea ce-i zisesem m-am mirat eu însumi, mai mult decât el. Ce mă apucase să-i înșir tocmai vorbele acelea - primele, în afara unor întrebări de rutină -, ce voisem de fapt să-i spun?... Dar celălalt păru mai puțin surprins decât m-așteptasem eu. „Nu se poate să nu existe undeva o șansă! Nu se poate!...”, îmi răspunse. M-am întors brusc, fixându-l cu insistență pentru prima dată de când porniserăm, gata să-l întreb ceva. M-a oprit o nedumerire neașteptată. O împotrivire asemănătoare aceleia care mă determinase ieri să mă opresc în dreptul vitrinei până când îmi reprimasem mugurii acelei mulțumiri neobișnuite, în care nu avusesem putere să cred până la capăt. Și dacă am tăcut atunci, după aceea nu ne-am mai spus nimic, nici un cuvânt, ignorându-ne unul pe celălalt cu o îngăduință oarecum complice. Știam în fond că trebuia să discutăm, dar ne împotriveau, zicând c-o s-o facem mai târziu. Ne hotărâam - cel puțin așa făceam eu - ca după prima curbă, ori la kilometrul cutare aveam să ne învingem rezervele și-o să deschidem discuția, dar de fiecare dată renunțam. Amânam, promițându-ne însă că la următoarea piatră kilometrică... Și tot așa, nereușind să ne învingem, rezervele, m-am trezit că-mi cere să opresc. Îl priveam liniștit, fără să-mi pară rău de nimic. Nu regretam că nu vorbisserăm mai mult, deoarece mi se contura tot mai exact o anumită convingere. „Dimineață, la

aceeași oră?”, l-am întrebat. „Da.” N-am plecat imediat, am mai rămas pe scară, privind în jur. Soarele era blând, aerul răcoros. Undeva pe cer apăru, deodată, un stol de cocori. Înainta frumos, încet. L-am urmărit, nu știu de ce, timp îndelungat, cu mâna la frunte. Când era chiar deasupra noastră, părăndu-mi-se că observasem ceva deosebit, i-am pus o întrebare: „Ce faci?” „Îi număr...” „De ce...?” „Nu știu... Poate pentru că nu-mi place să rămână ceva ascuns... pentru că vreau să înțeleg tot ceea ce se petrece în jurul meu!...” N-am știut ce să răspund, am tăcut, continuând să urmăresc stolul cu ochii. Când s-a pierdut cu totul în zare, am intrat în cabină și am demarat.

În ziua următoare l-am luat din același loc, de la barieră. S-a urcat la fel ca ieri, fără să mă fi salutat, și s-a așezat în colțul lui, ațintindu-și ochii în lungul șoselei. Am pornit, am mărșit mereu viteza, și un timp nu s-a auzit în cabină altceva decât sforăitul motorului. Părea că totul avea să se desfășoare ca ieri. Dar când ne-am apropiat de locul în care coborâse cu o zi înainte, mi-am luat inima-n dinți și i-am pus, totuși, întrebarea pe care nu îndrăznisem să i-o pun până atunci: „Vrei să-ți spun de ce am făcut-o?...” „Nu...” „De ce?” „Fiindcă n-ar folosi la nimic.” „Nu înțeleg”. „Ai spune ceea ce ți-ai mai spus de atâtea ori, fără să crezi că există, totuși, și un alt fel de a vedea lucrurile. Nu ți se pare că am dreptate?” Observația lui m-a șocat.

N-a fost nevoie de vreo intervenție de-a sa. Auzindu-mi propriile-mi vorbe, m-a încercat o jenă care m-a făcut să regret că le pronunțasem atât de hotărât. Și ca să-mi dau seama cum fuseseră primite, m-am întors spre dreapta. Nu mi-a acordat cine știe ce atenție. Doar a dat din cap, de câteva ori, în așa fel încât ai fi crezut că spusese: „Păi vezi!...” Copleșit de imputarea aceea de parcă ar fi rostit-o într-adevăr, am reluat tot eu: „Atunci?...” „Poftim?...” „Voiam să te întreb cum să procedăm?...” „Altfel. Oricum așa nu!”. Dar l-a cuprins pe neașteptate o neîncredere și câteva clipe a rămas pe gânduri. „Cum adică?...” am insistat eu. „Am o oarecare idee... dar mi-e frică de ceva”. „De ce?” „Că nu ești în stare să uiți, măcar un timp, cine ești. Ce crezi, ai putea totuși să uiți?” Întrebarea m-a dezorientat și mi-a trebuit mult ca să adun câteva cuvinte drept răspuns. „Dacă are rost...Să încercăm”. „Bine. Însă atunci trebuie să-mi acorzi toată încrederea. Primești?” „Da.” Respiră adânc, lung, ca înaintea unei încercări deosebite. „Uite cum o să facem în situația asta. În loc să-mi spui de ce ai făcut-o tu, o să-ți spun de ce am făcut-o eu!... Înțelegi de ce vreau să procedăm astfel?” Eram copleșit, dominat cu totul și departe de a fi în stare să-l urmăresc, cu atât mai puțin să întrețin schimbul de idei. Dar el a continuat netulburat: „Pentru alții suntem în stare să dăm sfaturi oricând. Suntem întotdeauna deștepti, practici. Găsim soluții pentru a ieși din orice situație. Înțelegi acum ce vreau?... Dacă ceea ce-am spus e adevărat, cred că oamenii ar trebui să procedeze cu totul altfel decât sunt obișnuiți să facă! Adică exact invers! Nu ți se pare că aici se ascunde un fir de adevăr?... Vreau să spun că, dacă ținem ca omul să creadă în îndemnul rostit, dacă dorim să-l urmeze cu toată încrederea, sfaturile n-ar trebui să le dea cel care ascultă mărturisirea, ci tocmai cel care are nevoie de ele!... Acum înțelegi?... Eu o să-ți povestesc ceva, o să-ți relatez o oarecare stare de lucruri... la care tu o să-ți dai părerea, o să îmi sugerezi ce ar trebui să fac... Și poate că din îndemnurile pe care mi le vei oferi mie, ceva, măcar ceva se va potrivi pentru tine în mai mare măsură decât soluțiile cine știe cărui străin... Nu crezi că merită să încercăm?...”

Am plecat de acasă din cauza tatei... Bea de când îl știu, dar în ultimul timp întrecea orice măsură. Se îmbăta zi de zi, fugind de orice clipă în care putea fi treaz, fiindcă vina pe care o purta în suflet de atâția ani îl înnebunea... N-am știut ce era cu el mult timp... Dar în toți acești ani, de când începusem să cresc, să înțeleg câte ceva din ceea ce e în jur, de la trei-patru ani, când alți copii nu știu încă nimic din toate astea, în mine se aduna tot mai multă nedumerire, dezorientare... apoi însingurare... și în cele din urmă, ură! Când am crescut și am fost în stare de ea, ură!... Ură pentru faptul că de când îl știu se îmbăta. Și când era beat, în loc să plece, să se ducă oriunde numai să mă lase în pace, mă căuta, umbra după mine tot timpul, se ținea ca un orb de baston, privindu-mă, nu

făcea altceva nimic, nu-mi zicea nici o vorbă, nu mă bătea, doar mă fixa, mă sfredelea cu ochii ceasuri întregi. Cât timp îmi făceam lecțiile, cât timp mâncam, și chiar și când mă culcam, după-masa întreagă, nelăsându-mă să merg la joacă numai ca să fiu în preajma lui și să aibă la cine să se uite, să mă înnebunească cu privirile lui încetoșate. Și chiar mă înnebunea. Mă ducea acolo încât ajungeam să-l întreb ce voia, de ce mă fixa în felul acela? Și cum nu-mi răspundea, ridicam tonul, strigam, urlam, implorându-l să-mi spună ce voia, de ce se uita la mine așa, de ce???... Au trecut în felul acesta ani în șir, unul după celălalt. Ani lungi, nesfârșiți, grei... Mai bine de cincisprezece ani de zile... Și de știut nu știusem în tot acest timp nimic din motivele care-l făceau să se îmbete și să mă privească în felul acela al lui... Dar o dată, din cauză că în ultimul timp se îmbăta și mai rău ca oricând și mă fixa chinuit de insistență, cu un amestec de vinovăție și lașitate care mă scotea din sărite, când i-am aruncat din nou întrebările acelea ale mele în față, a murmurat: „Fiindcă am omorât-o pe mama ta!...” Fusesse un suspin, un oftat... nu o destăinuire, pentru că și-a dus mâna la gură de parcă i-ar fi părut rău că vorbise. De fapt chiar așa era; i-o citeam ușor în ochi, pe față, în toată atitudinea lui, copleșită acum de o tulburare inuman de dureroasă... Eu, cuprins de nedumerire, rămăsesem mut. Așteptam să mai zică ceva. Dar el tăcea, se frământa și tăcea, ținându-mă cu ochii plini de vinovăție. Atunci, deși nu știam ce e aceea o mamă, deoarece nu avusesem cui să-i spun astfel, cine să fi foat așa ceva pentru mine, l-am întrebat: „De ce ai omorât-o?...” Întrebarea l-a zguduit. Mi s-a părut că până în clipa aceea mai sperase să se fi întâmplat vreo minune ca eu să nu fi auzit vorbele. S-a mai luptat două-trei clipe cu disperarea din el, însă la urmă, rămas fără nici o speranță, a devenit altul. Chipul i s-a înăspriț, expresia i-a devenit dură, rece, rea... Și-n clipa următoare m-a lovit! Mi-a dat prima palmă din viața lui!...

Cu mine se întâmplase ceva extraordinar. Tresărisem chiar la primele cuvinte. La întâia propoziție, la auzul vocii, a timbrului, mă furnicase ceva care, apoi, mă făcu să mă întorc atât de brusc, încât fusesem gata să execut o manevră greșită. Mă întorsesem hotărât să-i spun să tacă și să mă lase în pace, dar am dat cu ochii de chipul lui. Era și el îndurerat, stăpânit de o amintire apăsătoare, absent și detașat de tot ceea ce era în jur, pentru că trăia numai prin neînțelegerile pe care le avea în suflet, și mânia mi s-a topit. La vechea poziție m-am întors încet, fără nici un zgomot, ca să nu-l contraz. De atunci l-am ascultat liniștit, în timp ce priveam șoseaua absent. Scăpat din ghearele mâniei, mă gândeam la el altfel. Până la urmă cu un fel de afecțiune neașteptată, întrebându-mă: „Cine e oare asta?... Ce-o fi vrând de fapt cu ceea ce spune?...”

DEZIDIREA UMBREI UNUI MASON(III)

de RADU CERNĂTESCU

*Tenebroasa istorie a iacobinilor francezi a devenit legendă. Iat-o expusă așa cum putea fi ea percepută în epocă de Budai-Deleanu în cartea - cu multe accente mistificatoare - a lui Cadet de Gassicourt, **Le Tombeau de Jacques Molay, Paris, an V (1796)**. Conform autorului, această mișcare eminentement masonică se revendică direct de la tradiția templieră. Respectivii neotemplieri și-ar fi luat numele de la Iacobus Molay (Jacques de Molay, în transcripție franceză), Marele Maestru al Ordinului Templier al cărui celebru autodafe din 1314 s-a datorat regelui Franței Philipp le Bel, la conivență cu papa Clement V. De aici, din dorința de răzbunare ar veni, se spune, și ideile antimonarhice și anticlericale exacerbate până la genocid în perioada conducerii iacobine a Revoluției.*

L.P.D., quod est signum diabolicum

Răspândiți mai întâi prin majoritatea Lojelor franceze, conspiratorii iacobini au fondat o Lojă pariziană numită Jean-Jacques Rousseau, filozoful prin excelență al Revoluției, membru și el - după unele voci - al Lojei Celor 9 Muze. În Loja aceasta, care disimula numele celui pe care trebuiau să-l răzbune, ar fi fost inițiat însuși Robespierre, ajuns chiar printre șefii celui de-al doilea grad. Deviza secretă a iacobinilor, conținând condensată întreaga răzbunare testamentară a templierilor, era sintetizată în inițialele L.P.D. - „Latro Pontifex Delatur” (sfărâmă tiara papală), un citat din manifestul rozacrucean **Fama Fraternitatis** (1613). Sensul ocult al inițialelor ar fi fost însă „Lilia Pedibus Destruere”, crinul (angevin) la picioarele plebei.

Ideile „terorii roșii” franceze i-au atras într-un mod evident și fatal chiar și pe intelectualii transilvăneni. În ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea, o mișcare iacobină după model francez se va direcționa aici împotriva absolutismului monarhic. Autoritățile imperiale vor îneca mișcarea în sânge, executându-i pe conducătorii ei în frunte cu nefericitul Martinovici, iar mulți intelectuali vor fi acum nevoiți să se exileze la Paris.

În final, „după ce mult capetele-și bătură”, alegerea „d'albei țigăni” se va opri, inevitabil, asupra unei soluții de guvernământ numită în text „anti-barorea” - anti-monarhică, adică. Mai nuanțat: „Adecă puseră să nu fie stăpânia lor nici monarhică,/Nici orice felu de aristocrație./Dar nici cu totul democrație./Ci demo-aristo-monarhicească” (7309-7312). Rămânând în domeniul strict al faptului istoric, trebuie menționat că, încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Țara Românească era în căutarea unei constituții proprii, boierimea munteană elaborând chiar, la 1802, un „Proiect de constituțiune aristo-democraticească”, inspirată de ideile Revoluției franceze. Proiectul propunea - a se urmări paralela cu **Țiganiada** - o „republică aristodemocratică” limitarea puterii monarhice printr-un „divan” tricameral și consultarea „norodului deplin slobod” prin „deputații cei trimiși din țară”. Tot acum, în 1802, boierimea munteană va adresa pe canale masonice petiții către

Napoleon - devenit Mare Protector al Masoneriei Franceze - cerându-i protecția împotriva turcilor. Speranțele unei intervenții napoleoniene pentru eliberarea națională transpar și din poemul lui Budai-Deleanu, mai exact, în pasajul cu viziunea profetică avută în Paradis de Parpanghel. Aici, în timpul hydromanției de care s-a mai vorbit (*vade supra*), un personaj providențial - sub care ușor se ghicește împăratul mason - apare nu doar ca pacificatorul „învrăjbiților” cu „căițe roșii”, ci și ca eliberatorul celor „trei roabe surori” figurând provinciile istorice românești: „Iacă-un voinic ese fără veste,/Armat cu un steag și haine nerii,/... făcând pretutindene pace,/Iar' prin o tâmplare minunată/Ajunsă într'o noapte spre ziori/Și la heste trei roabe surori” (6044-6060).

În continuare, desfășurarea **revoluției** pornită în „d'alba țigănie” va calchia în linii mari scenariul Revoluției franceze. La fel ca în „războiul civil” francez, cearta pentru putere a căpeteniilor va degenera într-un „Război stropit cu negru sânge” (v. 7723), pe care „gloata fără ispravă”-masele populare, adică - îl amplifică printr-o revoltă populară care-și va devora conducătorii: „Dar când era sfatul cel mai mare,/Iacă toți lăieții și goleții./Cu măciuci înarmați și topoare/Ba iacă și ciurarii sumeți,/Împresurată cinstitul sobor...” (7321-7325). Așa a murit și Robespierre...

În fine, pentru a epuiza palierul conotațiilor istorice, să semnalăm aici încă o referință la modelul napoleonian. Romândor, eroul lui Budai-Deleanu care, în final, va conduce mai departe lupta de eliberare națională, va fi un simplu oștean din „șiragurile oștirii” lui Vlad Vodă. Și ca pe ilustrul său model, „oastea vitează” îl va urma „măcar în ce parte,/Ori la slobozie sau la moarte!” (8339-8340).

Chei pentru Paradis

Trimiterile istorice și relaționările directe între cercurile masoneriei franceze și cele românești se vor continua în mod inevitabil și în domeniul misticii fundamentale. La acest palier al **Țiganiadei**, cel mai profund al tuturor scrierilor inițiatice, vom ajunge folosind o cheie deja cunoscută cititorului, poemul epico-eroic al Filosofului Necunoscut.

Înainte de toate, să remarcăm faptul că prin

arhitectonica polisemică a poemului său, autorul transilvănean respectă o cerință fundamentală a literaturii cu cheie. Un alt inițiat, Dante, în **II Convivo**, II, pledase deja pentru acest împătrit sens care trebuia să caracterizeze, în opinia sa, nu doar scrierile sacre, ci și pe cele profane: „... si possono intendere e de onsi esponere massimamente per quattro sensi”. În secolul trecut, martinistul Papus va nuanța ideea reluând-o în Cabbala sa (în ed. 1939, p.331-332), sub forma vechii norme kabbalistice (v. **Zohar**, I, 27; III, 370), o normă cerută occidentalilor și de primul cabbalist creștin, Pico della Mirandola (cf. **Opera Omnia**, Basel, 1557, p.178-179). Conform acesteia, după o tradiție venită prin Moise direct din Egipt, toate scrierile care vorbesc despre Marele Mister ascund patru paliere semantice; sensul literal sau istoric (*pashut*), alegoria simplă sau explicația morală (*remez*), simbolismul superior (*derash*) și misterul (*sod*). Sintagmele ebraice au fost alese pentru ca inițialele să compună vocabula ebr. Pardes, grădina plină de parfumurile pomului Înțelepciunii, la care se poate ajunge prin subteranele textelor sacre.

Să zăbovim acum asupra acelor sensuri profunde care transgresează alegoria facilă și simbolistica profană, apropiind scriitura de față de esența revelației divine, de inefabilul Verb pe care orgoliul masonic are credința că îl deține. În modelul formativ și informativ al **Țiganiadei** - am numit „poemul burlesc” al filosofului Saint-Martin - întregul univers fenomenologic este structurat dihotomic în jurul binomului esențial lumină/întuneric (cu izomorfismele bine/rău, magia albă/neagră etc). Prin aceasta, autorul mason itera în **Le Crocodile ou la guerre du Bien et du Mal** legea hermetică a armoniei contrariilor, reductibilă *in essentia* la vechiul percept hermetic „discordia concordia mundum”. Ilustrând perfect această incipiență a percepției dialecticii obiective cosmologia masonică se structurează în jurul aceluiași două serii de fenomene opozitive care ordonează întregul simbolism masonic: lumină-Răsărit-primăvală-zi-foc-dreapta etc, izomorfisme ale beneficului, ale sufletului și ale vieții, aflate în opoziție cu analogiile maleficului, ale trupului și ale morții: întuneric-Apus-toamnă-noapte-apă-stânga etc.

Din acest unghi de vedere, al planului secund care comunică cu transcendența, un inițiat de talia lui Guaita s-a pronunțat întotdeauna în termeni superlativi despre textul Filosofului Necunoscut: „Ei bine, atestăm aici - și nici un veritabil inițiat nu ne va putea dezminți vreodată - că **Le Crocodile** este o prodigioasă epopee burlescă, în care se află revelația Marii Arcane, a aceluși Mysterium Magnum de care vorbește Jacob Boehme” (S. de Guaita, **La clef de la Magie Noire**, Paris, 1922, p. 406). În mod identic, noi vom afirma că orice hermeneut onest nu se va putea pronunța decât entuziast și elogios despre poemul masonului transilvănean, poem care, sub aparențe parodice și etnografice, reia finalitatea solemnă a vechilor scrieri inițiatice.

O ușă secretă în Templul lui Solomon

În alegoria lui Saint-Martin, Crocodilul - simbol al lumii materiale - a înghițit cele două armate, ale Binelui și ale Răului, eroul Ourdeck (din ebr. *aur+ d'ey*, lumina focului), sub pretextul căutării unei doamne Jof (din ebr. *iaf*, cea care este frumoasă), pornește să

exploreze, ca un alt Iona, universul figurat de ventrele reptilei. O reptilă care, în paranteză fie spus, reapare și în poemul lui Budai-Deleanu, în forma numelui unui personaj, Corcodel - o coruptelă populară pentru crocodil.

Cele două căi opozitive, a inițiatului și a profanului, a Binelui și a Răului, a luminii și a întunericului, pythagoricienii le simbolizau printr-un semn ca o bifurcație de opțiuni, prin litera grecească Y, iar masonii prin litera G, în ideea că grecescul **gamma** are chiar forma unui Y. Amfibologica literă G care se vede în centrul stelei flamboyante ca semn distinctiv al gradului de Companion este în simbologia masonică prefigurarea esoterică a Marelui Tot, al spiritului și al materiei, deopotrivă. Prin ciclicitatea formei, ea este și transpunerea literală a lui uroboros, reptila care se mușcă de coadă, simbol străvechi al ciclicității Marelui Tot, al regenerării sale perpetue. Cu alte cuvinte, așa cum 2 se regăsește în 1, cele două căi opozitive - figurabile prin reptila care dă titlul lucrării ocultistului francez - duc în mod inevitabil în același punct, călătoria (re)Cunoașterii fiind un ciclu al imposibilei întoarceri către sine, cu un ocol necesar prin lumile exterioare care nu sunt decât o proiecție obiectivă a sinelui. Masonii care își spun Fii Luminii, ca semn al unei clare opțiuni, ilustrează acest model binar de ordonare a inteligibilului atât prin cele două coloane Jakin și Boaz preluate din arhitectura Templului lui Solomon, cât și prin pavimentul mozaicat ca o tablă de șah, în alb și negru, al Lojei.

Același esențial binom opozitiv structurează până la amănunt și cosmologia **Țiganiadei**. Astfel, războiul oștilor celeste cu hoardele lui Savatot este conotat continuu de parasimboluri ale luminii și ale întunericului, în toate relatările despre „șiragurile luminii” apărând, deloc întâmplător, sinergiile „zorii d'albe”, „soarele viitorului”, „săbii de pară nemuritoare” etc, în vreme ce „cetele-unecoase” apar în contexte și sintagmări opozitive: „seară”, „întuneric”, „pădurea umbroasă” - aici, o trimitere la „codrul umbros” al Hadesului din **Eneida**, VI. Dihotomia se extinde de la nivelul contextual la cel structural. Expresionarea elocventă a acestei concepții maniheiste despre lume o avem în pasajul cu cele „doao pâraie” (v.2641 sq), unul „pe mâna dreaptă”, altul „pe mâna stângă”, unul cu apă vie (trimitere la „râu cu apa vieții” din **Apocalipsă**, 22,1), celălalt cu apa uitării. Arginean - un dublet folcloric al eroului Parpanghel - este cel care va bea din „părâu cu apă slută” pierzându-și pentru o vreme memoria. Actul său consună cu vechiul ritual masonic de a bea din „apa uitării” vieții profane, o uzanță mistică semnalată și la Eleusis (cf. Ch. Jacq, **Francmasoneria**, Buc., 1994, p.52). Finalitatea acestui ritual se integrează în complexul de purificări și lustrații care culminează în inițierea masonică cu moartea inițiativă, adică cu uciderea „omului vechi” și nașterea „omului nou”. În **Țiganiada**, prin „omul vechi” este figurat Arginean, voinicul care renaște *in formam et spiritum* în eroul Parpanghel, cel care revigorat de părâu cu „apă dulce” preia nu doar hainele, calul, armele, ci și vitejia voinicului.

PEDAGOGIA ROMANULUI DE DRAGOSTE

de ROMUL MUNTEANU

Scriserile paraliterare despre amorul carnal s-au înmulțit pe piața cărții din lume. Romanele de dragoste sunt însă din ce în ce mai puține. Să fi ieșit această componentă a manifestărilor umane din sfera de interes a prozatorilor? Să-și fi pierdut ea rezonanța firească din viața cotidiană? Nu știu. Dar sunt convins că unele răspunsuri la aceste nedumeriri vor veni tot din perimetrul vieții literare. O replică lucidă și complexă a dat-o Maria-Luiza Cristescu în romanul său **Iadul meschin**. Ne găsim în fața unei opere cu o desfășurare epică obișnuită din care cititorii să poată deduce un punct de vedere. Prozatoarea scrie un roman programatic, bazat pe anumite idei, care capătă relief pe măsura desfășurării intrigii și a comentariului auctorial. De aceea, dincolo de personajele obișnuite, în spațiul literar romanesc intră atât autoarea, cât și cititorii, transformați într-un termen frecvent de referință. Ca orice alt fenomen de viață, iubirea devine în primul rând o problemă de comunicare directă sau latentă dintre parteneri.

Fiind vorba de un roman cu intelectuali, prozatoarea își propune să demonstreze cum actul de comunicare sentimentală, ca și modurile de comportament, sunt influențate de afinitățile literare ale personajelor. Și cum romanul **Iadul meschin** este în curs de a se face în același timp cu evoluția unui proces sufletesc, Maria-Luiza Cristescu sugerează dimensiunile de desfășurare ale acestora, situate între spiritual și carnal sau între pudoare și impudoare. Opțiunea ei este evidentă. „Scena apropierei trușești, detalierea atingerii mâinilor, a buzelor, a încolăcirii trupului cu trup nu se descrie în romanul iubirii. Îl privește pe cititor ce și cum își imaginează”.

În acest roman demonstrativ dar nu tezist, nucleul epic fundamental este centrat pe problematica specifică a cuplului, conjugată cu crizele sale de singurătate, alienare, ca și cu nevoia acută a altermanțelor sentimentale. În felul acesta, motivul triumphiului conjugal și al adulterului, atât de mult cultivate în literatura tuturor vremurilor, începând din Renaștere, revin în creația literară dintr-un nou unghi de vedere. Așadar, nu mai este vorba nici de apărarea sentimentului de onoare lezată, nici de gelozie, ci de ființarea și statornicirea unui grup în trei, format din soție, soț și amant. Fiind însă în cauză o **poetică** a romanului în care atât intriga cărții, cât și dinamica sentimentelor sunt în curs de a se face sub ochii cititorului, structura operei este concepută ca un text comentat din mai multe perspective. Intrarea în text, de pildă, se face sub privirea autorului, devenit martor și comentator. Această situație este tipică pentru ceea ce J. Puillon numea **la vision avec...** „Te iubesc n-ar fi trebuit să apară. Undeva s-a produs o alunecare. Dana n-a simțit-o. Au vorbit despre literatură. Nu s-a gândit că vorbește cu un bărbat”.

În general, personajele principale ale romanului sunt investite cu anumite daruri autoreflexive. În mod direct sau indirect, ele își analizează procesele sufletești căutând să-și înțeleagă cât mai bine modul de comportament. Poate din această cauză, autoarea și-a scris romanul ca un „**manual de educație**

sentimentală”, în care faptele sunt supuse unor judecăți morale, estetice sau doar unor explicații psihologice.

Este prima dată când un scriitor pune un accent atât de puternic pe actul de comunicare, ca intermediar între contaminarea erotică și procesul de îndrăgostire extraconjugală. În existența - pereche totul pare să evolueze normal. Dana îl iubește pe soțul ei Victor (arheolog), frecvent plecat pe șantiere. În acest spațiu vacant intră El care la început e „doar un obraz. Prelung melancolic solemn”. Dar El spune cuvinte care nu sunt scrise, „nu și-au găsit loc în cunoscutele scene de dragoste din romane”. Când se produce episodul erotic, el este vizualizat ca într-un tablou sau o secvență de film. „Rămân îmbrățișați. Ea își lasă capul pe umărul lui. El își apleacă obrazul, abia atingându-l pe al ei. Se privesc cu zâmbetul lung, nesfârșit al celor care își aparțin”.

Drumul spre alcov, spre „casa lor” (a lui) se deschide lent, cu discreție și fără tulburări mari de conștiință. Vocea lui se aude recapitulând un proces sufletesc, reprodus de scriitoarea-martor care vede totul. „Întâi te-am iubit. Mult mai târziu te-am dorit, îi repetă el. Ei nu-i scapă răsturnarea logicii apropierei erotice”. Când aventura erotică este înfăptuită nu se întâmplă nimic deosebit. La îngrijorarea unei prietene (Paula), răspunsul este ferm. „Nu te teme, o asigură Dana, nimic rău nu se poate întâmpla între mine și Victor”. Într-adevăr, viața sentimentală a Danei evoluează în această direcție. Ea își iubește și soțul și amantul și dorește ca acest **trio conjugal** să se perpetueze. El intuiește dorința Danei și o traduce în cuvinte. „Ai vrea să fim, și eu și Victor, unul și același, să locuiești într-o singură casă și să iubești un singur bărbat. Dar cum vezi, lucrurile nu stau cum râvnește fiecare om”. Cu alte cuvinte, adulterul sau poligamia sunt rezultatul unor năzuințe și dorințe complexe, ce nu pot fi întruchipate într-o singură persoană.

Evoluția intrigii din roman are loc în acești parametri. Textul și faptele sunt explicate și comentate, aproape pe fiecare pagină, și totuși, **iadul meschin** există. El locuiește în conștiința acestor personaje duplicitate, deoarece între principiul **dorinței** și principiul restrictiv-opresiv al **realității** există un spațiu mic de joc al sentimentelor absolut libere.

Când El încearcă s-o ia pe Dana în posesie totală, aceasta se repliază. Când ea îi simte lipsa, fiindcă nu mai telefonează și nu-i mai aduce flori, El nu mai apare, iar în golul creat nu se mai instalează nimic. Triumphiul se desface, dar perechea rămâne.

Maria-Luiza Cristescu a scris un roman polemic, parodic și erotic. Convențiile create țin de cerințele cititorilor de azi, de așteptările și mentalitatea lor. Mărturisirea este directă. „Scriu romanul, șterg, îmi biciuiesc mîntea ca să nu te nemulțumesc. Citesc alte romane, pe alea pe care le știi tu, ca să mă apropiu de ce ți-ar plăcea ție”.

Concisă și vibrantă, scriitoarea este remarcabilă. Maria-Luiza Cristescu a realizat un „nou roman” al iubirii, seducător și elocvent pentru spiritul timpului nostru.

monica spiridon

„EXCELENȚA E DESCURAJATĂ PRIN TOATE MIJLOACELE”

Reporter. - Stimată doamnă Monica Spiridon, ocupați un loc central în cultura țării dvs. (predați la una dintre cele mai prestigioase facultăți ale Universității din București - Facultatea de Litere), vă bucurați de recunoaștere națională (premiu literare, secretar general al Asociației de Literatură Comparată din România) și internațională (membru în Comitetul Executiv al Asociației Internaționale de Literatură Comparată și în comitetul redacțional al unei reviste internaționale de comparatistică editată în Statele Unite), ați avut șansa să colaborați cu unii dintre cei mai importanți teoreticieni contemporani. Ce rol credeți că au avut personalitățile în formarea dvs.?

MONICA SPIRIDON. - Presupun că atunci când ți se pune o astfel de întrebare, se așteaptă de la tine să-ți deconspiri Maestrul. Ei bine, împrejurările au făcut să nu beneficiaz, ca alții, de un mentor. Am avut în schimb norocul, în mai multe rânduri, ca personalități de prima mână să investească în mod surprinzător în mine un capital de încredere, semnând de fapt un cec în alb.

În anul întâi de facultate, când crezi că tot ce zboară se mănâncă, l-am avut asistent la literatură universală pe profesorul Gelu Ionescu. Seminarul distona frapant cu retorica grandilocventă a cursului aferent și era un eveniment academic. Cred că în anul acela am dobândit mai toate deprinderile esențiale în interpretarea unui text, care îmi sunt indispensabile și astăzi. La un moment dat, am adresat decanului o cerere comică. Solicitam scutire totală de frecvență, ca să citesc la Academie o lună, fiindcă mă înscrisesem la

seminar cu un eseu despre mentalitatea arhaică greacă. Deși profesorul mă pilota abil către literatura comparată, am decis brusc să dezertez la lingvistică, agasată de diletantismul logoreic al cercurilor de literatură pe care le frecventam intermitent. Ermetismul tehnic mi se părea o pavăză solidă împotriva imposturii cu lustru. Astăzi știu bine că el însuși poate fi un simplu paravan al curențelor profunde de substanță.

Cert este că, mulți ani mai târziu, după ce paranteza s-a închis și am revenit de unde am plecat - adică la literatură - fostul meu profesor m-a încurajat entuziast să scriu, m-a invitat să debutez în *Caietele critice* (prima serie și de departe cea mai bună a revistei, pe care o concepea, o redacta și chiar o corecta de unul singur...), m-a recomandat la *Viața Românească*, a împărțit sistematic cu mine cărțile de ultima oră care îi cădeau în mână (câteodată doar pentru câteva zile). În toamna lui 1981, am resimțit ca pe o lovitură personală nedreaptă decizia sa irevocabilă de a se exila la München. La câteva luni după aceea, am debutat în volum. Cu riscul de a-l plictisi de moarte, n-am să încetez niciodată să-i manifest recunoștința cuvenită.

Profesorului Paul Cornea nu i-am fost, din păcate, studentă. M-a abordat pe neașteptate la *Institutul Călinescu*, semnându-mi că mi-a citit cu interes un articol. Țin minte și acum ce flatată am fost! Am frecventat un timp, cu mult profit, cercul zis de sociologie literară - de fapt de teorie a lecturii sau pur și simplu de teorie literară - pe care îl inițiasse în institut. M-am obișnuit să-i arăt ce publicam, să-l țin la curent cu proiecte, dubii, exaltări, să primesc sugestii, săpuneli prietenești și cărți. M-am integrat pe nesimțite grupului de foști studenți, doctoranzi și colaboratori de toate vârstele, pe care îl patrona cu eleganță osteneală în jurul său. L-am găsit întotdeauna disponibil pentru o scrisoare caldă de recomandare, un gir științific cu pondere mare, un spate acoperit în momente de cumpănă. Și, mai ales, îi datorez integral poziția universitară actuală, pentru care - fără să intru în detalii - trebuie să spun că s-a bătut energic... Cred că, în domeniul literar la noi, priceperea profesorului Cornea de a stârni emulații fertile și de a articula un grup de individualități cu puternice instincte centrifuge într-o școală sui generis e unică.

Scenariul adopțiunii spirituale spontane s-a repetat în modul cel mai surprinzător peste ocean, cu John Searle. Am ajuns în 1984 la Berkeley, atrasă dar și paralizată de faima sa de monstru sacru al filosofiei contemporane. Când am părăsit California după un sejur de două luni, lăsam în urmă un prieten devotat. Împreună cu soția sa Dagmar (cehă de origină,

licențiată în filosofie și în drept la Oxford, avocată de succes) m-a înfiat pur și simplu, mi-a oferit o slujbă universitară și mi-a promis sprijin pe lângă Departamentul de Stat, dacă aș fi dorit să-mi scot din țară familia captivă. (În drumul spre casă, l-am sunat de la Paris pe profesorul Gelu Ionescu care, aflând de oferta lui John Searle, aproape m-a somat să mă întorc urgent înapoi). Până în 1994, când am revenit la Berkeley cu o bursă Fulbright, am păstrat legătura (o vreme în mod subteran) și am știut că, orice mi s-ar întâmpla, pot conta pe ajutorul cuiva influent din afară.

Dacă m-am adaptat cu ușurință protocolului occidental de turnir academic și de confruntare incisiv-cordială, dacă mă simt acasă oriunde m-aș duce în vest, dacă am învățat să-mi așez cele mai imponderabile speculații pe o bază documentară și argumentativă de beton armat, toate acestea și încă multe altele - de la scepticism la cultul eficienței și de la truda benedictină solitară la entuziasmul exploziv - le datorez în cea mai mare parte uceniciei pe lângă intelectualul, activistul civic, omul John Searle și imixtiunii sale providențiale în destinul meu.

R. - În teoria literară, schimbările sunt obicei mai rapide decât în alte domenii umaniste. În anii studenției noastre domnea un climat de **teroare teoretică** instituit mai ales de critica structuralistă și de diversele ei aplicații franceze. Odată însușit instrumentarul conceptual, practicianul avea totuși sentimentul confortabil că stăpânește domeniul. Dificultatea pe care o întâmpină criticul contemporan este nu numai diversitatea domeniului, ci și caracterul surprinzător al unor alianțe teoretice (de pildă acela dintre hermeneutică și deconstrucție). Credeți totuși că se pot stabili anumite invariante ale demersului teoretic contemporan?

S. Formulările oraculare, mai ales în chestiuni de amplă deschidere, îmi sunt suspecte. Risc, totuși, o afirmație reduționistă, șaradistă aproape. După ce, vreme de aproape două decade, a fost ora Textului, a venit cum era ușor de prevăzut refluxul, adică Contextului.

Spun că este o afirmație reduționistă fiindcă peisajul criticii din ultimele decenii a fost cu mult mai variat decât s-a văzut din București, unde heliotropia pariziană este endemică. Structuralismul poate fi cu greu erijat în numitor comun pentru o simptomatologie critică extrem de diversă și mai ales colorată național pregnant: numai dacă luăm în calcul tradiția filologică și istoricistă a celei italiene sau pe cea fenomenologică a celei germane. Simptome ale unei schimbări de paradigmă, cum se spune acum, pot fi totuși înregistrate pe planuri convergente, mai recent. După ce le-a pus între paranteze în mod strategic, interpretarea literaturii își revendică din nou înrudirile cu celelalte practici hermeneutice.

Nu neapărat surprinzător ci doar interesant, în legătură cu hermeneuticile deconstrucționiste mi se pare a fi altceva. Postructuralismul derridian a fost importat peste ocean - prin portul Baltimore, adică pe la Universitatea **John Hopkins**, cum se spune în glumă - și convertit în tehnici deconstrucționiste de interpretare a textului. Abia după aceea, din departamentele de literatură, hermeneuticile de acest tip au fost adoptate entuziast în departamentele

americane de filosofie, spre exasperarea lui Searle și a altora care susțin - mi se pare pe bună dreptate - că însuși spiritul lui Derrida (care în fond are o formație fenomenologică solidă) a fost pervertit și transformat în simplă prestidigitație verbală, de literați ca Jonathan Culler.

În rest, critica își recuperează și declarativ dependența amniotică de istoria ideilor, pe care vreme îndelungată a camuflat-o gălăgios. Rezultatul este orientarea acuzat p[er]ridisciplinară a studiilor literare și obișnuința muncii colective de concepție, a unor înși cu formații de bază diverse. La noi asta se vede mai rar. În alte părți, criticii lucrează în echipe cu istorici, cu filosofi, cu antropologi sau psihologi. Cred că este o perioadă de ieșire din carantină, sau poate chiar din incubator, a criticii.

R. Există critici extrem de populari, care nu s-au exersat niciodată pe coduri cu o dificultate mai mare decât, să spunem, codul caragialesc. Dacă încerc o reconstituire a exercițiului dumneavoastră hermeneutic, constat o mare varietate: Sadoveanu, Eminescu, Marin Preda, Brăneanu, Sorescu, Eliade, Nichita Stănescu, prozatorii optzeciști. Care considerați că ar fi piatra de încercare pentru un critic care să-și merite prestigiul?

S: Nu m-aș hazarda să afirm că există neapărat o listă de autori cu virtuți de piatră de încercare, sau de criteriu în consacrarea prestigiului critic. În mod sigur există însă autori mai mult sau mai puțin rentabili pentru anumite tipuri de lectură. Iar cota acestora din urmă la bursa metodelor depinde în mod decisiv de mișcarea generală a ideilor și de inefabile contextuale, care depășesc în anvergură istoria unei literaturi anumite.

În ce privește literatura română, cred mai degrabă că există scriitori-problemă, care nu au găsit până acum interpretul și metoda potrivită. Caragiale este unul dintre cei care scapă sistematic printre ochiurile sitei specifice. Comentariilor despre el le lipsește relief: ceea ce vrea să însemne și altitudinea dar și adâncimea. Altă pată albă pe harta literaturii noastre este Arghezi. Cu cât mai numeroase paginile îngrămadite în jurul său, cu atât mai persistentă impresia jenantă că regele poeziei noastre este gol.

L-am lăsat intenționat pe Eminescu la sfârșit. Recitirea lui e o urgență culturală

aparte, nu fiindcă interpretările de mare anvergură speculativă l-ar fi ocolit, ci fiindcă se cuvine să-l debarasăm în fine de stereotipul neinspirat al poetului nepreche și să-l recontextualizăm - adică să-l aducem cu picioarele îndărăt pe solul istoriei literaturii și al timpului său, iar după aceea să-l recitim din perspectiva timpului nostru.

Oricum, revenind la întrebare, măsura competenței și a harului critic nu e dată de obiect ci de capacitatea de construcție indiferent că exersează în cronică, în istoria literară, în eseul monografic, în sinteza teoretică sau comparativă (ultimele două înclinând spre o fuziune productivă).

R. În Vestul Europei, prestigiul unei literaturi este nu numai inerent, ci mai ales constituit. Reevaluări permanente readuc scriitorii canonici în contemporaneitate din perspectiva unei noi sensibilități. Și la noi, o plăcută surpriză au produs recitirile literaturii veche sau clasice. Se cunosc însă mai puține efecte nova în critica momentelor de vârf ale

Din 1990 încoace, nimeni nu s-a gândit că una dintre primele evaluări ce se cereau întreprinse urgent - înainte de inventarul vistieriei, de bilanțul datoriilor externe, de situația industriei, a agriculturii, a mediului, a sănătății ș.a.m.d. - era o expertiză promptă și exactă a dezastrului educativ moștenit: începând cu principiile sale definitorii și sfârșind cu oamenii care le aplică, în instituțiile de toate nivelele.

secolului nostru. Cum vă explicați această sfială față de modernismul și postmodernismul românesc?

S. În privința modernismului, nu prea văd unde este sfiala de care vorbiți.

Ca să iau primul exemplu care îmi trece prin minte, să ne gândim la Ion Barbu. Nu mai departe de anii 80-90 poetul a beneficiat de un tratament critic absolut de excepție. Ioana Em. Petrescu i-a dedicat o carte (apărută din păcate postum), identificând în el un moment de turnură în istoria gândirii noastre poetice. Pentru Marin Mincu, Ion Barbu a fost un prototextualist. Deși se contrazic în multe privințe, dintr-un anume unghi cele două exegeze sunt complementare. La rândul său, în volumul Critica de atelier, Marian Papahaghi îi rezervă lui Ion Barbu și manuscriselor sale o adevărată demonstrație de virtuozitate critică. Fiindcă tot am amintit de regretata Ioana Em. Petrescu - unul dintre oamenii pe care i-am prețuit cel mai mult și de care am fost profund atașat - sinteza despre Eminescu și mutațiile poeziei românești nu este, cum s-a spus, o carte despre poetul național. Ea conține, de pildă, și o micro-monografie Nichita Stănescu, pe care sunt sigură că o avea articulată în minte sau chiar în lucru, în atelier. Și, mai presus de orice, este o trecere subtilă în revistă a dinamicii poeziei moderne românești și a deschiderii sale către spiritul modernității. (Autoarea avea inteligența și

subtilitatea să nu reducă postmodernismul la o simplă rețetă de creație).

Întârziind în aceeași arie, să amintim cel puțin două remarcabile proiecte de conceptualizare și sinteză. Cartea lui N. Manolescu intitulată abrupt Despre Poezie - rău înțeleasă, motiv pentru care a aprins polemici exact cu pornire de la considerațiile sale epidermice - și Sistematica poeziei contemporane în care s-a lansat Eugen Negrici. Deși unul dintre cele două volume ale criticului a primit un premiu, întreprinderea sa temerară n-a lăsat urme în lumea noastră literară, agitată de mărunte pasiuni conjuncturale.

Pe teritoriul poeziei moderniste, un impas simptomatic - dar nu prin sfială ci, exact pe dos, prin innsistență stereotipă - a ajuns să-l reprezinte Mircea Eliade. Se pare că de ce îți este frică nu scapi niciodată. L-am cunoscut pe Mircea Eliade la Chicago, în mai 1984, când umbra morții începuse să-l bântuie deja. Îl interesa în exclusivitate, în mod obsedant,

postumitatea sa de scriitor român, pe care ar fi dorit-o detașată total de dectusul și de reflexele savantului. Motiv pentru care își imagina ediția de opere în două serii absolut independente - cea științifică și cea literară - girate de persoane și chiar de foruri editoriale diferite. Ori este exact ce nu s-a întâmplat. În

covârșitoarea lor majoritate, studiile consacrate prozei sale amplifică ficțiunii cheia hermeneutică a istoriei religiilor, supralicitând enorm o serie de texte de-a dreptul debile, precum Nouăsprezece trandafiri, Dayan, sau creditând cu prestigiul unei capodopere o scriere extrem de inegală cum este romanul Noaptea de Sânziene. S-a instituționalizat aproape în critica noastră o schemă de lectură care face trafic de concepte ca sacrul și profanul, ruptura de nivel ontologic, camuflajul, post-istoria și toate celelalte, peste frontiera dintre genurile scrisului său, lăsând impresia că ficțiunea ar fi un reziduum al scrierilor sale științifice. Rezultatul este că poetica prozei lui Mircea Eliade este încă un teritoriu virgin. O stare de fapt regretabilă fiindcă ocultează economia formală a prozelor sale și afilierea lor generică la o tradiție a prozei românești, printre modelele căreia mă limitez să-l amintesc cel puțin pe Caragiale, scriitorul bucureștean.

Sfiala de care vorbeați, folosind un termen eufemistic, se înregistrează însă în privința literaturii de după 1945, atunci când se pune problema revizuirilor valorice. În privința asta totul este încă de făcut: adică de recitit și de trecut prin sită deasă. Subiectul este atât de vast, încât mă jenez să-l amorsăm în câteva rânduri. N-am nici o rețineră să afirm că literatura postbelică așteaptă o reformă critică de mare anvergură, care să anuleze false valori, să redimensioneze altele (un exemplu care îmi vine imediat în minte ste prozatorul D.R. Ppoescu), să instaleze il locul pe care îl merită un poet de talia lui Mircea Ivănescu, să repună în discuție clișeu obsedantului deceniu, să facă ordine valorică pe terenul literaturii reputat curajoase și câte altele...

Interviu realizat de M. Milescu

Ștefan Drăghici

o apocalipsă minoră

ce-i viitorul decât tomberonu'/răsturnat
răsfirată duhoare
roiuri de muște stârnite de spasm experiențe-
pretenții
o rocadă
îngrijită chipurile de noi din fotografie
mulțimea oarbă o lipitoare
exersând fantazând
printre degete se strecoară
incertitudinea acea spaimă molipsitoare
grețoașă mistuind torturata
ființa șușotind la urechi azi absente
viața se întinde ca un scuiopat
i se văd cearcănele
o pace grea de păcate
peste care se lasă iertătoare-nserarea
oh
viitorul e la o aruncătură de băț

un soare trist care stă doar pe-o parte îl privesc
și mă mir

învățat să aștept și să nu se rezolve pentru
mine vremea e-o secerătoare
mecanică/tiranii se-așează la masa cu tine în
cenzuri tot mai cred dar
ce mai contează când îngerii poartă măști de-
oxigen pe fugră cerul e-nchis și departe
realitatea e-nchisă și ea
caut
un pustiu cât de mic căci discursul e gata
ce tavernă e lumea/ce perspective-afumate nu
înebbunesc nu disper
complicații pe valurile totuși uzate ale unor
mari interioar/monștri-s ridicați chiar din ele
poate asta se vrea/ăsta-i proiectul cine
contrazice licitează fo unu
un eu privitor fără ca o clipă să
să vadă un eu plimbăreț/
din clișee ratate pași fără rost
un eu oarecare pe pământul surpat
pe pământul cenușă un eu ca o frunză

tutela unui spațiu mărunț încărcat cu
metamorfoze/rugăciuni și marcaje

improvizații într-o gamă complexă la
îndemână cuvintele un fel de zid
al plângerii proptind deznădejdi și discordii/ăi
de sus pipăiți
chestionați îmbrânciți aparențe chircite-nchid
jocu'
și
pedeapsa se-ntinde până la al șaptelea noulea
neam ba chiar și cu
mult mai departe
pe acoperiș mațe negre/păsări ciudate
plase în care-s gata să cadă
ordinelozincișicitate
nici n-ai crede-n rețeta demult stabilită
părea spartu' târgului

aranjamente bolnave peste inșii bolnavi

și ce-am putea fi decât o inimitație ordinară un
originar pierdut
printre mângălitele copii purtători de măști
zdrențuite cu-o jumătate de gură-njurând cu
cealaltă cerând ajutor/de pomană o lume
bântuită de dorul busolei în întortocherile unui
timp al pedepsei comentăm
presupunem
tălpile drepte ale pantofilor de antilopă

măsoară fiecare gropița crispează des
mergătorul pedestru neatentul
cu sine pieton

un peisaj înlemnit neputincios care-apasă /
câteva voci care neagă
bombăne încet dispar

în oglinzi oarecare sumbra blestemata zi
oarecare/ce va fi

sfinxul patronează distrat viermuiala calea e
liberă pre-destinată
așteaptă cumminte-ntrebarea
femeia e acolo și ea se foiește
păcălește așteaptă noua recoltă de mere

nu prea avem ce face

veștile proaste se plimbă singure pe străzi
desfundate anemică
posomorâtă printre gratii frumos colorate o
nouă zi - încercare/din
zilele negre nopțile albe albumul care-s presate
uite-așa
convulsia sentimentelor acum când ne
potopește necunoscutul și-i trist
al naibii de trist
o primă jumătate de viață se scurge
pe negândite după ea ca dup-un chiolhan
oftez ceasul ticăie monoton cățelul pământului
lastră
ce-o mai fi

dupăamiezile incertitudinii/din spatele
hornului urarea prostie

zeflemitori purtători de bancuri și bulă un fel
de spațiu în care
te regăsești ridicol și echivoc/trucuri ieftine
lălăieli o mulțime de
zgomote drept să vă spună mă așteptam la una
ca asta
în fine

ne miram fiindcă terebuie și mirarea se-ntinde
cuprinzătoare și emotivă
tăcută și folositoare
nu-i așa
altminteri știu că
vă interesează foarte puține iar la colțuri vă
puneți poalele-n cap
trăiești/trăiesc aventura un putregai care-abia
mai pâlpaie o

lighioană mai blazată decât îți/îmi închipui

nedumeriri la-ntretăierea dintre vis și
realitate/circumspect
mă tot uit
din îmbâcsite fundătură individul-cireadă
definind concepte noțiuni
exersat și setos
scârțâie lumea are obsesii
complexe vânății
drept să vă spun mă cam sperie
de gât un destin buclucaș și-ntinsul unei liste
perdante dezordinea
ca o consecință

zâmbete la această-ncercare de stânga-mprejur
gânduri de-o șchioapă
nebulii

nu cumva tocmai asta ne derutează/în față
teancul de ziare prafu și pulberea

recalculez dar mă-mpiedic în calcule/povestiri
la sfârșitul unui
ciiclu sters pătat cu sângele victimei
cadavrul târât din arenă dispărut sub
încărcătura de umbră

un morman de schimbări încălceli multă zarvă

poate că așa e sortit un somn pe grătare
saltea din capricii etc etc

teamă/nespus de multă teamă-nefericire pe-
această vreme care joacă
la două capete
cruci peste irosite proiecte ambiții peste
care se-așterne încet uitarea călcăm în-
picioare la ieșirea
din sală ne împingem scuiopăm
ooo cât de multi iubim zăpăceala

descumpănire/dezacord/disperare
îmi imaginez pendulând printre
bolile zilnice nepăsător aduncându-mi aminte
stabilind noi distanțe
mă trezesc cu sudoarea acuzării pe mine or să
mă pună în spate ori să
scotocească prin acte or să spună
dar ce nu

stupoare vinovații atacă victimele-și pun
cenușă în cap ne privim ca
tâmpiți

din depărtări o noapte grea o povară v-o spun
eu cel care așteaptă
s-o treacă s-o poarte
tainițele de-abia acum se deschid
o doamne
care este stăpânul care e sluga
piesa-n defect căci iată dominoul sade gata să
cadă spațiu-i restrâns
ce-mi țiuie urechea
mă-njură fo unu pe marginea unei
grămezi de gunoi
mahalaua exultă
oglundire a ascunsului în ascuns a
înveninatului în venin/în jur
tot mai des paranteze

ca și cum s-ar sparge-un pahar și s-ar vărsa
nimicul din el

iritat de multele 'nșelătoarele aparențe
dezlegător prost plasat
dezlegătorii/armate de dezlegători încurcând și
mai tare lucrurile
multe chestii anapoda.

mă'năbuș aer aer aer
o gheară mă strânge
de gât
nu-i nimic
baa din afară unii susțin
că-i mai bine
auzi tu

POVESTEA VORBELOR. DESPRE SOARTĂ

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Cuvântul *soartă* vine din latină. Sensul de bază al lat. *sors*, *-tis* era acela de „tabletă de lemn care se servea fie pentru a le răspunde la întrebările puse oracolelor, fin în tragere la sorți, în cazul balotajului, la alegerea magistraților”. De aici s-a generalizat, semnificând „biluță de loterie” apoi „buletin din urnă”. **Conicere sortem** care avea sensul „a trage sorțul” a început să însemne concomitent „tragere la sorți”: **sorte ducere**. Curând, alături de sensul propriu, au apărut, derivate din acesta, sensuri metaforice: „soartă” sau „oracol”, „profeție”, adică ceea ce i-a căzut cuiva prin tragere la sorți, din întâmplare. În limbaj de afaceri a început să însemne și „capital plasat conform diverselor interese”. Parțial, cuvântul *sors*, *-tis* intra în latina târzie în relație de sinonime cu *fatum*, *-i*, care însemna „prezicere”, „destin”, „voință divină”.

Sensul de bază al lat. *soros*, *-tis*, acela, de „tabletă de lemn”, „bilă”, etc. aproape că s-a pierdut în limbile romanice. A rămas în română, în forma învechită *sort* (formă refăcută din pluralul *sorti* al femininul *soartă*) folosit în special la plural în expresiile a trage la sorți sau sorți de izbândă. Franceza veche cunoștea și ea forma *sort* din același etimon și cu același sens, cu referire la realitatea lumii antice; de asemenea, există în formă veche în sardă, *sorti*, având același înțeles cu cel din limbile deja menționate.

În spaniolă și portugheză de la sensul de bază din latină au apărut sensuri romanice noi: „bilet de erie” sau „premiu câștigat la loterie”.

Toate celelalte sensuri latinești au fost preluate chiar și dezvoltate din limbile romanice.

Principala inovație romanică este sensul care apare cu deosebire în română, portugheză, catalană și spaniolă și care se referă la „porținea de pământ care se repartizează prin tragere la sorți”. De la acest sens principal apar, în special în română și catalană, numeroase sensuri secundare care au o folosire exclusiv regională. O altă inovație romanică este sensul „specie”, „gen”, „categorie”; sensul s-a dezvoltat independent, mai întâi în franceză, catalană, spaniolă și portugheză de unde s-a răspândit și în celelalte limbi romanice. În română ca și în italiană acest sens vine din franceză.

În afara sensurilor principale limbile romanice păstrează în fiecare parte numeroase sensuri secundare sau cu folosire regională. Privind schema semantică romanică a cuvintelor moștenite din lat. *sors* *-tis*, se poate remarca însă că limbile care dezvoltă mai mult semantic cuvântul latinesc moștenit sunt cele situate în ariile laterale ale romanității: română pe de o parte și limbile iberice: portugheza, catalana și spaniola pe de altă parte. Toate ilustrează o dezvoltare semantică proprie fiecărei limbi în parte dar și o circulație și numeroase influențe semantice între limbi în diverse epoci.

bujor nedelcovici

TONUL INDIFERENȚEI CINICE

2 martie

* Pregătiri pentru plecarea în România. Cer o autorizație de la Poliție. Sunt organizate numeroase colecte de ajutoare pentru România. Particip la colecta inițiată de doamna Ema Manu care strânge mașini de scris și mobilier pentru birouri. Am încărcat cu brațele într-un camion - o zi întreagă - mașini de scris și diverse alte obiecte. Bucuria de a face ceva concret pentru „cei de acolo”. Plec cu un autoturism la București. Sunt însoțit de Carmen și Constantin Teleagă. Ajungem extenuați la București, după un voiaj „non-stop” de o zi și două nopți... Emoția revederii locurilor părăsite, după o absență de trei ani și jumătate. Parcă aș fi plecat ieri sau... de o viață întreagă. O caut pe doamna Ema Manu care mi-a promis câteva mașini de scris pentru Uniunea Scriitorilor. Explicații, evitări, ezitări... Mai târziu am aflat că totul s-a transformat într-o afacere personală și inițiativa nu a fost decât o imensă escrocherie. Să profiți de bunăvoința celor care ți-au dăruit ceva și de suferința celor care așteaptă, mi se pare un gest de o abjecție absolută! Suport cu dificultate sentimentul de a fi din nou înșelat de un „român”... Întors la Paris, am aflat că doamna Ema Manu a luat de la multe persoane bani cu împrumut și nu i-a mai restituit.

* Întâlnire cu Nicolae Manolescu și cu Ioana. Mâncăm împreună la Capșa. Bucuria revederii! La plecarea din țară, îl lăsasem în păstrare manuscrisul romanului *Al doilea mesager*. Îl rog să-l predea la o editură pentru a fi publicat.

* Primire rece la Uniunea Scriitorilor de către Mircea Dinescu, noul Președinte.

* M-am dus să-mi văd apartamentul din strada Apolodor. Este locuit de o familie; tatăl unuia dintre ei este ofițer de securitate. Febrilitate, emoție, amintiri... Mă plimb pe bulevardul din fața Palatului Poporului. Aducerile aminte mă covârșesc. Plec în goană...

* Întâlnire cu Constantin Țoiu. Eram într-un birou, în noul sediu al Uniunii Scriitorilor - Casa Vernescu. A dschis ușa, s-a apropiat de mine, m-a îmbrățișat și m-a sărutat. N-am avut timp să fac nici un gest sau să-i spun... În 1985, după ce apăruse la Paris *Al doilea mesager*, iar colegii mei de la Uniunea Scriitorilor mă scosese ră din funcția de Secretar al Secției de proză, C. Țoiu (Președintele Asociației Scriitorilor din București), m-a anunțat că nu pot să lucrez în cadrul Asociației, unde

răspundeam la editarea „Almanahului literar”. Nu am fost surprins de măsura abuzivă luată, era una din consecințele „ereziei mele”. M-a uimit însă tonul calm și firesc cu care mi-a adus la cunoștință decizia, ca și cum nimic important nu s-ar fi produs în viața lui și... mai puțin în viața mea. Tonul indiferenței cinice! Acum, iată-!

Mă îmbrățișează de parcă ne-am fi despărțit cu o zi înainte și în bune relații.

* Seară petrecută cu Nana și Valentin Șerbănescu, avocat și fost coleg la Facultatea de Drept. Îmi povestesc detalii din zilele de 21-23 decembrie 1989. Sunt încă „marcați” de evenimentele trăite în acele nopți. Înainte de a ne despărți, îl rog pe Valentin să înceapă un proces pentru dobândirea apartamentului din strada Apolodor. Este, în fond, casa mea, chiar dacă nu am nici o șansă... mai ales în lipsa unei legi privitoare la imobilele celor care au fugit din țară și care au intrat în proprietatea statului. În drum spre casă, trăiesc un sentiment de liniște și împăcare sufletească. Valentin și Nana parcă mi-au redat încrederea că „nu este totul pierdut”. Au mai rămas oameni în care poți să ai încredere și alături de care să te simți bine.

5 aprilie

* Alexandru Paleologu, ambasadorul României la Paris, critică politica Președintelui Ion Iliescu. Scriitorii care au făcut parte din Consiliul Frontului Salvării Naționale se retrag pe rând. Atitudini demne... dar izolate.

14 iunie

* Înscenare de lovitură de stat la București. Sediul poliției incendiat. Nimeni nu intervine, chiar dacă la două sute de metri se afla un post de pompieri, lângă Splaiul Dâmboviței. Sunt acuzate „forțe legionare”. Oameni din epoca primitivă, cu bâte și ciomegi, pe străzile Bucureștiului. Nu este un film de ficțiune! Onoarea și legitimitatea unui regim politic se dobândesc anevoie, dar se pierd foarte ușor. Într-o singură zi! Iliescu le mulțumește minerilor! În acel „teritoriu damnat” este posibil orice, iar peste câteva luni se va nega sau se va uita totul. Ar trebui să încetez să mă întreb: „Cum pot să mai fiu român?”

16 iunie

* La ESPRIT colegii îmi cer explicații. Sunt jenați pentru jena mea. Olivier Mongin, directorul revistei, îmi cere să scriu un articol. Intenționez să-i pun titlul: **România: În ochiul ciclului.**

TRANSEUL VIETII FĂRĂ PATĂ DE LITERATURĂ

de GEO VASILE

Din 8 septembrie Constantin Abăluță și-a schimbat prefixul vechimii în viață, de la 5 la 6, prilej cu care poetul a dat publicității volumul „Drumul furnicilor”, o suită de secvențe ale dezamăgirii, apatiei și debusolării: „între mine și lucruri se interpune un ecran făcut din toată plictiseala lumii/mă simt ca o furnică pe ceareaful întins la uscat/neștiind încotro s-o apuc prin transluciditatea delirantă...” Încă din 1971 Marian Popa, referindu-se la cărțile „Piatra”, „Psalmi”, „Unu”, scria despre poezia lui Abăluță că este „Una băntuită de o silă organică autentică, prezentă în perspectivă, dar și în imagistica devenită expresie a unei oboseli universale (...). Se observă predilecția pentru metafora mediului, pentru asociația putridă, metrica și structura sintactică fiind ajustate pentru a da sentimentul general al eroziunii lucrurilor și sensurilor”. Consecvent cu viziunea și tipologia ce l-au impus în prima linie a poeziei contemporane, C. Abăluță nu pregetă să nască pantomime epice semnificative, scenarii psihanalitice, provocate sau reale, din care poezia se degajă în chip de event oniric. Realul este redimensionat și tras în **fabula** unor revelații ce „sporesc a lumii taină”. Ca de pildă în poemul ce dă titlul cărții, viața lucrurilor și a creaturilor mărunte se supune unei noime și unor conexiuni ce scapă logicii, fizicii sau simțurilor noastre. Textul are puterea unei **ars poetica**; frazarea indusă cu o severă economie de mijloace, maniacala rigoare a detaliului, poanta bine finalizată confirmă măiestria unui poet, încă ispitit de a-și supraveghea textele prin cerebralitate. Ceea ce nu exclude omniprezența complice a ludicului și a ironiei amar macabre: „Cu vechea lui muzicuță în buzunar/s-a dus să-și vândă scheletul, la institutul medico-legal/dar i-au spus că nu iau de la minori/ar avea prea mult de așteptat./Atunci le-a cântat pe gratis domnilor autopsieri./arătând că nu-i ranchiunos și/ și-a luat tălpășița/gândind Scheletul rămâne nevăzut/Muzicuța se-aude”. Cartea este informată de fidelitatea poetului față de microuniversul umilității și anonimatului, față de personaje și viețuitoare din transeul vieții fără pată de literatură. La care aspiră artistul, cu generoasă gratuitate peregrină la capătul unor încercări dezamăgitoare în privința semenilor și prietenilor. El nu-și mai face iluzii, preferând aceluia aparenta împietrire solidară a mineralului și a vegetalului: „Sunt trist/ca un

om care nu-și părăsește casa niciodată./dar care știe că trăim în lumea pietrelor și a copacilor/și că n-are ce face cu mișcările precipitate pe care le numim prietenie”. În tentativa de a da un înțeles solitudinii, poetul reabilitează inanimatul, conform ilustrației „sunt lacrimae rerum”. Cele mai anodine și uitate obiecte nu sunt străine de dorul de comunicare și comuniune, dovadă „Cântarul din parc”; materia, dincolo de utilitar, devine interactivă în relația cu cel ce știe s-o privească în ochi: „Când ești trist și nu știi ce să faci/te urci pe el și-ți privești ca-n tranșă greutatea/până când nodul din piept te lasă/și respirația se liniștește”. Poeme ca „Omul fără buletin”, „Omul apatic”, „Omul care tace”, „Omul din fața geamului” propun o tipologie a libertății desnădăjduite, a unei dezolări vitale fără viitor. Măști sau clovni ai supraviețuirii în baza unei morale eroice, personajele lui C. Abăluță au comportamentul deviant al marginalizării, dar și stigmatul creativității delirante. Ele reprezintă salvarea și continuitatea vieții și imaginarului întrupând mărunte miracole ce atestă că lumea e încă vie, iar nu ireversibil serializată sau virtuală: „Omul apatic merge în toate direcțiile./Poartă o pelerină cu săgeți desenate cu cretă./Face pași minusculi, pelerina țiuie ușor./Are un văr în provincie, misit de cai, acum în șomaj./Are un frate în Canada, paznic al lacului Ontario./La o întretăiere își pune la-ntâmplare arătătorul/pe pelerină. Pornește în direcția săgeții/cele mai apropiate. Locuiește sub un pod./Loc bun de unde trage la țintă”. Modernissima ironie surrealistică și afectivitatea amintirii funcționează ireproșabil în „strada pe care plouă-ntotdeauna”, un text antologic al figurilor de stil oximoronic, plastic, inspirat colocvial. Solitar și solidar totuși pe versantul depoziției, poetul dă semne vizibile de anxietate în fața trecerii ireparabile a timpului. Circumspect cu demiurgia poetică și orgoliul auctorial ce tind să devină asurzitoare mori de măcinat vidul, C. Abăluță nu pregetă să-și

recunoască înfrângerile și abandonul, explicabile prin lipsa oricărei vocații de protagonism abuziv sau oportunism: „Am ratat tot ce atingeam/iubirea tatianei casa de la Snagov editurile parisiene/n-am știut ce uși să deschid ce oglinzi să acopăr/am apucat-o pe străzile ce duc către mare/în loc să mă prostern furtunii de nisip/am citit prea multe cărți am frecventat prea puțini oameni/am iubit broaștele țestoase cupola lor/încărată senină și fără de răspuns/și de aceea/pe bună dreptate mi se cuvine uitarea/ca unui ceas anormal care merge în același ritm cu amândouă acele/păstrând în veșnicie unghiul inițial/la care ele au fost fixate”. Coerență morală, obstinată noblețe a scrisului, trezvie a imaginarului generatoare de obsesii. Strada, ploaia, bătrânii maladivi, casa părintească în rețeaua ei de vecini și prestatori de servicii, totul decăzut în uitare și decrepitudine. Resuscitate grație pietății poetice, pioasei iluzii poetice. Ce nu este străină, ci chiar priincioasă figurilor provocării și derizivității, într-o lume tatuată de egolatrie și pozitivism furibund: „voi fi cel ce lasă sticle goale pe la porți/voi mutul ce rânjește prin compartimente/voi pata care apare în același loc pe costumul ambasadorului/voi fi oglinjoara de buzunar a sinucigașilor/voi fi gândacul de pe marile transatlantice/molia dintre paginile tratatelor internaționale...”. Tot atâtea semne ale riscului vital, în ciuda unor semnale de recesiune existențială. Prin „Drumul furnicilor” C. Abăluță reușește să neutralizeze cercul farsei livrești și al vanității. Cu foarte bune rezultate pentru instrumentarul său poetic, compatibil cu resorbția în misterul eufonic al naturii. „Drumul furnicilor” este drumul și speranța literii vii din **cartea vieții**, scrise și trăite în numele autorului de marele Anonim. A cărui autoritate și iubire palpită în fiecare poem și personaj, mărturisind despre răscrucea la care se află poetul și omul C. Abăluță.

Abăluță, C. **Drumul furnicilor**. ASB, Ed. Cartea Românească, 1977.

Felicia Macovei Postelnicu

Domnul Paul Goma ne onorează cu mai multe pamflete, dar ne atrage atenția: „Așadar, textele trimise Domniilor Voastre au fost trimise și Domniilor Lor de la **Timpul, Vatra, Familia**”. În aceste condiții, noi ne-am oprit asupra „Vreau să-mi văd Dosarul de Securitate”, prezent la această pagină, urmând ca într-un număr viitor să publicăm „Anania”. Redacția

Bineînțeles că vreau să-mi văd dosarul de Securitate! - în fapt, dosarele:

- în 1977, când am fost arestat pentru ultima oară, în vederea procesului („trădare de patrie și pentru relații împotriva naturii”, scria citeț, negru pe alb) mi s-au prezentat șapte - volume, dosare, clasoare;

- în 1995, după ce mi-am declarat candidatura la alegerile prezidențiale, Măgureanu (protejatul lui Coposu, protectorul lui Constantinescu), în fruntea unui colectiv de truditori MAI a asudat din greu la arpicirea a ceea ce Organul Etern a numit: Cartea Roșie - în ea eram zugrăvit ca un laș, ca un lingător de cizme (ale lui Ceaușescu, se-nțelege!) - în acel moment se vorbea de mai multe volume, parcă douăsprezece;

- acum, la un an după victoria în alegeri a veteranului (căci și el: de la pa'zopt!) și arhicunoscutului combatant anticomunist Emil Constantinescu, pentru că mi-am exprimat încă din 1992 îndoiala în creația Blandinei și a Coposului (și am reînnoit-o în 1996 - când am avut și o „polemică” artistică aranjată de Gabriela Adameșteanu în 22), „dosarul” meu va fi atins vreo 15 volume, nu?

*

A-ți cunoaște dosarul... - iată o temă pe care Shakespeare nu a exploatat-o, sau voi fi uitat eu; însă nu din această pricină mi-am adus modesta contribuție într-un capitol întreg din volumul de mărturie **Culoarea curcubeului**, publicat în traducere franceză la Seul, în 1979, la Humanitas în 1990: incomplet distribuit, retras de pe piață, depozitat, iar după 2 ani, în 1992, trimis la topit de filosoful Liiceanu. Cum e viața omului: comuniștii nu mi-au distrus cărțile, doar le-au retras de pe piața anticomunistă (și, zice-se: prietenii mei) Liiceanu și Sorescu (**Gardă inversă**) - da; fiecare câte una.

A-ți cunoaște dosarul... - ce plăcere, ce surprize, ce lovituri de teatru - ce decepții, ce durere! „Tema” va alimenta și literatura, teatrul, filmul românesc, începând de prin anul 2022 - cu peste un sfert de veac în urma germanilor de est, a polonezilor, a rușilor, a bulgarilor, a albanezilor.

De ce atât de târziu? Au răspuns - e drept, la altă întrebare! - ai noștri politicieni din fosta noastră opoziție, declarați anti (cu moderațiune) comuniști, cu precădere țărăniști; ei s-au rostit despre accesul victimelor la dosarele de securitate astfel:

«Nu este momentul...»

Cum să fie **momentul**? Pentru români niciodată nu este (momentul) să aflu adevărul-adevărat. Mai cu seamă dacă acest adevăr contrazice versiunile eroice de manual școlar (Cosmin, Călugăreni, Mărășești); dacă vine în contradicție cu „firea blândă, necotropitoare a neamului nostru”: invadarea unor teritorii străine (Bulgaria în 1913, Ungaria în 1919, URSS în 1941, din nou Ungaria în '44-45); dacă vorbește despre „tratamentul” aplicat unor alte etnii decât noi, direcții coborâtore din Traian și Decebal (evreii și țigani trimiși la moarte în Transnistria), contrazicând „omenia românului” din care lumea întreagă a avut un eșantion în direct, la televiziune: năvălirea barbarilor foarte omenoși de felul lor, în București, în zilele de 13-15 iunie 1990...

Cu atât mai puțin «nu e momentul» pentru băștinașul carpato-danubian să aflu cine l-a turnat pe el - nu de alta, însă în același moment ar putea afla și vecinul, prietenul, cumnatul (cine anume-l turnase, de să-i crape capra cea mioritioasă)...

*

Există - pentru cine a urmărit - un recent exemplu, adevărat, dintr-un domeniu marginal:

literatura. **Jurnal-ul** lui Mihail Sebastian a provocat **Ah!**-uri de surpriză, de durere, de decepție, printre conștiințele curate ce aflau cu stupeoare că Eliade nu era chiar o icoană, Nae Ionescu nu chiar un mag, Cioran nu chiar un gânditor fără prihană - însă **nici un comentator nu a contestat adevărurile** (subiective, adevărat) **puse pe hârtie de Sebastian**.

De ce? Simplu: dintre cei încondeiați nu mai trăiește, azi, nici unul (ca să protesteze, ultragiât) - și nici... încondeitorul - pentru ca în capul său să se spargă reproșurile, acuzațiile de calomnie, de falsificare a adevărului...

Pe când **Jurnal-ul** lui Goma... Dar bine-nțeles că este mincinos - când spune ce spune despre Doinaș, despre Liiceanu, despre Manolescu, despre Buzura, despre Blandiana, despre Sorescu și alte vârfuri ale literaturii cotidiene; dar bineînțeles că Goma, spre deosebire de Sebastian (trăiască morții!) insultă breasla, calomniază breslimea, înjură smântâna spiritualității, directoratul general al conștiinței nației! Se va fi observat că exact aceiași comentatori care îl laudau pe Sebastian - oricum, nu găseau că ar fi scris neadevăruri despre

VREAU SĂ-MI VĂD DOSARUL DE SECURITATE!

de PAUL GOMA

contemporanii săi - l-au acuzat pe Goma că a scris minciuni despre ai săi contemporani...

Or, dosarele de securitate cuprind (e bine spus: cuprind - ca Brațele Caracatiței Revoluției) întreaga comunitate, nu doar elita, aleșii, unșii, literatormicii; și nu doar cea românească - însă vecinele, având exact aceeași - dacă nu mai dură, ca a polonezilor - nefericită experiență a ocupației sovieto-comuniste, au găsit tărnia de a da cărțile pe față, imediat ce Zidul Berlinului a căzut!

Însă, așa cum noi, care ne laudăm că am fost „cei mai antirusi din Europa de Est” (o-ho!, de-aceia am ajuns cot la cot cu dușmanul etern până-n Tatra) - dar am refuzat destalinizarea vreme de 11 ani (Stalin a murit în 1953, abia în 1964 a ajuns pe malurile Dâmboviței vesela veste); așa cum, după decembrie 89, noi, „cei mai anticomuniști dintre thraci” (mie-mi spui!?), am avut nevoie de 7 (șapte) ani, ca să ne descotorosim de Iliescu - dar nu și de Măgureanu, Roman, Severin, de te întrebi: **Românii noștri sunt ai noștri - ori ai lor?** - iată că există, ca să zicem așa, „oarecari ezitări” în deschiderea dosarelor de securitate ale cetățenilor.

*

Firește, vreau să-mi văd dosarul (la singular, deși alcătuit din muulte volume).

Vreau să-l văd! - **am acest drept**. Ca să știu: ce, cine, cum mi l-au îngroșat.

Vreau să văd - în dosarul meu: cine dintre bravii și valoroșii rezistenți prin cultură au dat, nu acele obișnuite declarații-obigatorii despre mine și despre ale mele, ci note informative, citește: denunțuri - desigur mincinoase, răuvoitoare (despre ale mele, și despre mine);

Așa, ca să știu; ca să aflu aceia - fie și postum - că eu, turnatul, am aflat de cine și cum am fost turnat;

Vreau să-mi văd dosarul - **am acest drept** - pentru a cunoaște, nu doar identitatea turnătorilor mei (la urma urmelor niște biete ființe terorizate, strânse cu ușa, obligate, șantajate, ori doar lipsite de șira spinării), ci și identitatea securiștilor care au cerut, au condiționat de cine știe ce „avantaj” ori nepedeapsă, au zmulș declarațiile, aceste contracte de vânzări de frate (tot la **Mioritza** ne întorcem!).

Să ne explice guvernanții (anticomuniști, nevoie-mare!) că identitatea securiștilor este acoperită de secretul... profesional; că bietul

locotenent, maior, colonel de Secu' era doar un simplu funcționar, un mărunț executant al unui ordin.

Dacă guvernanții în chestiune sunt țărăniști - și, pe deasupra foști deținuți politici! - să știe, dacă nu le-a dat asta prin cap până acum, fără ajutor măgurean: **vor exista temeuri de a fi bănuți că au ceva de ascuns**.

Așadar: securistul era un... funcționar, **atunci** - acum însă fiind un alt atunci, securistul să facă bine să-și asume ordinul **atunci** executat. Atunci se simțea tare-mare, terorizând nevinovați, juișă constatând că oameni în toată firea se scapă pe ei de frica lui, a atotputernicului securist abia alfabetizat; atunci nu făcea asta de amorul artei, pentru asta primea salariu de 3-4-5 ori mai mare decât al unui profesor - ei bine, acum să iasă la lumină (din pivnița PNTCD-ului), în piața mare: să-l vedem, să-l știm; să știm noi, victimele, cum îl cheamă, de unde este, al-cui-tată-e; **să aflu părinții, soția, frații, verii, copiii lui, că noi știm cu ce s-a ocupat el, la Securitate: cu terorizarea, cu umilirea, cu chinuirea semenilor - murdară treabă, pentru care era foarte bine plătit, iar ei: nevastă, părinți, copii, s-au bucurat - în plină cunoștință de cauză - de arginții mânăjiți de lacrimi, de sânge, ai profesiei de călău.**

*

Mai vreau să văd - și am acest drept - dosarele unor confrați:

Nu dosarul lui Ivăsiuc (pe care-l cunosc din aprilie 1977, de la ultima arestare); nici pe al lui Sorescu - doar nu umbra cu cobilița prin Occident toată ziua bună ziua, fără să plătească vamă la Bariera Organului - ci dosarul lui Doinaș; așa, din pură curiozitate... etică;

Nu mă interesează dosarul lui Păunescu (știu, de aproape 30 de ani, ce hram poartă Bardul Bârcii) - însă pe al kolegei sale de facultate: Blandiana, da; din curiozitate... estetică;

Nu dosarul lui Băran (fără mister) - ci pe al soților Dimisianu - din curiozitate editorială; nu dosarul lui Hobană, securist atitrat al Uniunii Scriitorilor, ci al lui Buzura - din curiozitate... psihiatrică: să aflu ce legătură poate fi între maramureșan, pe de o parte, Gogu Rădulescu pe de alta (o bănuiesc: aceeași ca și la Blandiana) și, în fine: Securitate (a lui Ceaușescu, a lui Iliescu, a lui Constantinescu - Buzura fiind imparțial, de parcă-ar fi regătean...);

Iată: nu m-ar interesa dosarul lui Hăulică - ce să mai aflu, nou? - dar al lui Lucian Pintilie, da; și al lui Horia Bernea; nu al lui Dan Ciachir (cine nu-l știe?!), ci al lui Sorin Dumitrescu (cu tot cu popa Galeriu);

Nu dosarul lui Mircea Iorgulescu, nici al lui N.C. Munteanu (citibile cu ochii închiși, după prestațiile pro-Iliescu de la Europa liberă, după campania în favoarea lui Roman - ci al lui Nicolae Balotă (ca să aflu, acum, după 30 de ani, **motivul** pentru care colegul meu de celulă de la Jilava, verticalul deținut Balotă, cum s-a liberat, cum s-a orizontalizat: s-a apucat să laude partidul și Revoluția culturală din '71); și al lui Adrian Marino - ca să înțeleg cum de un fost deținut politic (și încă țărănist!), cu mulți ani de domiciliu obligatoriu, sub Ceaușescu, a călătorit în Occident cum numai Sorescu, Ilie Năstase, Blandiana, Țiriac, Virgil Căndea au călătorit.

Și, firește: nu mă interesează cât negru sub unghie dosarul epigramistului cataramist Mircea Ionescu Quintus: știu de 20 de ani că a lucrat pentru I.C. Drăgan - deci pentru Securitatea exterioară - m-ar interesa, însă (ca ortodox) cel al lui Stăniloae; ca literat, m-ar interesa al lui Noica - deși esențialul se cunoaște: s-a lăsat protejat de Plămădeală, deci de Securitate. Și mor de curiozitate să-l văd pe al lui Corneliu Coposu - ca să știu de unde îi veneau toate câte i-au venit: ostilitatea față de drepturile omului („provocare a Securității”), față de noua formă de opoziție anticomunistă („disidenții sunt oamenii rușilor și vor să-l pună în dificultate pe Ceaușescu”); deschiderea partidului țărănist tuturor securiștilor, milițienilor, ba chiar și paznicilor de noapte; sadomasochismul relației cu Măgureanu, în fine - dar nu în ultimul rând: secretul delfinării lui Constantinescu...

N-am nici o curiozitate în privința dosarului de securitate a unui Iliescu; nici al lui Petre Roamn nu mi-ar spune ceea ce nu știu încă - dar al lui Emil Constantinescu: da!

Aș vrea să-l văd!

Ah - și cum aș vrea să cunosc dosarele consilierii prezidențiale Zoe Petre (firește: pluralul vizează clanul).

Astea nu sunt curiozități de cumătră: sunt necesare informații despre comunitatea românească din care fac parte - chiar și eu.

DANIELIUC RUPE PISICA (I)

de MANUELA CERNAT

Să fii în topul cineaștilor din țara sa, să faci un film excepțional, să ajungi la festivalul din Cannes, în competiția oficială, să te întorci acasă și să te trezești șomer, nu se putea întâmpla nicăieri altundeva pe lume, decât aici. Aici în România, țara tuturor posibilităților. Aici unde de două mii de ani valoarea este mereu trădată și înjunghiată pe pe la spate de sforari și impostori.

Absurdul întâmplării pare descins dintr-un film post-decembrișt semnat de Mircea Danieliuc. Dar nu, i s-a întâmplat chiar lui, regizorului!

În spațiul nostru mioritic, „loc al ratării, sleitor ca o țintuire magnetică”, cum cu durere îl definește el, Danieliuc s-a pomenit în două rânduri șomer. Sub Ceaușescu și sub Iliescu. În vremea lui Ceaușescu, când politrucii comunismului îl puseseră la index, ca să nu

moară de foame, s-a apucat de tricotate pulovere și snobii Bucureștiului le-au purtat fără să li se încrețească pielea de rușine și neputință. În vremea lui Iliescu, când politicienii neo-comunismului îl acuzaseră că „strică imaginea patriei” și senatori cu puteri oculte i-au mașinat procese și demiteri, ca să nu moară de scârbă, s-a apucat să scrie o carte. Vitriolantă. Ucigător de adevărată. Necruțător de acuzatoare. Comunismul și nepăsarea occidentalilor față de soarta „bieților” estici sunt descrise în nuda lor ferocitate. Un artist ajuns în culmea gloriei și a forței lui creatoare își strigă singurătatea într-o lume egoistă și meschină. Din fericire, deznădejdea lui Danieliuc este benefic cenzurată de un impas irepresibil umor negru. „Datoria artistului în orice regim este să supraviețuiască”.

Cine spune că romanul „Pisica ruptă” este

revelația unui mare talent literar, se înșală. Autorul și-a dovedit harul de scriitor încă de la primele scenarii, iar scăpărătorul dialog din filmul „Senatorul melcilor”, era demn de pana lui Caragiale.

Cititorilor din afara sistemului cinematografiei, romanul le va dezvălui pas cu pas infernul traversat de un cineast în anii dictaturii în lupta cu cenzura și, mai ales, cu cenzorii. Regizorul plătește din belșug polițe, în dreapta și în stânga, dar are și fair-play-ul de a recunoaște complicitatea tacită și riscul asumat al unor funcționari de partid, intelectuali, sau oameni simpli dar cu bun simț, care, în pofida „scaunului”, l-au susținut, prefăcându-se a nu înțelege sensul evident subversiv al scenariilor și filmelor sale.

Cititorilor avizați, romanul le va oferi tabloul în culori tari, al unor experiențe morale traumatizante, la limita dintre farsă și tragedie. Pentru cei din sistemul cinematografiei și al culturii, în general, lectura se încarcă de povara propriilor amintiri traumatizante. Cu vervă corozivă, autorul creionează portrete hilare, grotești, taie în carne vie, nu cruță pe nimeni deseori nici pe sine. Treptat, din paginile cărții se conturează tabloul epocilor Ceaușescu și Iliescu, dominate, incredibil, de aceleași eminențe cenușii.

teatru

O REPETIȚIE CONTINUĂ

de REMUS ANDREI ION

Mihai Măniuțiu reia din fiecare spectacol pe care îl regizează analiza asupra posibilităților, a limitelor și a întrebărilor, pe care le are actorul modern în rezolvarea unor propuneri teatrale din alte epoci. În timpul abia încheiatului Festival Național de Teatru, a fost o serie Măniuțiu: „Noptile călugăriței portugheze”, spectacol de la Piatra Neamț intrat în competiție, și „Nunta” (T. Național Cluj) și „Bacantele”, ultima premieră a naționalului bucureștean. Pentru completare există și „The trilogy of the double”, albumul editat de Ciprian Petre cu analize și fotografii din „Richard III”, „Omorul în catedrală” și „Caligula”.

„Nunta” este un spectacol în care Măniuțiu acceptă o combinație de stil, de excoțiu unei suprauneri de celuloid, ca figurile desenelor animate, a insuțiiilor scenografice și de pantonimă a lui Horațiu Mihaiu cu ritmul muzical, gestual și de rostire exagerat de Mihai Măniuțiu. La București, „Bacantele” este tot un exercițiu în care cea mai dificitară este rostirea textului lui Euripide. Pentru actorii bucureșteni „Bacantele” ar merita să fie o repetiție continuă, nu un spectacol ca oricare altul, pentru că de la Andrei Șerban nimeni nu a mai exploatat limitele de rostire și mișcare ale trupei pe baza unui text antic cu atâta energie. Andrei Șerban a lucrat câteva luni în postura de guru aproape, Măniuțiu a lucrat câteva

săptămâni privit probabil ca un regizor ambițios, cel mai comentat din ultimii ani în România (și cel mai puțin premiat). „Nunta” este cel mai dinamic spectacol al lui Măniuțiu de la „Richard III”, „Bacantele” este cel mai manifestat, cel mai crud, care lasă loc în mod premeditat, cred, unor analize necesare asupra limitelor actoricești ale celei mai confuze și mai neomogene trupe de teatru național din țară. Poate că poziția în fruntea teatrului a două pedagogi în arta actorului Ion Cijan și Gelu Colceag, va mai îndrăzni trupa; și să fim realiști ar trebui început cu vedetele.

Cu „Bacantele”, Măniuțiu readuce pe scenă discuția despre tragedia greacă și actorul modern pe care a prezentat-o și comentat-o în „Redescoperirea actorului”, carte publicată în 1985. Măniuțiu a extras din piesa lui Euripide ceea ce a și dorit, mai cu seamă dialogurile despre moarte, dintre Dionysos și regele Penteu, dintre Zeu și Agave, mama lui Penteu, adeptă a orgiilor bacantelor, dintre rege și tebani: servitor/crainic, sau Cadmos întemeietor și fost rege al Tebei, tatăl Agavei. Corul bacantelor ritmează spectacolul. Pentru Dionysos, regizorul a ales continuitatea și l-a invitat la clujeanul Marius Bodochi (care s-a obișnuit cu stilul Măniuțiu în „Săptămâna minunată” și „Omorul în catedrală”). Pentru că este interpretat de Ovidiu Iuliu Moldovan, singurul dintre bucureșteni care nu joacă în

salteri. Agave - Florina Cercel, Alexandru Bindea și Eugen Cristea-Crainic și servitor, par a se obișnui foarte greu cu inovația versului antic al tragediei și cu ritmul cerut de regizor. Florina Cercel forțează, Bindea și Cristea par a nu fi jucat niciodată într-o tragedie greacă. Euripide, pe care Ștefan Bezdechi îl prezintă drept unul dintre cei mai puțin sociabili, pune acum în dificultate actorii primei scene a țării. Este drept că în tragedia greacă discursul despre moarte este cel mai greu de interpretat. Dar ieșirea a precizat-o Măniuțiu în 1985: „Actorul de azi n-ar avea de ce să revină viziunea antică asupra morții. Nu vedem nici cum ar fi posibilă o asemenea «regresiune», dar e necesar credem să opereze în ele acele modificări care să-i redimensioneze concepția, fie aneantizantă, fie banalizatoare, desprinzând-o de orice opinie curentă și amorală. Dacă cineva s-ar încumeta să interogheze marii actori ai lumii de azi asupra problemei morții și dacă acetia ar fi în stare să-i răspundă cu toată sinceritatea, am vedea fără-ndoială, cât de periferică a ajuns aceasta în cadrul gândirii lor. Pe actorul dornic să înțeleagă în profunzime tragedia elină îl vedem adoptând, oricum, o atitudine în fața morții”. Lumea precristiană avea cruzimile ei pe care nu le ascundea ci le punea față în față cu dragostea și eroismul. Pentru că actorii care vor să treacă „pragurile inițierii în tragedia antică” par a fi „o castă”, „Bacantele”, ar merita să fie considerat de trupă o repetiție continuă, nefinisarea ansamblului să fie prilej de performanță a rostirii și a mișcării. Există deja trei lianți în echipă: Ovidiu Iuliu Moldovan, Marius Bodochi și Constantin Dinulescu (Cadmos).

CONCERT FESTIV - EDUCATIV „1 DECEMBRIE 1918”

de SILVIAN GEORGESCU

Prezenți, cu câteva zile în urmă, în Sala „Constantin Brâncuși” a Parlamentului României, într-un concert festiv dat pentru oficialități invitate la sărbătorirea zilei de 1 decembrie, Orchestra Simfonică și Corul Liceului „Dinu Lipatti” din București, ne-au încântat și de data aceasta pe prima scenă a țării, Ateneul Român, cu o manifestare artistică de excepție conținând același program de lucrări evocatoare și patriotice de compozitori români.

Dirijorul Nicolae Racu, prezență activă la pitrul dirijoral al diferitelor orchestre în țară și străinătate, distins pentru bogata sa activitate artistică cu **Medalia și Diploma** de „Om al anului 1996-97”, de către Centrul Biografic Internațional de la Cambridge, i-a revenit conducerea acestui concert, căruia i s-a alăturat sensibilă și talentată dirigoare a corului prof. Lăcrămioara Pauliuc. Cuvântul introductiv plin de vibrație emoțională a lui Vladimir Deveselu, din partea Filarmonicii „George Enescu”, completat cu aceeași căldură și convingere de dirijorul Nicolae Racu, folosind și unele citate referitoare la eveniment au prefațat sugestiv concertul.

În deschiderea programului, am ascultat din **Suita No.1, în Do major, Op. 9, (P.1), Preludiul la unison**, pagină de referință a geniului enescian, unică în literatura universală a genului, prin încărcătura sa emoțională și originalitatea sublimării intonațiilor muzicii noastre populare. De

același autor orchestra, sub bagheta autoritară, dar nelipsită de momente de cuceritoare finețe, a dirijorului Nicolae Racu, a prezentat cunoscuta **Rapsodie no. 2, în re major**. Lucrarea a transmis conținutul, mesajul ei evocator, plin de farmec, cu adânci sensuri expresive, producând adevărate reverberații în inimile ascultătorilor, aflați în sală, într-un număr impresionant de mare. Corul liceului pregătit admirabil cu dăruire și pasiune de dirigoarea Lăcrămioara Pauliuc, pe care am urmărit-o și în alte manifestări artistice de referință, a continuat programul cu interpretarea unor celebre cântece patriotice, ce ne-au legănat și fermecat copilăria, prin conținutul lor mobilizator. Din glasurile calde ale tinerilor coriști, uneori acompaniate de orchestră, au răsunat minunatele creații ale compozitorilor noștri din trecut, adevărate giuvaeruri sonore ale muzicii românești. Fremătătoarele Trompetele răsună de Gavril Muisicescu (compus în 1877, în cinstea proclamării „Independenței”), emoționanta **Limba noastră** de Alexandru Cristea, mobilizatoarea **Voința neamului** de Ioan Danielescu, patrioticul **Tricolorul** (cu textul original) de Ciprian Porumbescu, evocatorul, plin de nerv **Pui de Lei** de Ionel Brătianu au însuflețit și emoționat puternic publicul auditor. Unele dintre cântece au fost bisate, iar interpretării ultimei piese s-au alăturat corului și orchestrei, vocile publicului, într-o atmosferă comună de cald și emoționant patriotism.

Felicia Macovei Postelnicu

— fără comentarii —

„Devenind însă acționar unic la sereleul memoriei lui Culianu, Dan Petrescu a început să se poarte, deodată, ca un magnat cultural care-și apără investiția cu ferocități pădurețe. Se simte pândit de tot soiul de spaime inventate, de rapacități închipuite, de agresiuni fantasmagorice. În orice comentator al cumnatului său, el vede, un detractor, un misit al poliției secrete, o epifanie a securității. Mitologizarea aceasta - despre care am mai scris cândva - cea mai periculoasă formă de atrofiere a spiritului critic. Suntem somați - pe bună dreptate - să-l dăm jos de pe soclu pe Eminescu, să-i răscolim moaștele și să-i sancționăm erorile de atitudine, dar ni se pune custura la gât când vine vorba de Culianu. De ce? Pentru că aici, pe pământ, hălăduiește un sămădău care-i supraveghează memoria cu biciul”

(Radu G. Țeposu, Cuvântul)

Felicia Macovei Postelnicu

— colocvii tomitane —

Revista „Tomis”, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Constanța, organizează în zilele de 17-17 decembrie 1997, la Constanța, a-III-a ediție a „Colocviilor Tomitane”, amplă manifestare, cu participare națională.

Vor avea loc dezbaterele: Romanul românesc - dimensiuni contemporane și Evaluarea critică a debutului editorial național (poezie, proză, eseu, reportaj). În cadrul acestei manifestări, un juriu desemnat de Uniunea Scriitorilor din revista „Tomis” va acorda premii celor mai reprezentative debuturi editoriale din acest an și deopotrivă celor mai valoroase creații ale autorilor deja consacrați pe plan național.

kathryn-harrison

TATĂL MEU, AMANTUL MEU

*Kathryn Harrison este una din prozatoarele cunoscute ale Americii. Cele trei romane apărute în anii din urmă au fost bine primite de critică și de cititori. Ultimul său roman **Răpirea** a produs comentarii mai puțin obișnuite, stârnind scandal din cauza temei alese: incestul. La douăzeci de ani, Kathryn Harrison își regăsește tatăl care o părăsise. El îi spune că e frumoasă, că o dorește. Ea îi cade în brațe. Legătura lor secretă durează patru ani. Acum, căsătorită, mamă de familie, romanciera americană mărturisește povestea ei de dragoste. Louise Finlay, de la revista *Elle*, i-a luat recent interviul pe care îl reproducem.*

Kathryn Harrison avea doar șase luni când tatăl ei a plecat de acasă. Crescută de o mamă care mai mult o respinge, fetița are o copilărie nefericită, trecând prin perioade de anorexie, de bulimie și de automutilare. După douăzeci de ani, recăsătorit, având doi copii, devenit pastor, tatăl re apare în viața ei și o seduce. Povestea lor de dragoste a durat patru ani. Între întâlnirile secrete din moteluri sordide și cele erotice din parohia părintelui său, Kathryn se cufundă repede în infern. Ea este hăituită de o mamă ca de ghiață și de un tată care o manipulează, sfârșind prin a se rupe de lume.

Astăzi, Kathryn Harrison are 36 de ani, trăiește la New York, cu bărbatul său, scriitorul Colin Harrison și cu copiii lor. Cartea **Răpirea**, povestea răscolitoare, fără concesiile a relației sale incestuoase a provocat scandal în Statele Unite nu fiindcă scriitoarea a atins un tabu, ci pentru că a avut curajul să vorbească la persoana întâi. Drăguță, blondă, cu ochii verzi, cu o înfățișare fragilă, Kathryn poate înșela în legătura cu viața sa adevărată. Ea este însă o supraviețuitoare care a refuzat să tacă, care nu a căutat niciodată clemență.

Louise Finley: *De ce v-ați hotărât să scrieți **Răpirea**?*

Kathryn Harrison: Din povestea de dragoste cu tatăl meu m-am inspirat în cele trei romane anterioare, mai ales în **Thicker Than Water** apărut în 1991. Acum mă hotărâsem să scriu o pură ficțiune. Nu am reușit. Simțeam nevoia să povestesc cele întâmplate. Pentru prima oară în viața mea eram gata să privesc realitatea în față, să încerc a clarifica legătura cu tatăl meu, să stabilesc rolul meu în această relație incestuoasă, chiar dacă îmi era frică, chiar dacă editorul meu mă credea nebună. Simțeam, pur și simplu, nevoia să scriu

Răpirea.

- Cartea a fost pentru dvs o terapie?

K.H.: Cred că da. Când am început s-o scriu, mi-am dat seama repede că mi-am trăit viața ca o somnambulă. În fiecare zi mă afundam în amintiri dureroase, **dispărute**. Dându-le formă, m-am eliberat de trecut. M-am ușurat, putând să privesc adevărul în față fără să-l mai alung, așa cum făcusem până acum.

- Citindu-vă cartea, nu m-am putut împiedica să văd în tatăl dvs o ființă malefică. Acum, având o anumită distanțare, cum îl socotiți?

K.H. Tatăl meu este un manipulator, egoist, egocentric. S-a purtat într-un mod iresponsabil. M-a trădat. Dacă ar fi fost în stare să se gândească la mine, cât de cât, ar fi realizat că ce se întâmpla între noi era foarte periculos, distrugător. Știa că legătura noastră era încordată, era însă incapabil să înțeleagă că, dincolo de interdicție, ea mă distrugea.

- Aveați 20 de ani când ați început

legăturile sexuale cu tatăl dvs. Erați adultă și aprioric conștientă de ce făceați. Aveți senzația că ați fost victimă?

K.H. Nu. De loc. Ar fi necinstit din partea mea să afirm că tatăl meu a abuzat de mine. Ceea ce s-a întâmplat cu el a fost mult mai complicat. În acea vreme, mama nu îmi mai arăta nici cea mai mică afecțiune, sufeream îngrozitor. Bunicii îl alungaseră pe tata din casă când aveam șase luni, eu nu-l cunoșteam.

- Spuneți că singura amintire pe care o aveți despre ce simțeați când făceați dragoste cu el era interdicția. Nu vă făcea plăcere?

K.H. Știam că depășisem limitele. Când eram mică, mi se spunea „să nu faci asta sau aia”. Aproape instantaneu doream să fac ce nu eram lăsată. Mi-am petrecut copilăria într-o familie ciudată - o bunică iubitoare de castitate și o mamă care își manifesta interesul pentru mine doar când mă certa. Tata, pe care îl idealizam fără să-l cunosc, când a reapărut în viața mea spunându-mi că sunt frumoasă, că mă dorește, mi s-a părut ceva magic și totodată excitant.

- La un moment dat, tatăl dvs și-a dat seama că nu mai suportați să faceți dragoste cu el, v-a spus că vă părăsește.

K.H. Tatăl meu voia doar să mă posedez. Chiar dacă s-ar fi menținut la raporturi platonice nu ar fi schimbat nimic. Oricum a-i lua-o, legătura noastră era incestuoasă.

- Înainte de a pleca la universitate, mama v-a dus la un ginecolog care v-a deflorat în prezența ei pentru a vă aplica un sterilet. Nu ați devenit astfel victima unui prim abuz sexual?

K.H.: Cred că da. Cred că mama nu s-a gândit atunci la procedeu ei. Ce s-a întâmplat a fost îngrozitor, am fost traumatizată multe luni. Pe atunci nu număram că eram fecioară, dar nu cunoscusem nici un bărbat. Eram șocată, descoperind că pot exista asemenea practici medicale.

- Când tata a reapărut în viața dvs, era recăsătorit de mult, avea copii, o fată aproape de vârsta dvs. După ce ați rupt-o cu el, la moartea mamei, nu v-ați temut că s-ar putea îndrepta spre sora vitregă?

K.H. Nu. Nu era același lucru. Crescuse cu el. În timpul relațiilor cu el, trăiam în familia lui. La moartea mamei i-am scris mamei vitrege explicându-i cauza plecării mele precipitate. I-a fost frică pentru fata ei. De altfel, nu era sigură că va mai continua să trăiască împreună cu tatăl meu. Multe luni am continuat să ne scriem, fără ca el să știe. Într-o zi, m-am hotărât să rup legăturile. Simțeam nevoia să rup nu numai cu el, ci și cu tot ce îl înconjură. Mai târziu, mama mea vitregă mi-a spus că ar fi trebuit să-și dea seama de ce se petrecea între noi doi...

- Mama dvs. avea vreo bănuială? Credeți că o mamă poate descoperi asemenea lucruri?

K.H. Fără îndoială. Incestul o amenința. Chiar dacă se temea de el, prefera să-l nege.

Mama și bunica știau care este realitatea, dar refuzau să o înfrunte. Odată, mama m-a dus la un psihiatru ca să recunosc; eu am mințit atât de bine încât îndoielile ei s-au calmat.

- *A trebuit să vă moară mama ca să găsiți tăria de a o rupe cu tatăl dvs?*

K.H. Să știți că, în epoci diferite, mama ne-a alungat pe tata și pe mine. Poate, pentru a ne răzbuna, am înnodat această legătură. Fc. mam un triumphi în care ea juca rolul martorului mut. După moartea ei, legătura nu mai avea pentru ce să existe. În patru ani relația cu tata se deteriorase foarte mult. Dispariția mamei m-a împins să rup cu el, să mă eliberez de influența lui.

- *Spuneți că spre sfârșitul legăturii îl detestați. De ce nu ați rupt mai devreme punțile?*

K.H. Adesea, dragostea și ura fac o pereche. De altfel și astăzi sentimentele mele față de tata sunt foarte complicate. Înainte de a muri mama fusesem singură să consult un psihiatru, îmi dădusem seama că viața mea era un dezastru. Devenise foarte limpede pentru mine că tata nu accepta să am o viață în afara lui. Trebuia să aleg între el și restul.

- *Cum ați reușit să aveți o legătură intimă cu un bărbat, după tatăl dvs?*

K.H. A fost foarte greu. Nu numai fizic, ci și emoțional. Legătura cu tata mă lăsase descumpănită, mi-era frică să mai încep ceva cu altul. Aveam intenția să rămân celibatară o vreme. M-am îndrăgostit de primul bărbat pe care l-am întâlnit. A devenit soțul meu. Tata îmi spunea adesea că dacă un bărbat va afla ce s-a petrecut între noi mă va alunga. Colin, bărbatul meu, n-a procedat așa.

- *De atunci, tatăl dvs a mai încercat să întâlnească?*

K.H. Nu. Ultima convorbire pe care am avut-o împreună o povestesc în carte.

- *Tatăl dvs era pastor, v-ați gândit atunci să îl denunțați bisericii. De ce nu ați făcut-o?*

K.H. Ar fi fost apocalipsul! Nu doream să-mi distrug tatăl și familia lui. Iscasem destulă tulburare. Mi se părea ciudat că eu aș putea face să sară totul în aer. Tatăl meu spusese congregației că eu eram fata celei de a doua neveste!

- *În carte nu dezvăluți identitatea tatălui. Vreți să-l ocrotiți?*

K.H. Nu. Cartea am scris-o pentru mine, nu pentru el. Nu am vrut să scriu nimic care să îi dezvăluie identitatea sau adresa.

- *Nu vă temeți că cineva ar încerca să le afle, într-o zi?*

K.H. S-a întâmplat.

- *Când?*

K.H. Acum câteva zile... În Statele Unite sunt obiectul unei vânători de vrăjitoare. Aproape toată presa a condamnat cartea. Am dat un interviu în *New York Observer* fiindcă acest ziar a fost foarte pornit împotriva mea. Înainte de a accepta solicitarea am pus o condiție - ziarista să nu

încerce a-mi găsi tatăl. Nu s-a ținut de cuvânt. A publicat și un interviu cu el, fără a îi dezvălui identitatea.

- *El știa că ați scris cartea?*

K.H. Nu. A avut un șoc. Luându-i interviu, ziarista i-a dat de mai multe ori ocazia să nege faptele, el a refuzat.

- *De ce v-a persecutat presa americană? Cartea nu conține nici un detaliu sordid, dimpotrivă, sunteți foarte pudică.*

K.H. Nu-mi dau seama de ce m-au atacat, nu mă așteptam. Credeam că sobrietatea scrisului mă va ocroti. Am impresia că toți criticii ar fi fost mai puțin feroci dacă mă aflam într-un spital psihiatric, lefteră, iar cartea ar fi fost scabroasă. Eu fac parte din același mediu cu ei, viața mea seamănă cu a lor. Asta, doar asta îi înfricoșează!

- *Aveți doi copii, de 7 și de 3 ani. Credeți că mai târziu le veți vorbi de trecut?*

K.H. Doar dacă vor dori. Voi fi foarte cinstită cu ei. Am suferit prea mult de pe urma secretelor de familie.

- *Spuneți că împreună cu soțul dvs, Colin, ați hotărât să vă așezați tatăl și povestea dvs, într-un sertar al minții. Nu vă este teamă că se va deschide într-o zi?*

K.H. Nu. Până acum am vorbit mult împreună, mai continuăm. Cartea a mai calmat lucrurile. A fost o vreme în care trecutul meu semăna cu un elefant într-un salon. Nimeni nu voia să-l accepte. Povestea poate face mult rău, prin ce reprezintă îmi amenință familia.

- *În timpul legăturii cu tatăl dvs vă uitați adesea în oglindă sau în apă pentru a constata că trăiți. Ați pierdut acest obicei?*

K.H. Nu. Cred că îl voi păstra toată viața. Îmi dă o ușurare. Nu pot să explic de ce. Este ceva foarte profund. Cred că are de-a face cu copilăria mea... chiar cu mama mea.

- *Nu vă plăcea să vă exteriorizați sentimentele. Și acum e la fel?*

K.H. E ceva mai bine. Acum știu să exprim ce gândesc și ce simt. Știu, de asemenea, că viața este foarte scurtă, că trebuie stabilită o relație afectivă cu cei din jur. Copiii m-au ajutat foarte mult să mă exteriorizez, să fiu mai spontană, mai în largul meu.

- *Aveți remușcări față de mama dvs?*

K.H. Da. Multe. Pentru totdeauna. M-am purtat cu ea într-un mod dezonorant. Înțeleg de ce am făcut-o. Am plătit foarte scump. Mi-am iubit mama, o iubesc încă, chiar dacă m-a dus în pragul nebuniei. Dacă aș avea ocazia să o iau de la capăt, știu că aș proceda la fel. Am trădat-o fiindcă tata m-a împins să trădez oamenii pe care îi iubeam.

- *Vă gândiți să vă revedeți tatăl într-o zi?*

K.H. Nu. Nu doresc. Acum sunt mamă și nevastă. Nu mai sunt fiica lui.

RAMON GOMEZ DE LA SERNA
(1888-1963)

Aforisme

- Moartea este ereditară.
- Ateul nu ar trebui să aibă osul sacru.
- La frizer ne vizitează fantomele.
- Crocodilul este o valiză care călătorește singură.
- În garderoba goală rămâne pălăria omului invizibil.
- Nici un spațiu nu a fost exploatat mai bine din punct de vedere arhitectonic decât o cutie de conserve.
- Se fâstăci, puse piciorul stâng peste piciorul stâng și se trezi fără piciorul drept.
- Cu fiecare zi idealul meu devine tot mai modest: astăzi am scurtat picioarele unei mese.
- E un duel cu pistolul, ziseră copacii și începură să fugă.
- Când dansatoarea de flamenco înalță brațele, cu toții ar vrea să profite ca să o gădile.
- Vâslele plâng.
- „Un copil care promite mult”, spusese despre el. Într-adevăr a început să facă promisiuni de căsătorie în dreapta și-n stânga.

În românește de Mihai Banciu

- Cititorul, ca și femeia, iubește mai mult pe cel care l-a înșelat mai mult.
- Nimic nu-l întristează mai mult pe copil decât să vadă caruselul cum încetinește.
- Bunicile care duc un copil de mână pozează în mame: este ultima lor cochetărie.
- O păpușă este o fetiță moartă care se joacă cu o fetiță vie.
- În lebedă se înșoțesc un miel și-un șarpe.
- Când mor peștii, cel mai rău este că nu li se pot închide ochii întrucât nu au pleoape.
- Pe tavă cărțile de vizită se salută, stau de vorbă, bârfesc.
- Divorțul înseamnă că nevasta nu-și mai coase nasturii pe care nu ți-ți cosea nici înainte.
- Jurnal: cimitir al gândurilor pierdute.
- Călăul acela era atât de scrupulos încât dezinfecța ghilotina înainte de a decapita victima.
- Unul dintre cazurile cele mai teribile de viață este să cumperi din greșeală același număr de revistă pe care îl mai cumpărăseși.
- Cea mai mare vanitate a unui actor de cinema constă în a se preface a cânta când în locul lui cântă un mare pianist.
- Ocrul este o culoare mediocră.
- Necazul cu primul fir de păr alb este că le molipsește pe celelalte.
- Orgolioșii spun: „coloana vertebrală”, modeștii „șira spinării”.

Traducere și adaptare
Andriana Fianu

O NOUĂ VIZIUNE DESPRE REVOLUȚIA FRANCEZĂ

de NICOLAE BALOTĂ

Bicentenarul Revoluției franceze n-a fost doar ocazia unor celebrări festive, ce s-au întins pe întreg cursul anului 1989 (al anului prăbușirii comunismului), ci și a revizuirii perspectivelor istorice, privind marea criză renovatoare a epocii moderne. La drept vorbind, publicarea studiilor referitoare la Revoluție s-a întezit încă înainte de începutul anului comemorativ și n-a încetat nicidecum o dată cu sfârșitul său. Diversitatea viziunilor, a punctelor de vedere, a disciplinelor pe care le reprezintă aceste lucrări, trasează oricum, în fața noastră, o hartă completă a istoriografiei contemporane. Nu ne mirăm deci când unul din istoricii de seamă ai Franței actuale, Pierre Chaunu, deschide un proces al Revoluției pornind tocmai de la abundența aceasta a manifestărilor comemorative la care am asistat.

Comemorarea nu este doar sărbătorire, ci și examen de conștiință, reexaminare a trecutului. Elaborându-și lucrarea publicată sub titlul **Marea declarare**, Chaunu avea în vedere un **bilanț** al Revoluției franceze. Într-adevăr, două secole sunt suficiente pentru a putea stabili - pe o scară temporală mai amplă - rezultatele, pentru a urmări corolarele, pentru a cântări ponderea - pe diversele planuri istorice - a unui fenomen de dimensiunile acestei revoluții. Bilanțul unui an bugetar se stabilește după încheierea lui, dar urmările se văd după trecerea anilor. Bilanțul demografic al Revoluției franceze - să luăm doar acest aspect, cercetat îndeaproape pe Chaunu, se întrevește mai clar abia azi, două secole mai târziu. Morții revoluției, la care se adaugă aceia ai Imperiului (Napoleon înscriindu-se firesc în acea epocă) se cifrează aproximativ la 2 milioane în Franța, la care se adaugă vreo două milioane și jumătate de morți în Europa. Dacă aceste cifre erau ușor calculabile în 1815, la sfârșitul războaielor Revoluției și al companiilor napoleoniene, - traumatismul demografic provocat în Franța de Revoluție avea nevoie de multe decenii pentru a deveni evident. Fecunditatea cunoaștea în Franța între 1790-1800 o bruscă scădere. Descreșterea natalității este rapidă. Franța își pierde definitiv vechea prolificitate. Dacă cele două milioane de morți ai Revoluției și Imperiului urmau să producă, pe un plan demografic, un gol ulterior, de vreo 4 milioane de francezi, criza demografică va avea urmări mai grave: ea va fi cifrată de Chaunu între, aproximativ, 15 și 20 milioane nenăscuți spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Istoricul explică sugestiv această pierdere în populația franceză prin următorul calcul: dacă în 1789, anul izbucnirii Revoluției, la 4 persoane care vorbeau franceza - ca limbă maternă - în lume, putem

afla una care vorbea engleza, în 1939, o sută cincizeci de ani mai târziu raportul se inversează; la patru vorbitori cu limba maternă engleza, găsim unul de limbă franceză.

Înțelegem din acest exemplu că bilanțul Revoluției franceze, trasat de Pierre Chaunu cu instrumente istoriografice moderne, nu este unul triumfalist. Ca și François Furet - azi fără îndoială cel mai de seamă istoric al acelei epoci care în somptuoasa sa lucrare **Revoluția (1780-1880)** proiectează cei câțiva ani furtunoși, în istoria unui între secol, tot astfel Chaunu integrează bilanțul său într-o perspectivă de două ori seculară. Examenul critic al Revoluției se asociază la el cu o explorare, nu mai puțin critică, a posterității Revoluției. Nicolae Iorga își intitula una din magistrarele sale lucrări, **Byzance après Byzance (Bizanțul după Bizanț)** Chaunu, după Furet, ar fi putut și el pune cărții sale titlul **Revoluția după Revoluție**.

Este firesc ca, într-o asemenea perspectivă, istoricul să se intereseze în de aproape de evoluția viziunii istorice, a opticii istoriografilor, îndeosebi francezi, asupra acelei epoci turmentate. Dacă Furet s-a aplecat asupra demersurilor istoriografiei până la primul centenar (1889), Chaunu urmărește îndeosebi mutațiile produse în opiniile istoricilor de atunci încoace. Or, știm că de abia de vreo o sută de ani istoricii Revoluției și-au impus rigori și metode „științifice”. Aceasta nu înseamnă că opiniile politice, punctele de vedere ideologice au fost eliminate, pentru a se privilegia o perspectivă obiectivă. Există lectura „radicală” a Revoluției (a unui Mathiez) ce se opunea unei lecturi „socialiste” (a lui Jaurès). Prisma marxistă ca și înrăuirea exercitată retrospectiv de revoluția socialistă, bolșevică, din Rusia lui 1917, asupra tabloului celei franceze din 1789-1793, au marcat lucrările unor Soboul, Lefebvre și alții. Criticând aceste viziuni angajate și deformate, Chaunu își construiește propria sa imagine a epocii revoluționare pe contribuții degajate de ochelari ideologici, pe lucrările recente ale noii școli franceze: ale unui Aftalion, autorul **Economiei Revoluției franceze**, René Sedillot, care a studiat **Costul Revoluției**, Jean de Vignerie, autorul lucrării **Creștinism și Revoluție**, printre mulți alții. Aceste cercetări se înscriu într-un alt climat istoriografic decât acela al vetustelor luări de poziție iacobine sau marxiste. Chaunu ca și François Furet, întreprind pe baza noilor investigații o revizuire radicală a certitudinilor referitoare la Revoluție. Ceea ce e sigur pentru Chaunu este că în 1789 deschide o perioadă de **derivă** a istoriei. Spre deosebire de istoricii

revizionisti care fac o distincție netă între 1789 - anul libertăților cucerite și 1792-93, anii „derapării” Revoluției spre Teroare și totalitarism, Chaunu - repet, ca și Furet - consideră că revoluția franceză prezintă o coerență, chiar și evoluția ei internă, în mutațiile ei. Sursele derivei revoluționare sunt endogene. „Teroarea făcea parte din ideologia revoluționară” afirmase Furet. Iar Chaunu insistă asupra caracterului „religios” al violențelor revoluționare. Teroarea, masacrele, violența revoluționară nu se explică, după el, decât prin faptul că Revoluția - dintr-o criză economică, dintr-o tribulație financiară, se preschimbă într-un „război religios”. Interpretarea lui Chaunu, excesivă, fără îndoială, nu este lipsită, însă, de temeuri, în istoria pasiunilor revoluționare.

Dar istoricul nu se mulțumește doar cu analiza „spiritului revoluționar”. El cercetează modificările în structura statului francez, structură întemeiată în forme desuete ale Vechiului Regim. Necesitatea unor reforme era manifestă. În locul reformelor, Revoluția aduce eliminarea vechilor provincii istorice și unificarea administrativă și juridică a Franței. Decuparea în departamente declanșează un proces de aculturare, de desrădăcinare a tradițiilor, a obiceiurilor locale. Revoluția a cuplat deci, în mod paradoxal, descentralizarea statului cu uniformizarea ideologică. „Bilanțul teritorial al Revoluției - unificarea administrativă a statului - este incontestabil pozitiv”. Nu tot astfel bilanțul economic - financiar. Chaunu supune unei analize critice politica monetară a Convenției, politica inflaționistă, care a ruinat economic țara, ca și întoarcerea în urmă la o economie autarhică, de simplă subsistență. Modelului revoluționar el îi opune modelul reformist, englez. El descrie în paralel evoluția în ultima decadă a secolului al XVIII-lea, a economiei franceze și a celei britanice. Pe când englezii se angajează pe calea primei revoluții industriale, Franța rămâne în urmă, angajată în procesul revoluției politico-sociale. De aceea, dacă în 1789 parametrii economici ai celor două țări indică o egalitate pe cap de locuitor, zece ani mai târziu, în 1899, raportul este de 60-65 la 100, în favoarea Angliei.

Critica cea mai severă pe care Chaunu o aduce inițiativelor revoluționare privește, însă, politica agresivă, care angajează Franța într-o serie de războaie, multă vreme fără îndoială glorioase, îndeosebi în timpul „episodului napoleonian”, cum este numit de unii istorici, dar soldate cum am mai spus prin pierderi umane masive, printr-o rarefiere a țesutului demografic francez. Dacă la aceasta se adaugă ceea ce o seamă de istorici numesc azi „genocidul franco-francez” iar Chaunu numește „populicidul” din Vendcea, înțelegem că bilanțul Revoluției trasat de Chaunu nu este decât foarte parțial pozitiv.

Examen sever, nu lipsit de parțialitate, concentrat mai curând asupra eșecurilor decât asupra reușitelor Revoluției, cartea aceasta, mult discutată azi, manifestă spiritul nou, deloc festivist, în care istoriografia franceză consideră Revoluția de la a cărei izbucnire au trecut mai bine de două sute de ani.

TEXTUALISM ȘI NUMERE IMPARE

de ION CREȚU

În ciuda eșafodajului său ideatic deștept, impecabil s-ar putea spune, *le nouveau roman*, născut în jurul anilor 50, nu a trecut frontierele literare franceze, rămânând un experiment; interesant, nu-i vorba, tentant pentru câțiva romancieri, dar nu mai mult. Cineva spunea că un experiment este o experiență care a eșuat. A fost, trebuie spus, una dintre cele mai serioase încercări teoretice, de ce nu, practice, de a schimba soarta romanului, de a-i imprima o orientare mai apropiată de destinul omului modern, de modul lui de a recepta realitatea, de a se raporta la aceasta. Moștenirea balzaciană s-a dovedit însă atât de copleșitoare, încât toate eforturile de a împinge romanul pe o cale nouă s-au dovedit, din multe puncte de vedere, neputincioase. Asta nu înseamnă că romanul s-a resemnat să bată pasul pe loc. El și-a renegat bunicii - Balzac și Dickens - părinții - Dostoievski, Proust și Joyce, scuturându-se de tot ceea ce-i dăduse cândva statut de vedetă. Este vorba, în primul rând, despre orientarea spre lumea exterioară, implicarea lui în realitate, o realitate palpabilă, sensibilă, pe care ambiționa mai mult decât s-o reflecte, mai mult decât s-o recreeze, voia chiar s-o reformeze. Această ambiție de sorginte romantică îl binecuvânta pe artist cu misiunea de a schimba lumea, chiar de a merge înaintea celor care vor s-o schimbe.

Astăzi tot mai puțini oameni (artiști) sunt interesați (mai cred) într-o schimbare reală - nu în lumea occidentală, cel puțin. De aci refuzul hotărât al romanului de a mai fi o oglindă plimbată de-a lungul unui drum și orientarea sa spre propria existență, dedicarea aproape exclusivă propriului trup (*corpus*), din care-și trage aproape în mod exclusiv vigoarea, până la autodevorare. Această formă de narcisism cunoscută sub numele generic de textualism este, din multe puncte de vedere, un ecou, dacă nu chiar un răspuns elaborat în plan literar sfârșitului istoriei anunțat de Fukuyama.

Născut ca plebeu, romanul a devenit aristocratic și, mai ales, snob. Epica balzaciană era asemenea unei ferestre care dădea spre stradă; romanul textualist - un chepeng deschis spre bibliotecă. Plin de vitalitate - vitalitatea este o calitate a celor de jos - Rastignac lansa o provocare Parisului - cu tot ceea ce însemna el din punct de vedere politic, economic și social; clorotic, eroul textualist se consumă, de regulă, de-asupra unui manuscris. Rastignac îl avea ca model pe Napoleon; eroul textualist pe Champolion. Așa dovedesc, și nu întâmplător, aproape toate romanele recenzate în această pagină în ultimii trei ani. Secta egoiștilor de Schmitt a fost un bun exemplu în sprijinul acestei aserțiuni. La fel romanul lui Herbert Rosendorfer *Ein Liebhaber ungerader Zahlen* - în românește, *Un amator de numere impare* - DTV, 1997.

Autor de largă notorietate, Rosendorfer s-a născut la 19 februarie 1934, a studiat artele

frumoase la München și, ulterior, dreptul. Din 1967 a fost judecător la München și, din 1993, la Naumburg/Saale. A publicat un număr impresionant de romane și povestiri, printre care *Absterbende Gemutlichkeit* - o colecție de povestiri care au drept cadru München-ul, oraș în care Rosendorfer și-a petrecut cincizeci de ani din viață -, *Briefe in die chinesische Vergangenheit, Stephanie und das vorige Leben, Vier Jahreszeiten im Yrwental, Der Ruinebaumeister, Die Erfindung des*

Sommer Winters, Der Traum des Intendanten etc. Friedrich T o r b e r g spunea despre Rosendorfer că este un Buster Keaton al literaturii (Nimeni nu a decretat că textualismul nu poate fi comic). Dacă James Michener face din roman - tribulațiile acestuia de la scriitor la cititor - personajul principal în *Romanul, Un amator de numere impare* are drept punct central cartea care nu va fi scrisă niciodată. Primul capitol introduce cititorul într-o lume a reveriilor mic burghize. Pagenandt, un farmacist de provincie - un Homais teuton - revine în Italia după treizeci de ani, într-o călătorie, a doua lui călătorie în țara lui Michelangelo, purtat de amintirea unei revelații care l-a obsedat în tot acest timp: niște pilaștri de marmoră descoperiți în Nymphaum. Nu descoperirea unei lumi demult apuse l-a impresionat într-atât pe eroul nostru încât să-l pună din nou pe drumuri, cât un anumit *feeling* legat de calitatea marmorei, deși nu numai. „Pagenandt mersese atunci - transpirat ca și astăzi - spre un pilastru și-și puse mâna pe el. Fusesse, dacă este să ne exprimăm poetic, mariajul lui Pagenandt cu marmora. De atunci, a fost obsedat să caută marmora și s-o atingă.../.../ Se dete înapoi și se gândi că dacă ar fi venit aici în urmă cu cinci ani «ar fi fost ca o nuntă de argint»”.

Pagenandt este un gânditor și un scriitor în fașă. Fiecare călătorie a sa, și au fost cincizeci la număr, s-a soldat cu un caiet de însemnări. La drept vorbind, numai 48 fiindcă Pagenandt nu a început să scrie chiar după prima călătorie. Mai precis, doar 47, fiindcă unul dintre ele i-a fost furat. Toate manuscrisele zac unul peste altul în raft acasă la farmacist. Dacă primul capitol ne prezintă într-o caricatură agreabilă figura unui potențial scriitor, un Pagan germanic, zugrăvit în tonuri ironice, în

capitolul doi avem de-a face chiar cu un scriitor, unul însă care a încetat să mai scrie și de la care lumea așteaptă opera, cu majusculă: „De ani de zile aștepta lumea literară noul op. Dar maestrul tăcea”. Cine este scriitorul? Nimeni altul decât Florious Fenix, autorul unui roman „*The Swan-like Arrival* (traducerea germană a apărut sub titlul *Sosire cu lebede*) care a fost, la vremea când Pagenandt venise în Italia pentru prima oară, un fel de carte inițiativă. *The Swan-like Arrival* relatează în mod fragmentar istoria unei familii de imigranți italo-americani la New York. Umorel subtil și psihologia tăioasă cu bisturiul erau amestecate într-un mod maestru. Cine nu citise atunci romanul nu era la curent cu nimic. În plus, romanul era greu de citit, deoarece unora lui Fenix consta în descoperirea unor cuvinte noi și împreunarea cuvintelor vechi într-un înțeles derutant. Un critic spusese: «Punctul forte al lui Fenix este că el ia cuvintele *ad literam*. Iar din drepturile de autor, Fenix putea trăi comod tot restul vieții”. Dar Fenix mai scrisese un volum de povestiri adunate sub titlul de *Eleven Tales* (aluzie la Salinger?). „De atunci lumea așteaptă, în măsura în care lumea se interesează în literatură, marea operă. Dacă Fenix scrisese doar un rând din acea operă, dacă el și-a propus cu adevărat să scrie acea operă, sau dacă nu cumva totul era o mistificare, nimeni nu a văzut o pagină din acea operă, și cu atât mai puțin citit una /.../ Un lucru e clar: cu cât se cufunda Fenix în tăcere, cu atât creștea așteptarea lumii”.

Romanul *Un amator de numere impare* scris, așadar, în cheie umorist-ironică este punctat de numeroase à *part-euri* teoretice privind literatura, și acestea, însă, fiind puse sub semnul ironiei. Un exemplu între multe altele: „Există numeroase feluri de povestiri. Căreia îi aparținea aceasta este o chestiune secundară. Nu trebuie și nici nu poate fi cercetat care este scopul unei povestiri, fiindcă ar duce la întrebarea fără răspuns «care este scopul literaturii?» Când nu este o aluzie literară directă, atunci prin ricoșeu: „Spre ora 11, Fenix obișnuia ca pe vremea aceea să meargă la *Tazza d'oro*. Există aci, așa susțin mulți, și se pare pe drept cuvânt, cea mai bună cafea «nu numai din Roma» cum spunea Alberto Moravia, ci din lume”.

De ce, totuși, „Amatorul de numere impare”? Misterul se rezolvă abia după moartea lui Fenix. Doi literați interesați de posteritatea literară a lui Fenix își pun problema unui posibil manuscris purtând un asemenea titlu. „Este cât se poate de logic, susține unul dintre ei. Drept este curb, de fapt nici nu există. Arată-mi în natură o linie dreaptă. Iar lumea este guvernată de numerele impare. Te-ai gândit vreodată la triunghiularitate, la cei șapte țapi ispășitori, cele nouă muze, și cei unsprezece apostoli? Trei, șapte, unsprezece sunt numere impare. Dar au fost doisprezece apostoli. Dacă cineva l-ar fi suspectat pe Iuda, lucrurile ar fi fost altfel. Eșafodajul și misterul lumii se clădesc pe numerele impare. Și asta este un lucru pe care l-a cunoscut Florious Fenix. Și asta a dezvoltat el - așa îmi imaginez, de fapt nu pot să știu - în romanul lui./La ce servește dacă nimeni nu-l citește?/Aceasta este întrebarea. O carte nu există numai fiindcă nimeni n-a citit-o?”

O întrebare pe care cu siguranță și-o pune mai mult de un critic. Și firește nenumărați autori, fie că sunt preocupați de numerele impare, fie că nu.

Mulțumiri Centrului de carte german pentru sprijinul acordat acestei pagini prin cărțile puse la dispoziție spre recenzare.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

La Casa Monteoru au fost omagiați alți membri ai Uniunii Scriitorilor, prezențe active și impresionante în viața noastră culturală. Oferim, în această pagină, imagini de la manifestare, fără a uita pe cei sărbătoriți: Matilda Caragiu-Marioțeanu, Ion Zamfirescu, Ioan Comșa, Pavel Chihaiia. Alături s-au aflat Laurențiu Ulici, Iosef Balogh, Andriana Fianu, Gabriel Dimisianu și alții.

